

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

UTUNDILU WA KATUNDA

2023

13
ANOS
2010-2023

VERSÃO EM KIMBUNDU

Nemini Jus Ignorare Conceditur

Seku mutu amuxikina kudituna oKifamenu.

KAMUKANDA KA KIKALAKALU

MUTWE	KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA Utundilu wa Katunda
UVWILU	Difunsilu dya Kimukanda
DITUNDILU	Lexdata – Sistemas e Edições Jurídicas, Lda.
UTUNDILU	Utundilu wa 1 Kawana 2023
UKATWILU	500 Ibandu
UBANGELU WA UTUNDILU	Imprensa Nacional – E.P.
DILUNDILU DYA YUKA	11573/2023
ISBN	978-989-8880-38-3

Kibuka kya Akalakadi kya Abiluli | Grupo Técnico de Tradutores

Mwidiki wa Kikalakalu | Coordenador Técnico: José Pedro
Musokejeki wa Ubiluli | Gestor de Tradução: Domingos Vaz
Abiluli | Tradutores: Isata Manuel, Barnabé Paulo e Miguel Lubuato

Njumbu

OMazwi a ixi, kala dizwi dyoso dyoso, akala ulunglukilu ni mu ukudisilu. Mukutanga oubiluli wa Kimukanda kya Ixi ya Ngola mu dizwi dya Kimbundu, omutangi wandatena kusanga maba ni/mba itungilu aabilula kya mu ditala dya lexiku, dya mofolojiya, dya fonolojiya ni dya sintakixe. Mu yoso, oubiluli yolondekese, mu kitangana kiki kya ukelelu, aibange ni ujitu woso wadikota wa mazwi.

Nota

As línguas nacionais, como qualquer língua, estão em constante transformação e evolução. Ao ler a tradução da Constituição da República de Angola na **Língua Kimbundu**, o leitor poderá encontrar vocabulário e/ou construções frásicas que já tenham sofrido mutações ao nível lexical, morfológico, fonológico e sintático. Contudo, a tradução apresentada, na presente data de publicação, foi realizada com o máximo rigor linguístico.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

UTUNDILU WA KATUNDA

2023

VERSÃO EM KIMBUNDU

NJIMBU YA DIMATEKENU

OKibanzelu kya Kimukanda kya Ngola kyavaluka ni ufolo wa Ngola, mu Kamoxi ka 1975, mu utungilu we mu kikexilu kya kibangu kye kya ukudilu ni ubilu, ni itungununu yengi mu wendelu wa musoso, kikale mu dibangelu kikale mu kitenenu, mu kuxinjika owendelu wa ngongo ni ya ixi, mu usanzumuku wavulu ni ukudisu.

OKibanzelu kya Kimukanda kya Ngola, mu dibangelu ni mu kitenenu itwaijiya mu izuwa ya lelu, yakexile kala mbambe omuvu wa 1992, mu wendelu wa Ibananu ya Bicesse (Kasambwadi ka 1991), kyoso kyabange kala kisangela okukala kwa ibuka ni kyela, kala ibhangelu ya uyukisu wa kibhangelu kya kitenenu kya wanji.

Ne kudituna oibhilulu yavulu yabhange omusoso wa Kimukanda kya Ngola, “okitukilu kyadikota” kya ukudilu wa kibanzelu kya kimukanda twayale Kawana ka 2010, ni uxikinu wa Kimukanda kya Ixi ya Ngola, yamukalakala kindala.

OKimukanda kya 2010 yakolesa oixamenenu ya Unguvulu wa Ngola, yaxamenena mu ikijila ya Unguvulu wa demokalasiya ni ya kifamenu, mu uxilu wa ujitu wa mutu ni mu hanji wa mundu, kukala ni kisukinu kya katunda outungilu wa mundu wabebuluka, yayuka, wa demokalasiya, kya kudibana, wa wembu, usokelesu ni kukula kwa mundu.

OKimukanda kyoso kyoso kya Unguvulu ki yene, ngo, kima kimoxi kilombo-lola okituminu kya kifundisu kya utenenu wa wanji. OKimukanda kyene, mu udyangelu wa yoso, kixinde kimoxi kya mundu, kilombolola okwandala kwoso kwa, kikale kya mawanji, kya mundu, kya umamenu, kya ifwa ni idifwa, wa mikawu mba ima yoso yoso yengi, kuma kyoso aixamenena mba aikwatekesa ku ikijila ya Unguvulu wa kifamenu.

Mu kukala kixinde kya mundu, owubangesu wa ituminu ya kimukanda kibita ku kifwa kimoxi kya ubilu wa isangela, akale ya ya ukitukilu wa mundu mba wa ubeka anga, mu kinyiki, oDifundisilu dya Kimukanda kyene, se kuhoya, dyene dixamenenu dya katunda dya kifwa kiki.

ODifundisilu dya Kimukanda, mukukala kisangela kya ungana kibanga mbandu ku pungu ya Mafundisilu Amakota, dyene dikwatekesu dimoxi dya katunda dya uxilu ku ukalakalesu wa Kimukanda kya Ixi, mubaki wa Unguvulu wa demokalasiya ni wa kifamenu, kala we ya ifamenu, maufolo ni maukwatenenu a katunda.

ODifundisilu dya Kimukanda kidyene disukinu mu ubeka we, maji kima kimoxi pala kikondejeku kya Kimukanda kya Ixi ya ukalakalelu we ni ubangelu

OWambatelu wa disukinu dya kisangela kya Difundisilu dya Kimukanda ki dyemana ku ukalakalelu wa Kimukanda kya Ixi mu maka ate pala utalelu we, maji we kala kisomeku kimoxi kya katunda wa “utenenu wa kutanga ni kusoneka kwa kimukanda”, mukwambata pala owijidilu wa mautenenu wa mundu ni ya atu yavulu ya ngongo omaka ni oukwatelu wa jimbote ni ituminu jakala ku Kimukanda kya Ixi. , mukubana, kiki, pala oubandekesu wa ukalelu we wa kimukanda. Mu kiki, oukolelu wa utundilu wa kindala.

Ukolelu yu kidijimbulula, hanji, mukwila oKimukanda kya Ixi kya 2010 abange ibilulu, yate kwala Kijila kitangu 18/21, ya 16 ya Kakwinyi, mu kinyiki kwakala kimesenu kya kulembwesa omwaumwangunukinu wa ijila, mukubongola omaka ma Lex Mater mu dilombolwelu dimoxi ngo, mukukwatekesa, mu kiki, okididi kya ijila ni ukalakalelu wa beta kota kwala akwa ufunu yatokala ni Wijidilu wa Kijila kya Kimukanda.

Mu kusuka, outundilu wa katunda, itwambatesa kindala ku fikula, yakala oubanenu wetu wa henda mu kizuwa kiki kya ukembelu wa 12 dya mivu wa Kimukanda kya Ixi ya Ngola wa 2010.

Luanda, 05 ya Kawana ka 2022

Laurinda Prazeres Monteiro Cardoso, Mufundixi Wakubazela Kyunde kya Difundisilu dya Kimukanda kya Ixi ya Ngola

KIBATULU KYA MAKA

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA	
KITWAMU	17
MUTWE WA I	
IKIJILA YA KATUNDA	19
Kakitumu ka 1 (Ixi ya Ngola)	19
Kakitumu ka 2 (Unguvulu wa Demokalasiya wa Kifamenu)	19
Kakitumu ka 3 (Ungana)	19
Kakitumu ka 4 (Ukalakalelu wa Utenenu wa Wanji)	20
Kakitumu ka 5 (Uwidikulu wa Mukau wa Ixi)	20
Kakitumu ka 6 (Utenenu wonene wa Kimukanda ni Uyukisu)	21
Kakitumu ka 7 (Kifwa)	21
Kakitumu ka 8 (Unguvulu wa Umoxi)	21
Kakitumu ka 9 (Utokalelu)	21
Kakitumu ka 10 (Unguvulu Kiyatokala ku Ngeleja)	21
Kakitumu ka 11 (Wembu ni Kifikidilu kya Ixi)	22
Kakitumu ka 12 (Maudilungilu ni Jixi Jengi)	22
Kakitumu ka 13 (Kifamenu ni Jixi Jengi)	23
Kakitumu ka 14 (Kitokalu kya Ubeka ni Dimatekenu Dyabebuluka)	23
Kakitumu ka 15 (Kibela)	23
Kakitumu ka 16 (Jimvwama ja Ngongo)	24
Kakitumu ka 17 (Ibuka ya Mawanji)	24
Kakitumu ka 18 (Ijimbwete ya Ixi)	25
Kakitumu ka 19 (Mazwi)	25
Kakitumu ka 20 (Mbanza ya Ixi ya Ngola)	25
Kakitumu ka 21 (Ikalakalu ya Katunda ya Unguvulu)	25

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

MUTWE WA II	
IFAMENU NI IJIJIDIKU YA KATUNDA	27
KAPITULU KA I	
IKIJILA YOSO	27
Kakitumu ka 22 (Kikijila kya Ikalakalu pala Mundu Woso)	27
Kakitumu ka 23 (Kikijila kya Usokelelu)	27
Kakitumu ka 24 (Ukota)	27
Kakitumu ka 25 (Jingengi ni Jyapatatida)	28
Kakitumu ka 26 (Kikexilu kya Ifamenu ya Katunda)	28
Kakitumu ka 27 (Kikexilu kya Ifamenu, Maufole ni Ikwatekesu)	29
Kakitumu ka 28 (Nguzu wa Ufundisu)	29
Kakitumu ka 29 (Ubixilu ku Kifamenu anga Kyofikidile ni Kijila kya Kufundisa kya Kidi) ...	29
KAPITULU KA II	
IFAMENU, MAUFOLO NI IKWATEKESU YA KATUNDA	30
Kakitumu ka 30 (Kifamenu ku Mwenyu)	30
Kakitumu ka 31 (Kifamenu ku Uvimba wa Mutu)	30
Kakitumu ka 32 (Kifamenu ku Wijidisu ku Uswekelu ni ku Uzukamenu)	30
Kakitumu ka 33 (Kiyausombekelu ku Dibata)	30
Kakitumu ka 34 (Kiyausombekelu kya Utambwisu ni wa Jihundu)	31
Kakitumu ka 35 (Mwiji, Usakanu ni Udilungilu)	31
Kakitumu ka 36 (Kifamenu ku Ufola wa Mukutu ni ku Ulangidilu wa Mutu)	32
Kakitumu ka 37 (Kifamenu ni Jimbamba ja Kitokalu kya Uswekelu)	32
Kakitumu ka 38 (Kifamenu ku Dimatekenyu dya Kumamena KwaBebuluka)	33
Kakitumu ka 39 (Kifamenu ku Kuma)	33
Kakitumu ka 40 (Ufola wa Uzwelelu ni wa Hundu)	33
Kakitumu ka 41 (Ufola wa Kilunji, wa Uxikanu ni ya Kusamba)	34
Kakitumu ka 42 (Kitokalu kya Unjimu)	34
Kakitumu ka 43 (Ufola wa Ubhangelu wa Ifwa ni Idifwa ni Kya Wijidilu)	35
Kakitumu ka 44 (Ufola wa Usonekenyu)	35
Kakitumu ka 45 (Kifamenu kya Mutondo, wa Ditambwisu ni kya Kivutulu kya Wanji)	35
Kakitumu ka 46 (Ufola ya Inzo, wa Kwenda ni wa Utundilu)	36
Kakitumu ka 47 (Ufola wa Udyongeku ni wa Umonekesu)	36
Kakitumu ka 48 (Ufola wa Kisangela)	36
Kakitumu ka 49 (Ufola wa Kisangela kya Ukalakadi ni ya Ditenda)	37
Kakitumu ka 50 (Ufola wa Kibuka kya Kuzokedela)	37
Kakitumu ka 51 (Kifamenu kya Kiximbuku ni Ufundisu wa <i>Lock Out</i>)	37
Kakitumu ka 52 (Udilondekesu mu Mwenyu wa Mundu)	38
Kakitumu ka 53 (Ubixidilu ku Ididi ya Mundu)	38
Kakitumu ka 54 (Kifamenu kya Kyela)	38
Kakitumu ka 55 (Ufola wa Ubangelu wa Isangela ya Mawanji ni Ibuka ya Mawanji)	39

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 56 (Kikwatekesu Kyoso kya Unguvulu)	39
Kakitumu ka 57 (Usosolelu wa Ifamenu, Maufolo ni Ikwatekesu)	39
Kakitumu ka 58 (Usosolelu mba Ufudisu wa Ifamenu, Maufolo ni Ikwatekesu)	40
Kakitumu ka 59 (Ufudisu wa Futu ya Kikuma kya Ufilu)	41
Kakitumu ka 60 (Ufudisu wa Kibube ni ya Ibangelu ya Iba ku Mukwenu)	41
Kakitumu ka 61 (Ikuma ya Usweya ni ya Undanda)	41
Kakitumu ka 62 (Kiyauvutukilu kya Miloloke)	41
Kakitumu ka 63 (Ifamenu ya Akwiki ni Aakutu)	41
Kakitumu ka 64 (Ukatwilu wa Ufolo)	42
Kakitumu ka 65 (Ukalakalelu wa Kijila kya Kikuma)	42
Kakitumu ka 66 (Jimbambe ja Futu ya Kikuma ni ya Izongelu ya Kifikidilu)	42
Kakitumu ka 67 (Ikwatekesu ya Kitumu kya Kikuma)	43
Kakitumu ka 68 (<i>Kamukanda ka Ufolo</i>)	43
Kakitumu ka 69 (<i>Kamukanda ka Kuyukisa</i>)	43
Kakitumu ka 70 (Uvutwisilu ni Ukayesu)	44
Kakitumu ka 71 (Kifamenu kya Dilengelu)	45
Kakitumu ka 72 (Kifamenu ku Ufundisu Wayuka anga Yambote)	45
Kakitumu ka 73 (Kifamenu kya Kibingilu, Kixitalu, Dikalanganzu ni Ndunda)	45
Kakitumu ka 74 (Kifamenu kya Kibangelu kya Mundu)	45
Kakitumu ka 75 (Kitenenu kya Unguvulu ni wa Atu engi a Jipunga ja Mundu)	45
KAPITULU KA III	
IFAMENU NI IJIDIKU YA UMAMENU, WA MUNDU NI YA IFWA NI IDIFWA	46
Kakitumu ka 76 (Kifamenu ku Kikalakalu)	46
Kakitumu ka 77 (Sawidi ni Ulangidilu wa Mundu)	46
Kakitumu ka 78 (Kifamenu kya Asumbidi)	47
Kakitumu ka 79 (Kifamenu ku Ulongesu, ku Ifwa ni Idifwa ni ku Malunda)	47
Kakitumu ka 80 (Undenge)	47
Kakitumu ka 81 (Unzangala)	48
Kakitumu ka 82 (Ukuku)	49
Kakitumu ka 83 (Atu akala ni Unema)	49
Kakitumu ka 84 (Abangi a Ukulu ni Jivetelanu ja Ixi)	49
Kakitumu ka 85 (Kifamenu kua Dibat ni ku Uwabelu wa Mwenyu)	50
Kakitumu ka 86 (Isangela mu Jixi Jengi)	50
Kakitumu ka 87 (Undundu wa Musoso, wa ifwa ni Idifwa ni ya Umesene)	50
Kakitumu ka 88 (Kijjidiku kya Ubanenu)	50
MUTWE WA III	
UWIDIKILU WA UMAMENU, WA KITADI NI KYA UTALELU	51
KAPITULU KA I	
IKIJILA YA YOSO	51
Kakitumu ka 89 (Ikijila ya Katunda)	51

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 90 (Uyukilu Wa Mundu)	51
Kakitumu ka 91 (Kixinde)	52
Kakitumu ka 92 (Jimbandu ja Umamenu)	52
Kakitumu ka 93 (Ibakelu ya Mundu)	52
Kakitumu ka 94 (Jimbote ja Unguvulu)	53
Kakitumu ka 95 (Ukexilu wa Mundu)	53
Kakitumu ka 96 (Ukexilu wa Kaswekele)	54
Kakitumu ka 97 (Kiyauvutukilu kya Kubanga ya Ixi ni ya Itambujilu)	54
Kakitumu ka 98 (Ifamenu ya Ibela)	54
KAPITULU KA II	
KITOLO KYA KITADI NI KYA UTALELU	55
Kakitumu ka 99 (Kitolo kya Jimbongo)	55
Kakitumu ka 100 (Ngonga ya Ixi ya Ngola)	55
Kakitumu ka 101 (Kitolo kya Utaalelu)	56
Kakitumu ka 102 (Malubaku)	56
Kakitumu ka 103 (Ibanenu ya Katunda)	56
Kakitumu ka 104 (Kixindu kya Yoso ya Unguvulu)	56
MUTWE WA IV	
UWIDIKILU WA UTENENU WA UNGUVULU	57
KAPITULU KA I	
IKIJILA YA YOSO	57
Kakitumu ka 105 (Isangela ya Ungana)	57
Kakitumu ka 106 (Utudiku wa Kyunde kya Ixi ni Akunji a ku Kyonge kya Ixi)	57
Kakitumu ka 107 (Utuminu wa Kusola Kwabebuluka)	57
Kakitumu ka 107-A (Usoneku wa Kyela)	58
KAPITULU KA II	
UTENENU WA ABANGEDI	58
Kakitumu ka 108 (Utuminu wa Unguvulu ni Utenenu wa Abangedi)	58
Kakitumu ka 109 (Kyela)	58
Kakitumu ka 110 (Kyausolelu, Kiyausolelu ni Ifudisu)	59
Kakitumu ka 111 (Ibingilu)	59
Kakitumu ka 112 (Kizuwa kya Usolelu)	60
Kakitumu ka 113 (Utuminu)	60
Kakitumu ka 114 (Utudiku)	60
Kakitumu ka 115 (Kifisalu)	60
Kakitumu ka 116 (Udituninu ku Utuminu)	61
Kakitumu ka 116-A (Utuminu wa Ukalakalu wa Unguvulu mu Disukinu dya Utuminu)	61
Kakitumu ka 117 (Kilungilu kya Kimukanda)	61
Kakitumu ka 118 (Njimbu ku Ixi)	61
Kakitumu ka 119 (Itenenu kala Mutumini wa Unguvulu)	62

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 120 (Kitenenu kala Mutwameni wa Utenenu wa Abangedi)	63
Kakitumu ka 121 (Kitenenu ku Maudilungilu a Jixi Jengi)	64
Kakitumu ka 122 (Kitenenu kala Mutumini Wonene wa Masoladi)	64
Kakitumu ka 123 (Utenenu ku Maka a Kifikidilu kya Ixi)	65
Kakitumu ka 124 (Ulondekeselu wa Ijila ya Kyonge kya Ixi)	65
Kakitumu ka 125 (Ukexilu wa ibangelu)	66
Kakitumu ka 126 (Ituminu ya Ijila ya Yunde ya Ibitisilu)	66
Kakitumu ka 127 (Kitenenu kya Mulonga)	67
Kakitumu ka 128 (Udikatwilu ku Wanji wa Kyunde kya Ixi)	67
Kakitumu ka 129 (Ukatwilu wa Kyunde kya Ixi)	68
Kakitumu ka 130 (Ubulalu)	69
Kakitumu ka 131 (Kyunde kya Kabinganu)	69
Kakitumu ka 132 (Ubinganesu wa Kyunde kya Ixi)	70
Kakitumu ka 132-A (Ubinganesu wa Kyunde kya Kabinganu ka Ixi)	71
Kakitumu ka 133 (Kitumu kya Yunde ya Ukulu wa Ixi)	71
Kakitumu ka 134 (Kyonge kya Isengele)	72
Kakitumu ka 135 (Kyonge kya Ixi)	72
Kakitumu ka 136 (Kyonge kya Kifikidilu kya Ixi)	73
Kakitumu ka 137 (Ibangelu ya Isengele ya Unguvulu ni Isengele)	74
Kakitumu ka 138 (Ukambelu wa Utenenu)	74
Kakitumu ka 139 (Utenenu wa Wanji)	74
Kakitumu ka 140 (Utenenu wa Mulonga)	74

KAPITULU KA III

KUTENA KWA IJILA	75
Kakitumu ka 141 (UjimKilombolwelu)	75
Kakitumu ka 142 (Usokejeku)	75
Kakitumu ka 143 (Kitolo kya Kyela)	75
Kakitumu ka 144 (Ibuka ya Yela)	75
Kakitumu ka 145 (Kiyausolelu ni Ifudisu)	76
Kakitumu ka 146 (Ibingilu)	76
Kakitumu ka 147 (Ukexilu wa Kitumu)	77
Kakitumu ka 148 (IDimatekeni ni Disukinu dya Utuminu)	77
Kakitumu ka 149 (Ukambelu wa Utenenu)	77
Kakitumu ka 150 (Ibulukilu)	78
Kakitumu ka 151 (Ukatwilu wa Utuminu ni Ubinganesu wa Kibitisilu)	78
Kakitumu ka 152 (Udituninu ni Utezikilu wa Kitumu)	79
Kakitumu ka 153 (Ubinganesu Wasukuku)	79
Kakitumu ka 154 (Ifudisu)	80
Kakitumu ka 155 (Usokejeku wa Moxi)	80
Kakitumu ka 156 (Kibuka Kyakalalaku)	80

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 157 (Idyongeku ya Ijila).....	81
Kakitumu ka 158 (Divula dya Ukalakalelu).....	82
Kakitumu ka 159 (Ibatwilu).....	82
Kakitumu ka 160 (Utenenu wa Usokejeku).....	82
Kakitumu ka 161 (Kutena kwa Utuminu ni Kitumu).....	82
Kakitumu ka 162 (Utenenu wa Kilangidilu ni Utaleselu).....	83
Kakitumu ka 163 (Utenenu Mukaxi ka Isangela Yengi).....	84
Kakitumu ka 164 (Kibakelu Kya Muvimba kya Utenenu wa Kijila).....	85
Kakitumu ka 165 (Kibakelu Kyadifanganu kya Kutena kwa Kijila).....	86
Kakitumu ka 166 (Ukexilu wa Ibangelu).....	87
Kakitumu ka 167 (Dimatekenu dya Utuminu).....	88
Kakitumu ka 168 (Dimatekenu dya Lefelendu ya Ixi).....	88
Kakitumu ka 169 (Uxikionu).....	88
Kakitumu ka 170 (Yehelelu ya Ijila).....	89
Kakitumu ka 171 (Utaleselu wa Kyonge kya Ixi ku Ibangelu ya Ijila ya Abangedi).....	89
Kakitumu ka 172 (Utaleselu ku Kyonge kya Ixi ya Jingonge ja Ijila ya Uyunde wa Ibitisilu) ..	90
Kakitumu ka 173 (Kibangu kya Ulengulukilu).....	90

KAPITULU KA IV

UTENENU WA UFUNDISILU	91
Kakitumu ka 174 (Kikalakalu kya Difundisilu).....	91
Kakitumu ka 175 (Ufolo wa Mafundisilu).....	91
Kakitumu ka 176 (Kitolo kya Difundisilu).....	91
Kakitumu ka 177 (Isanu ya Mafundisilu).....	92
Kakitumu ka 178 (Ufolo wa Utuminu ni Jimbongo ja Mafundisilu).....	92
Kakitumu ka 179 (Afundixi).....	92
Kakitumu ka 180 (Difundisilu Dyakalelaku).....	93
Kakitumu ka 181 (Difundisilu dya Kimukanda).....	94
Kakitumu ka 182 (Difundisilu dya Jimbongo).....	95
Kakitumu ka 183 (Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze).....	95
Kakitumu ka 184 (Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa).....	95
Kakitumu ka 185 (Ufolo wa Idyandu).....	97
Kakitumu ka 186 (Utenenu).....	97
Kakitumu ka 187 (Kitumu).....	97
Kakitumu ka 188 (Ibulukilu).....	98
Kakitumu ka 189 (Usetelu Woso wa Ixi).....	98
Kakitumu ka 190 (Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu).....	99
Kakitumu ka 191 (Kyonge kya Asotedi a Makwenze).....	99
Kakitumu ka 192 [Yojimune].....	100
Kakitumu ka 193 (Ukalakalelu kya Uzokelelu).....	100
Kakitumu ka 194 (Ikwatekesu ya Muzokedi).....	100

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 195 (Ubixilu ku Kifamenu ni ku Uyukisu)	100
Kakitumu ka 196 (Uzokedelu wa Mundu)	101
Kakitumu ka 197 (Mafundisilu a Wembu)	101
MUTWE WA V	
UTUMINU WA MUNDUA	101
KAPITULU KA I	
IKIJILA YA YOSO	101
Kakitumu ka 198 (Masukinu ni Ikiijila ya Katunda)	101
Kakitumu ka 198-A (Ukexilu)	102
Kakitumu ka 199 (Usokejeku wa Utuminu wa Mundu)	102
Kakitumu ka 200 (Ifamenu ni Ikwatekesu ya Aatuminina)	102
Kakitumu ka 200-A (Utumininu wa Kaxi wa Unguvulu)	103
Kakitumu ka 201 (Utumininu wa Kididi kya Unguvulu)	103
KAPITULU KA II	
UFIKIDILU WA IXI	103
Kakitumu ka 202 (Masukinu ni Ikiijila ya Katunda ya Kifikidilu kya Ixi)	103
Kakitumu ka 203 (Kifamenu ku Kifikidilu kya Ixi ni ku Uzokelelu wa Yuka)	104
Kakitumu ka 204 (Ukexilu wa Ubhindamenu wa Kimukanda)	104
Kakitumu ka 205 (Isosolwelu ku Kikalakalelu kya Ifamenu)	104
KAPITULU KA III	
KIZOKEDELU KYA IXI NI KYA MAKWENZE A MATENDA	105
Kakitumu ka 206 (Uzokelelu kya Ixi)	105
Kakitumu ka 207 (Makwenze a Matenda a Ngola)	105
Kakitumu ka 208 (Uzokelelu wa Ixi ni Kikalakalu kya Usoladi)	105
KAPITULU KA IV	
DIKWATEKESU DYA KITUMINU KYA PUDIXA YA IXI	106
Kakitumu ka 209 (Dikwatekesu dya Ubazelu)	106
Kakitumu ka 210 (Pudixa ya Ixi)	106
KAPITULU KA V	
KIFIKIDILU KYA KIKONDEJEU KYA UNGUVULU	106
Kakitumu ka 211 (Ulangidilu wa Kifikidilu kya Unguvulu)	106
Kakitumu ka 212 (Isangela ya Unjimu ni wa Kifikidilu kya Unguvulu)	107
KAPITULU KA VI	
MUBANI WA UYUKISU	107
Kakitumu ka 212-A (Mubani wa Uyukisu)	107

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

MUTWE WA VI	
UTENENU WA KIDIDI	108
KAPITULU KA I	
IKIJILA YA YOSO	108
Kakitumu ka 213 (Isangela ya Ufolo wa Utenenu wa Kididi)	108
Kakitumu ka 214 (Kikijila kya Ufolo wa Kididi)	108
Kakitumu ka 215 [Yojimune]	109
Kakitumu ka 216 (Ikimatekesu ya Mautalakiya a Ididi)	109
Kakitumu ka 217 (Mautalakiya a Ididi)	109
Kakitumu ka 218 (Itala ya Mautalakiya a Kididi)	110
Kakitumu ka 219 (Ibanenu)	110
Kakitumu ka 220 (Isangela ya Mautalakiya)	110
Kakitumu ka 221 (Kilangidilu kya Utuminu)	111
Kakitumu ka 222 (Ukwatekesu ni Udikwatesu)	111
KAPITULU KA II	
IDYANDU YA UTENENU WA DYEMBU	111
Kakitumu ka 223 (Kiwijidilu)	111
Kakitumu ka 224 (Jingana ja Madyembu)	112
Kakitumu ka 225 (Ibanenu, Kitenenu ni Usokejeku)	112
MUTWE WA VII	
IKWATEKESU YA KIMUKANDA NI KILANGIDILU KYA KIMUKANDA	112
KAPITULU KA I	
UTALESELU WA KIMUKANDA	112
Kakitumu ka 226 (Wakimukanda)	112
Kakitumu ka 227 (Kima kya Utaleselu)	112
Kakitumu ka 228 (Utaleselu wa Ufikidilu wa Kimukanda)	113
Kakitumu ka 229 (Isukinu ya Utaleselu wa Ufikidilu)	113
Kakitumu ka 230 (Kyayuka)	114
Kakitumu ka 231 (Ikalakalu ya Utaleselu Kiyadilondekesa)	114
Kakitumu ka 232 (Kikyakimukanda ku Uswekelu)	115
KAPITULU KA II	
UWUTALESELU WA KIMUKANDA	115
Kakitumu ka 233 (Dimatekenu dya Utaleselu)	115
Kakitumu ka 234 (Uxikininu ni Ukoletu)	115
Kakitumu ka 235 (Jimbambe ja Itangana)	115
Kakitumu ka 236 (Jimbambe ja Imbamba)	116
Kakitumu ka 237 (Jimbambe ja Ukexilu)	116
MUTWE WA VIII	
UKEXILU WA JIMBONGO NI UBITILU	116
Kakitumu ka 238 (Dimatekenu dya Ukalakalelu)	116

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Kakitumu ka 239 (Ukalakaleu wa Ijila Yakwema)	117
Kakitumu ka 240 (Kyonge kya Ixi)	117
Kakitumu ka 241 (Kyunde kya Ixi)	117
Kakitumu ka 241-A (Usonekenu wa Usolelu wa Kukala)	117
Kakitumu ka 242 (Ubanenu wa Kidyandu Kyakalelaku wa Mautalakiya a Ididi)	117
Kakitumu ka 243 (Utudiku Yoxikine ya Afundixi a Kubazela)	118
Kakitumu ka 244 (Muloloke)	118
KIBANDEKESU I	
KIPEPUMUNU KYA IXI	119
KIBANDEKESU II	
KIJIMBWETE KYA IXI	120
KIBANDEKESU KYA III	
MWIMBU WA IXI	121

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

KITWAMU

Etu, mundu wa Ngola, mukaxi ka akunji etu a kidi, Akunji a Ixi aasolo mu kyela kya akunji Katutu ka 2008;

Mukwijiya kwila oyela iyi yakala mu ulebelu wa mvunda wa mundu wa Ngola mu utambwilu wa umutu ni ufolo, wokole mu kizuwa kya 11 kya Mbeji ya Dyanga ya 1975, kitangana kyabokona ku ukalakalelu okijila kya Kimukanda kyanga wa musoso wa Ngola, ni kukolokota kyofikidile kyabetakota mukudikwatekesa kwa jipunga pala kuzokedela oungana wa Ixi ni uvimba wa mukau wa Ixi;

Mukutambula, mu kikexilu kya unonenu wa mundu ni ku nguzu kyote ku kakitumu ka 158 ya Kijila kya Kimukanda kya 1992, okijingu ni kiyakudituna kituminu kya kubanga oubangelu ni uxikinisu wa Kimukanda kya Ixi ya Ngola;

Mukwijiya oubote wadikota ni ya unene watokala kuma kidivunga oubangelu ni uxikinu wa Kijila Kyadyanga anga Ya Katunda wa Unguvulu ni ya mundu wa Ngola;

Mukuzwela kuma oKimukanda kya Ixi ya Ngola idibunjika anga uta kya mu mvunda yaleba anga yajiji ya mundu wa Ngola, mukudyanga, pala kudizokedela mukaxi ka ukwatelu wa kolono, mu kitanga kyengi pala kutambula oufolo anga ni ujitu wa Unguvulu wa Ungana ni, mu kitangana kyengi dingi, pala kutunga, mu Ngola, Unguvulu umoxi wa Demokalasiya wa Kifamenu ni ngongo imoxi ya yuka;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Mukutumbula okilunji kya axahulu yetu ni mukwixana ounjimu ya maulongesu ya musoso wetu, ja jindanji jetu ja hama ya mivu ni ya ifwa ni idifwa imvwamesa ousangela wetu;

Ni ibanzelu yawaba ya maulongesu a milongi ya Afidika-mukukala kwa katunda kwa ifwa ni idifwa ya wijidisilu wa akwa Ngola;

Adivungu ni ifwa ni idifwa imoxi ya kixikinu anga akala ni kudibana kyambote, ku usokesu, ku uyukilu ni mu ukudisu;

Ni hanji mukutunga ngongo imoxi yaxamenena ku usoko wa itukuluku, ku kikanu, ku upange ni kudilunga ku uyengi; Akala ni hanji yakutunga, enyoso kumoxi, ngongo imoxi yayuka ni ya ukudisu ixila omwenyu, ousoko, ouyengi ni kijingu kya atu;

Mukuzwela dingi kuma oKimukanda kya kindala kikunjila oditala dya kibangu kya ubitusu wa kimukanda kyamateka mu 1991, ni uxikisu, ku Kyonge kya Mundu, ya Kijila dilwilu 12/91, yazambeka odemokalasiya wa kukala kwa ibuka ya wanji, oikwatekesu ya ifamenu ni maufolo ya katunda ya atu ni kitolo kya kumamena ya kitanda, ibilulu yamakota, mu kitangana kyengi, ku Kijila kya Utalelu wa Kimukanda dilwilu 23/92; Mukukolesa okikanu kyetu ni jivalolo ni ikijila ya katunda ka ufolo, Ungana ni Usangela wa Unguvulu wa Demokalasiya wa Kifamenu, wa uvudilu wa kizwelu ni wa kisangela kya wanji, wa uwangununu ni usokesu wa itenenu ya Isangela ya Ungana, wa kitolo kya umamenu wa kitanda ni kya uxilu ni ukwatekesu wa ifamenu ni maufolo a katunda wa mutu, idibangesa ixamenenu anga asokejeka oKimukanda kiki;

Mukwijiya kwila oKimukanda kala yakindala kyene, mu uwanenu wa jiva-lolo, ikijila ni ijila akalaku, kima kyabeta kota mukudilunga kwa Ixi anga kima kyambote kya nguzu pala oukudisu wa Unguvulu ni ya ngongo; Mukwandala, ni ujitu, mu utenesenu yojike ni mu uxilu ku Kimukanda kiki ni mukwandala kuma o kikexilu kyene kimoxi kikala okifwa kyabeta kota kya atu, ya jinguzu ja wanji ni atu oso ya Ngola;

Mukiki, mukwixana ni kubana kiximanu ku kilunji kya iximbi yoso ni kwa ahatu ni mayala a Ngola atexisa omwenyu mukuzokedela oIxi;

Ni ujitu mu yandalelu yalebelela ya mundu wa Ngola yakutululuka, ujitu, ufolo, ukudisu ni utungilu wa ixi wa ube, umvwamenu, wa ubokwesu, wa demokalasiya anga yayuka pala mundu woso;

Ni kikaniku kya kyatuxisa pala ja atu iza mu hadya ni mu ukalakalelu wa ungana wetu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Twaxikina oKimukanda kiki kala Kijila Kyonene kya Katunda ka Ixi ya Ngola.

MUTWE WA I IKIJILA YA KATUNDA

Kakitumu ka 1 (Ixi ya Ngola)

Ngola yene Ixi ya ungana ni ya ufolo, yaxamenena ku ujitu wa mutu ni mu hanji ya atu ya Ngola, yakala ni kisukinu kya katunda outungilu wa ngongo wabebuluka, yayuka, ya demokalasiya, wa kudikwatekesa, wa wembu, usoko ni ukudilu wa mundu.

Kakitumu ka 2 (Unguvulu wa Demokalasiya wa Kifamenu)

1. OIxi ya Ngola yene Unguvulu wa Demokalasiya wa Kifamenu kyakala ni ikexilu ya ungana wa mundu, okidyangelu kya Kimukanda ni kya kijila owangununu wa itenenu ni mukudilunga kwa ikalakalu, ousangelu wa ixi, outungununu wa uvudisu ni wa kisangela kya wanji ni odemokalasiya kya kukunjila ni kya ukalelu.
2. OIxi ya Ngola ibandesa anga izokedela oifamenu ni maufolo a katunda ya Diyala, ha kala mutu ha kala mbandu ya ibuka ya mundu adiyidika, anga ukwatesa ouxilulu ni kikwatekesu kya utelu we kwa itenenu ya kijila, mubangi ni ya ufundisu, yonge ni isangela ye, ha mwene ku atu oso mu ubeka ni ku jipunga.

Kakitumu ka 3 (Ungana)

1. OUngana, wa umoxi anga kiudiwangununa, yatokala ku mundu, utena kwibanga mukaxi ka kyela kya mundu, yabebuluka, yasoko, yalu- lama, yakaswekele anga ya itangana, ya lefelendu pala ounonenu wa akunji yau.
2. OUnguvulu ubanga oungana we kutandu dya yoso ya ixi ya Ngola, mukwijiya yu, mu kikexilu kya Kimukanda kiki, kya kijila ni kya kifamenu kya jixi jengi, omukau wa ixi ya boxi, omenya akaxi, ni kalunga ka ixi, ha mwene kididi kya bulu, omavu ni koxi dya mavu, koxi dya kalunga ni jinzenza jatokala.
3. OUnguvulu ubanga utenenu wa ufundisilu ni ifamenu ya ungana mu kikexilu kya ulangidilu, utokwesu wa maumoni a ngongo, wa mau-moni

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

akala ni mwenyu ni ya maumoni akambe mwenyu, ku kididi kya mbambe kya kalunga, kididi kya umamenu wa katunda ni ku kididi kya koxi ya kalunga, mu ikexilu ya kijila ni kya kifamenu kya ixi yengi.

Kakitumu ka 4

(Ukalakalelu wa Utenenu wa Wanji)

1. OUtenenu wa wanji aikalakalela kwa yo wakala ni uyukisu mukaxi ka kibangu kya kyela kyabebuluka ni demakalatikamende yokalakale, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Kiyayuka anga kikuma kitalesesa hadi oukwatelu ni ukalakalelu wa utenenu wa wanji mukaxi ka undanda ni mu ikexilu yengi kiyakala ku Kimukanda.

Kakitumu ka 5

(Uwidikulu wa Mukau wa Ixi)

1. OMukau wa Ixi ya Ngola ailombolola ku musoso ku jimbambe jyon-galafiku ya Ngola, kala yo yakala ku 11 ya Kamoxi ya 1975, kizuwa kya Ufolo wa Ixi.
2. ODyate mu dilwilu dyadyanga kiyibange kyaiba omaubandekesu yate mba andata ku ibakanu ya jixi jengi.
3. Oixi ya Ngola idiyidika kala mukau wa ixi pala isukinu ya mawanji a utuminu, mu ibatu anga oya mu jimbonge, mukukala we hanji mu madyembu ni mwakala wa mukau wa ixi yasokelela, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.
4. OKijimbulwilu kya jimbambe ni kya ifwa ya matala a mikau a ixi, ousaselu we, ubilulu mba ujiminu, mu kikexilu kya usokejeki wa wanjiwa utumininu, ha kala ousokejeki wa mukau wa ixi pala isukinu ya katunda, kala ya umamenu, wa masoladi, jitatixika, jyekolojiku mba yadifu, kijila kyene kita.
5. OKijila kita o ubangelu, outumbulu ni ukudilu wa isangela ya jimbanza ni ya maubunjiku wa mundu.
6. OMukau wa ixi ya Ngola kiyakuwana, kiyakusomboka anga kiyakusumbisa, andabanga yoso pala katene kuwana oibela ya, katena kwi- sumbisa mbandu yoso yoso wa mukau wa ixi mba ya ifamenu ya ungana kutandu dye kwakala ukalakalelu wa Unguvulu.

Kakitumu ka 6

(Utenenu wonene wa Kimukanda ni Uyukisu)

1. OKimukanda kyene oKijila Kyonene kya Ixi ya Ngola.
2. OUnguvulu ubelesela OKimukanda idixamenena ku uyukisu, watokala uxila anga ni kuxilisa oijla.
3. OIjila, oibakanu ni ibangelu yavulu, ya Unguvulu, ya Isangela ya Utenenu ya Kididi ni ya atu ya mundu mu yoso akala ngo ni kixikanu se akala kala ku Kimukanda.

Kakitumu ka 7

(Kifwa)

Aljiya ounene ni nguzu ya ufundisu ya kifwa kiyakala kyengi ku Kimukanda kiyitena we kubanga kyaiba ku ujitu wa mutu.

Kakitumu ka 8

(Unguvulu wa Umoxi)

Oixi ya Ngola yene Unguvulu ya Umoxi yene ixila, mu kisangela kye, oikijila utuminu wa Isangela ya Utenenu ya Kididi ni kukatula bukaxi ni kutula bu ididi ya utuminu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 9

(Utokalelu)

1. OUtokalelu wa Ngola itena kukala ya uvwalelu mba yakukwata.
2. Mwene mutu watokala ku Ngola mona wa tata mba mama wa Ixi ya Ngola, amuvwala mu Ngola mba mu ixi yengi.
3. Twafika mukwa Ngola watokala omona a wisu amusange mu mukau ixi ya Ngola.
4. Seku mutu wa Ngola, wawwala mu Ngola, katena kumudituna outokalelu ya uvwalukilu.
5. OKijila kita oyikexilu ya kukwata, mba utexisilu ni ukwatelu wa utokalelu ya Ngola.

Kakitumu ka 10

(Unguvulu Kiyatokala ku Ngeleja)

1. Oixi ya Ngola yene Unguvulu kiwatokala ku Ngeleja, kwakala uwan-gununu mukaxi ka Unguvulu ni jingeleja, mu ikexilu ya kijila.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OUngevulu wijiya anga uxila omauvudilu yengi ya mauxikanenu, yene akala ni ufolo mu kisangela kyau ni mukubanga oikalakalu yau, tunde kuma oikalakalu yau akala ni kixikinu kya Kimukanda ni ijila ya Ixi ya Ngola.
3. OUngevulu ulangidila ojingeleja ni jingeleja jofele, kala ni ididi ya ni imbamba ya kusamba, tunde kuma akala kyambote ni Kimukanda ni utululukilu wa mundu anga adisokejeka ni Kimukanda ni kijila.

Kakitumu ka 11

(Wembu ni Kifikidilu kya Ixi)

1. OIxi ya Ngola yene Ixi ni kyandalu pala owembu ni ukudisu, kyakala kitenenu kya Unguvulu anga ni kifamenu kimoxi ni utenenu wa yoso kufikidila, ni uxilu ku Kimukanda ni ku kijila, kala we ku ikutu ya jixi jengi, ku wembu ni kifikidilu kya Ixi.
2. OWembu yakala ni dixamenenu okibandu kya kifamenu ni kya kijila anga kyakala pala kukwatekesa o ikexilu ya kutululuka ni ku ukudilu wa Ixi.
3. OKifikidilu kya ixi kyakala ni dixamenenu ku kibandu kya kifamenu ni dya kijila, ku uximanenu wa kitolo kyatenena kya kifikidilu ni ku ukolesu wa hanji wa ixi, mu utalelu wa dikwatekesu dya ulangidilu wa Unguvulu ni ukwatekesu wa kutululuka ni kya ukudilu, mu kima kyoso kyoso kikwatesa woma anga ni ilwezu.

Kakitumu ka 12

(Maudilungilu ni Jixi Jengi)

1. OIxi ya Ngola uxila anga uta oikijila ya Mukanda ya Kisangela kya Nações Unidas ni Mukanda wa União Africana anga uta maulungilu a ukamba ni kudibana ni Atumini a Ixi ni mundu woso, mu dixamenenu dya ikijila iyi:
 - a)- Uxilu ku ungana ni ufolo wa ixi;
 - b)- Usokesu mukaxi ka Maunguvulu;
 - c)- Kifamenu kya mundu mukusola mukaxi ka kyela ni ku ufolo;
 - d)- Usanenu wa jimvunda mukutululuka;
 - e)- Uxilu wa ifamenu ya atu;
 - f)- Ki uditelu mu maka a Maunguvulu a Jixi Jengi;
 - g)- Udikwatekeselu wa ibinduminu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

h)- Udituninu ni ubangelu ku usweya, wenji wa ikola kola, katungu, usekumuku ni usumbisu wa; atu ni idyandu ya mikutu;

i)- Udikwatekesu ni atu oso pala owembu, uyukisu ni ukudilu wa athu.

2. OIxi ya Ngola uzokedela oujiminu wa ikexilu yoso ya kolonyalijimu, ulokalalu, ubwikisu, utuminu ni utokwesu ku madilungilu mukaxi ka atu.
3. OIxi ya Ngola ita ngunge mu ukolesu wa ukalelu wa Afidika ni mu ukolesu wa kikalakalu kya Atumini a Ixi ya Afidika pala ubandesu wa undundu wa ifwa ni idifwa ya atu a Afidika.
4. OUngevulu wa Ngola kiyixikina outelu wa ixamenenu ya masoladi ya jixi jengi mu mukau wa ixi ye, seudiboteselu wa umonekesu mu kikexilu kya isangela jilejonale mba ya jixi jengi, mu masoladi a utalelu wa wembu ni ku itolo ya udikwatekesu wa masoladi ni wa kifikidilu kya pungu.

Kakitumu ka 13

(Kifamenu ni Jixi Jengi)

1. OKifamenu ni jixi jengi ya yoso mba kya yoso, yotambule mu kikexilu kya Kimukanda kiki, kibanga mbandu ku kitumu kya ufundisu wa Ngola.
2. OIkutu ni ibakanu ya jixi jengi joxikine mba josoneke jamukalakala ku kitumu kya ufundisu wa Ngola kyoso kyaikola mu kidi ni ukalakalelu we mu kitumu kya ufundisu wa ixi yengi ni kyoso kyadilunga mu kikexilu kya ixi yengi oUngevulu wa Ngola.

Kakitumu ka 14

(Kitokalu kya Ubeka ni Dimatekenu Dyabebuluka)

OUngevulu uxila anga ulanga okitokalu kya ubeka kya atu mu ubeka ni kya jipunga, ibandesa odimatekenu dyabebuluka dya umamenu ni dya ditenda, yokalakale mu ikexilu ya Kimukanda ni ya Kijila.

Kakitumu ka 15

(Kibela)

1. OKibela, kyene kitokalu kya kidi kya Ungevulu, atena kwibitisa pala atu mu ubeka mba jipunga, mukwila yandakala ni dixilivilu dya kilunji mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Madyembu ajijiya oubixidisu ni ukalakalelu wa ibela, mu ikexilu ya kijila.
3. OYate mu itangu kwema kiyiyibotesa outenenu wa ukatwilu ku ubangelu wa mundu, mukaxi ka kifutu kya yuka, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 16
(Jimvwama ja Ngongo)

OJimvwama ja ngongo, jakolo, jamenya mba jamulenge jakala boxi, koxi dya boxi, mu kalunga ka mukau wa xixi, mu mbandu ya kalunga ya katunda ni mu palatafoloma wa ngongo kyakala mu kitenenu kya Ngola yene itokalu ya Unguvulu wa Ngola, utumina oikexilu pala oukwatelu we, usotelu ni utokwesu, mu ikexilu ya Kimukanda ya kijila, ni ya Kifa-menu kya Jixi Jengi.

Kakitumu ka 17
(Ibuka ya Mawanji)

1. OIbuka ya mawanji, mu kikexilu kya Kimukanda kiki ni kya kijila, akala, ku kixinde kimoxi kya atu ni kya kibangu kya wanji, pala ousoke-jeku anga pala utungununu wa hanji wa atu, mukukala kumoxi mu mwenyu wa wanji ni mu utungununu wa kyela kya ngongo, mu ibangelu ya demokalasiya ni ya kutululuka, ni uxilu ku ikijila ya ufolo wa xixi ya usangela umoxi ni ya demokalasiya wa wanji.
2. OKimukanda ni ukalakalelu wa ibuka ya mawanji atokala, mu ikexilu ya kijila, kuxila o ikijila ja katunda ya:
 - a)- Kifwa ni kikexilu kya Ixi;
 - b)- Kimukanda kyabebuluka;
 - c)- Usulukilu wa isukinu wa mundu;
 - d)- Ufolo wa udilungilu ni udilungilu mu ngoho;
 - e)- Ukwatelu wa katunda ya ima yakutululuka mu usulukilu wa isukinu ye ni ujikilu wa ubangelu mba ukwatelu wa kisangela kya masoladi, palausoladi mba ya usoladi;
 - f)- Usokejeku ni ukalakalelu wa demokalasiya;
 - g)- Ukunjilu wofele wote ku kijila;
 - h)- Ufudisu wa utambujilu wa ibanenu ya kitadi ni ya umamenu, yatundu ku jinguvulu mba ya isangela ya jinguvulu ja jixi jengi;
 - i)- Utangelu wa jikonda ya ibangelu ya mundu.
3. OIbuka ya mawanji atokala, mu isukinu ya, phangu ni ubhangelu, kubana phala:
 - a)- OUkolesu wa xixi ya Ngola ni ya ufolo wa xixi;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- b)- OUKondejeku wa uvimba wa mukau wa ixi;
 - c)- OUkolesu wa usangela wa ixi;
 - d)- OKifikidilu kya ungana wa ixi ni ya demokalasiya;
 - e)- OULangidilu wa maufolo ya katunda ni ya ifamenu ya atu;
 - f)- OKifikidilu kya kikexilu kya ixi ya nguvulu ni ya kifwa kiyangeleja ya Unguvulu.
4. Oibuka ya mawanji akala ni kifamenu kya usoko ku ubangelu ku mbandu ya atumini akalakala ni utenenu wa mundu, kifamenu kya yuka ku mbandu ya kisonekenu kya mundu ni kifamenu kya mbandu yengi ya demokalasiya, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 18 (Ijimbwete ya Ixi)

1. Yene ijimbwete ya Ixi ya Ngola, oKipepumunu kya Ixi, oKijimbwete kya Ixi ni Mwimbu wa Ixi.
2. OKipepumunu kya Ixi, oKijimbwete kya Ixi ni Mwimbu wa Ixi, ijimbwete ya ungana ni ya ufolo wa ixi, ya usangela ni ya uvimba wa Ixi ya Ngola, ajixikina mu kitangana kyakola oufolo wa ixi, ku 11 ya Kamoxi ka 1975, kala kyakala mu Kijila kya Kimukanda wa 1992 ni ya Ibandesu I, II ni III ya Kimukanda kiki.
3. OKijila kita isokesu jitekinika ni ikexilu kutandu dya ujitu wa Kipepumunu kya Ixi, Kijimbwete kya Ixi ni kya Mwimbu wa Ixi.

Kakitumu ka 19 (Mazwi)

1. ODizwi dya kidi ya Ixi ya Ngola yene oputu.
2. OUnuvulu uximana anga ubandesa oulongesu ni uxikinu wa mazwi oso a Ngola, ha mwene wa mazwi a uhundu wa jixi jengi.

Kakitumu ka 20 (Mbanza ya Ixi ya Ngola)

Ombanza ya Ixi ya Ngola yene Luanda.

Kakitumu ka 21 (Ikalakalu ya Katunda ya Unguvulu)

Jakala ikalakalu ya katunda ya Unguvulu wa Ngola:

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- a)- Kufikidila oufologo wa ixi, ouvimba wa mukau wa ixi ni ungana wa ixi;
- b)- Kufikidila oifamenu, maufolo ni ikwatenenu ya katunda;
- c)- Kubanga bofelefele oikexilu yatokala pala kukolesa oifamenu ya umamenu, ya mundu ni ya ifwa ni idifwa ya atu;
- d)- Kubandesa oukalelu wambote, okudikwatekesa kwa mundu anga ni ubandeselu wa umbote wa mwenyu wa atu a Ngola, bengebenge, wa jipunga ja atu abindama kyavulu;
- e)- PKubandesa ouvuzilu wa wadyama;
- f)- Kubandesa mawanji axikina kukituka kya yoso anga ya kingoho oilangidilu yadyanga ya kudisanza;
- g)- Kubandesa mawanji akolesa oubixidilu wa yoso ku ulongesu wa kijijidiku kya kingoho, mu ikexilu yote ku kijila;
- h)- Kubandesa ousokesu wa ifamenu ni ya imesenu mukaxi ka akwa Ngola, kiyakatungu ya uvwalukilu, mwiji, udilungilu wa kibuka kya wanji, uhatu uyala, kidifanganu, mivu, ni ikexilu yamukwa ya katungu;
- i)- Kubanga wenji ya masunga, yakolo anga yakalelaku ku mutu, ni utundisu pala oukudisu mu uvimba wa anandenge ni ya minzangala, kala we ku ulongesu, ku sawidi, ku umamenu wadyanga ni ya kayadi ni ididi yamukwa ya uwidikilu pala oukudisu ididikila;
- j)- Kufikidila owembu anga ni dikwatekesu dya Ixi;
- k)- Kubandesa ousoko mukaxi ka diyala ni muhatu;
- l)- Kuzokedela odemokalasiya, kufikidila anga ni kuswinisa oumonekesu ku demokalasiya wa atu ni wa mundu mu usanenu wa maka a ixi;
- m)- Kubandesa oukudilu wambote yodikile mu mukau woso wa ixi, mukufikidila omukau, ojimvwama ja ngongo ni undundu wa musoso, wa ifwa ni idifwa ni kya umesene wa ixi;
- n)- Kufikidila, kuximana ni kuta ujitu omazwi a Ngola avwaluka ku Afidika kala undundu wa ifwa ni idifwa, ni kubandesa oukudilu we, kala mazwi a ukalelu wa Ixi ni ya unjimbu;
- o)- Kubandesa ouwakasembelesu yodikile ya matala ya ukudisu ya mutthu wa akwa Ngola;
- p)- Kubandesa ouyukisu, ouble, ousanenu wa maka, oukidi anga ni ube mu ubangelu wa atu, wa isangela ni ya matenda ni jisalu, mu ikexilu yengi ya mwenyu ni ididi ya kikalakalu;

q)- Ima yengi yomone ku Kimukanda ni ku kijila.

MUTWE WA II
IFAMENU NI IJIJIDIKU YA KATUNDA

KAPITULU KA I
IKIJILA YOSO

Kakitumu ka 22

(Kikijila kya Ikalakalu pala Mundu Woso)

1. Enyoso akala ni ifamenu, ya maufolo ni ya ifikidilu yakala mu Kimukanda anga akala ni kijijidiku ku itokalu yate ku Kimukanda ni ku kijila.
2. OAKwa Ngola atungu mba akala mu jixi jengi akala ni ifamenu, maufolo ni ifikidilu ni ya ulangidilu wa Unguvulu anga akala ni ijijidiku yate ku Kimukanda ni ku kijila.
3. Enyoso akala ni ijijidiku pala ni mwiji, ni atu ni Unguvulu ni isangela yamukwa ajijiya mu kuyuka ni, mu katunda, okitokalu kya:
 - a)- Kuxila oifamenu, omaufolo ni kitokalu kya mukwa, okilunji, oifwa yambote ni kuwaba kwa yoso;
 - b)- Kuxila ni kubanza akwetu seku kubanga katungu kwoso kwoso anga kukala ni ene maudilungilu atena kubandesa, kukondejeka ni kukolesa ouxilu ni wehelelu mudya.

Kakitumu ka 23

(Kikijila kya Usokelelu)

1. Enyoso asokelela kupolo dya Kimukanda ni kya kijila.
2. Seku mutu amubanga kyaiba, utambula umbote, amusweka kifa-menu kyoso kyoso mba kyakala ni kijijidiku kyoso kyoso mu kikexilu kya uwuvalelu we, uhatu uyala, mwiji, kidifanganu, unemenu, ixikanu ya mawanji, kya ibanzelu, mba ya filozofiya, ditala dya ulongesu, kikexilu kya kitadi mba ya mundu mba ya ufunu.

Kakitumu ka 24

(Ukota)

OUkota wene aukwata mu 18 dya mivu.

Kakitumu ka 25
(Jingengi ni Jyapatida)

1. OJingenji ni jyapatida akala ni ifamenu, maufolo ni ikwatanenu ya katunda, kala we ni kya kilangidilu kya Unguvulu.
2. Ku jingenji ni jyapatida ki atokala kukala:
 - a)- OUnghana wa Isangela ya Ungana;
 - b)- OIfamenu ya kyela, mu ikexilu ya kijila;
 - c)- OUbangelu mba umonekesu mu ibuka ya mawanji;
 - d)- OIfamenu ya umonekesu wa wanji, kyomone ku kijila;
 - e)- OUbixidilu ku kididi kya uhete;
 - f)- OUbixidilu ku jinguzu ja matenda, ku pudixa ya ixi ni ku Isangela ya Unjimu ni ya Kifikidilu;
 - g)- OUbangelu wa ikalakalelu wa Unguvulu Walulama wa Unguvulu, mu ikexilu ya kijila;
 - h)- OIfamenu ni ijigidiku ya mukwa jobake ngo mwene pala akwa Ngola ku Kimukanda ni ku kijila.
3. OAtu a madyembu mba ya ifwa ni idifwa kwene Ngola yene mbandu mba kwakala, atena kubana, mu kikexilu kya kikutu kya ixi yengi ni mu ikexilu ya udikwatekeselu, ifamenu kiyobane kwa akwa jixi jengi, kale ngo outenenu wa kyela wa kusola ni kya kumusola pala ubixidilu ku unghana wa Isangela ya Ungana.

Kakitumu ka 26
(Kikexilu kya Ifamenu ya Katunda)

1. OIfamenu ya katunda yote ku Kimukanda kiki kijajimi ifamenu yamukwa yakala ku ijila ni itumu yakuta ku kifamenu kya ixi yengi.
2. OIjila ya Kimukanda ni yayuka yatokala ni ifamenu ya katunda atokala kujijiya ni kwabunda kumoxi ni Kikutu kya Ngongo kya Ifamenu ya Diyala, oMukanda wa Afidika ya Ifamenu ya Diyala ni ya Atu ni Ikutu ya jixi jengi yatokala ni kikexilu, josoneke kwala Ixi ya Ngola.
3. Mu utalelu wa maka mu Mafundisilu a Ngola yatokala ku kikexilu kyatokala ni ifamenu ya katunda, ata iselekete ya jixi jengi jotange ku dilwilu dyadyanga, ha mwene ki ajitange ku jimbandu.

Kakitumu ka 27

(Kikexilu kya Ifamenu, Maufolo ni Ikwatekesu)

OKikexilu kya ufundisu wa ifamenu, maufolo ni ikwatekesu yotange ku kapitulu kaka ajita ku ifamenu, maufolo ni ikwatekesu ni ku ifamenu ya katunda yadifu yote ku Kimukanda, kyo zambeke ku kijila mba ku kikutu kya xixi yengi.

Kakitumu ka 28

(Nguzu wa Ufundisu)

1. OIjila ya Kimukanda yatokala ku ifamenu, maufolo ni ikwatekesu ya katunda ene ajita anga kwakala atu a mundu ni wa ubeka.
2. OUnyuvulu watokala ukwata oimatekenu ya kijila ni ifikilu yengi atokala ku ukolesu, yatokala ni ikwatekesu jakala ya ifamenu ya umamenu, ya mundu ni ya ifwa ni idifwa.

Kakitumu ka 29

(Ubixilu ku Kifamenu anga Kyofikidile ni Kijila kya Kufundisa kya Kidi)

1. Pala enyoso kyofikidile oubixilu ku kifamenu ni ku mafundisilu pala ouzokedelu wa ifamenu ya ni imesenu jolange ku kijila, oufundisu katena kudituna outolesu wa ikwatekesu ya umamenu.
2. Enyoso akala ni kifamenu, mu ikexilu ya kijila, ku hundu ni ubazelu wa ufundisilu, ku ikwatekesu kya ufundisilu ni kukala ni muzokedi kupolo dya mutumini woso woso.
3. OKijila kilombolola anga ukwatekesa okilangidilu kya kaswekele kyatokala kya ufundisu.
4. Enyoso akala ni kifamenu mu maka mwadita kikala kima kya lube mu kitangana kyatokala ni mwaxaxe wa kikexilu kyasoko.
5. Pala uzokedelu wa ifamenu, maufolo ni ikwatekesu ya atu, okijila kifikidila ku atu ibangelu ya ufundisu yadifangana ku lusolo ni kimesenu mu kikexilu kya kukwata kilangidilu kya kidi ni mu kitangana kyawaba mu ikusu mba maundanda ya ifamenu ya.

KAPITULU KA II
IFAMENU, MAUFOLO NI IKWATEKESU YA KATUNDA

MBANDU YA I
IFAMENU NI MAUFOLO YA UBEKA NI YA JIPUNGA

Kakitumu ka 30
(Kifamenu ku Mwenyu)

OUnyuvulu uxila anga ulanga omwenyu wa mutu, yene kiyakusomboka.

Kakitumu ka 31
(Kifamenu ku Uvimba wa Mutu)

1. OUvimba wa kilunji, wa unjimu ni wa mukutu wa atu yene kiyakusomboka.
2. OUnyuvulu uxila anga ulanga omutu anga ni ujitu wa mutu.

Kakitumu ka 32
(Kifamenu ku Wijidisilu ku Uswekelu ni ku Uzukamenu)

1. Kwa enyoso ajjiya oifamenu ku wijidisilu wa mutu, ku kitenenu kya mundu, ku utokalelu, ku dijina dyambote ni kikexilu, ku kinzunuzumba, ku diba, ni ku dibakelu dya uswekelu wa mwenyu mu ubeka ni ku mwiji.
2. OKijila kita oikwatekesu ya kidi mu ukwatelu ni ubangelu waiba, ku ujitu wa mutu, ya jihundu jatokala ku atu ni ku miji.

Kakitumu ka 33
(Kiyausombekelu ku Dibata)

1. ODibata dyene kiyakusomboka.
2. Seku mutu utena kubokona mba kubanga kitakanu mba ukwatelu mu dibata dya mutu woso woso se kibanzelu kye, kale mu kikexilu kyomone mu Kimukanda ni ku kijila, se akala ni kitumu kya mutumini watenena, kyatundisa mu ikexilu yomone ku kijila, mba mu kikexilu kya utuwamu wa kikuma mba kikexilu kya utombekelu, pala kubana kikwatekesu.
3. OKijila kita oikexilu yatena kutuma, ku mutumini watenena, ku ubokwesu, utakanu ni ukwatelu wa jimbote, madukumendu mba imbamba yengi mu dibata.

Kakitumu ka 34

(Kiyausombekelu kya Utambwisu ni wa Jihundu)

1. Yene kiyakusomboka okaswekele ka utambwisu ni wa idyandu yengi ya uhundu wa ubeka, bengebenge ya jihundu jipoxitale, jitelengalafika, wa miteleembe a kaswekele ni jitelematika.
2. Kikale ngo mu utuminu wa mutumini wa ufundisu watenena yotange mu ikexilu ya kijila, axikina o utelu wa atumini a mundu ku utambwisu ni mu ikete yamukwa ya uhundu ya ubeka.

Kakitumu ka 35

(Mwiji, Usakanu ni Udilungilu)

1. OMwiji yene okaxi ya katunda ya kisangela kya mundu anga yene kima kya kilangidilu kya katunda kya Unguvulu, ha yadite mu usakanu, ha mu usakanu wa kudibunda ngo, mukaxi ka muhatu ni diyala.
2. Enyoso akala ni kifamenu kya kubanga mwiji mu ikexilu ya Kimukanda ni ya Kijila.
3. Diyala ni muhatu asoko mukaxi ka mwiji, kya ngongo ni kya Unguvulu, mukukala ni ifamenu ni ijijidiku yene imoxi.
4. OKijila kisokejeka oikexilu ni ibangelu ya ukaza ni ya usakanu wa kudibunda, ha we usangumukinu we.
5. OTwana twakala ni kisoko ku polo dya kijila, anga afudisa kwaabanga katungu ni nu kwaabana we dijina dya katungu yalungu ni udilungilu.
6. OUkondejeku wa ifamenu wa kambonga, bengebenge oulongesu we wawaba ni wa muvimba, oukondejeku wa sawidi ye, ikexilu ya mwenyu ni ulongesu akala ni udyangesu wadikota wa mwiji, wa Unguvulu ni dya ngongo.
7. OUnguvulu ni ukwatekesu wa mwiji ni wa ngongo, ubandesa oukudisu wambote anga wa muvimba wa minzangala ni minzelebeta, ha mwene ni ubangesu wa ikexilu pala oukolesu wa ifamenu ya ya wanji, ya umamenu, ya mundu ni ya ifwa ni idifwa anga uswinisa oisangela ya minzangala mu usulukilu ni isukinu ya umamenu, ya ifwa ni idifwa, ya umesene, ya kutonoka, ya malunda, ya mikau, ya itongololo, ya maulongesu, ya akwa kizole kya ixi, ni ya ulungulukilu wa minzangala ya ixi yengi.

Kakitumu ka 36

(Kifamenu ku Ufolo wa Mukutu ni ku Ulangidilu wa Mutu)

1. Mutu woso wakala ni kifamenu ku ufolo wa mukutu ni ku ulangidilu wa mutu ku ubeka.
2. Seku mutu atena kumukatula oufolo, kale mu ikexilu yomone ku Kimukanda ni ku kijila.
3. OKifamenu ku ufolo wa mukutu ni ku ukwatekesu wa ubeka kwala hanji:
 - a)- OKifamenu kikyakumuta mu kikexilu kyoso kyoso kya undanda ku atumini a mundu mba wa ubeka;
 - b)- OKifamenu kiyakumububa ne kumutalesa hadi mu kikexilu kyaiba, kiyamutu, mba kyototo;
 - c)- OKifamenu kya kukala ni utenenu wa uvimba we wa mukutu ni wa kilunji;
 - d)- OKifamenu ku ukwatekesu ni kilangidilu kutandu dya mukutu we mwene;
 - e)- OKifamenu kiyakumuta ku ifikisu ya sawidi mba ya wijidilu kiyawijidilu we yadyanga, amutange anga amulombolola kyambote.

Kakitumu ka 37

(Kifamenu ni Jimbambe ja Kitokalu kya Uswekelu)

1. Enyoso akala ni dikwatenenu dya kifamenu ku kitokalu wakaswekele ni ubitisilu we, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya Kijila.
2. OUnguvulu uxila anga ulanga okitokalu ni ifamenu yakamukwa ya kidi ya atu mu ubeka, ya jipunga ni ya madyembu axikina ngo kwila nguvulu wixana oakalakadi mu kitangana kya kibitisilu ni ukatwilu ku dixidivilu dya mundu, mukaxi ka kikuwe kyayuka, mu ikexilu wa Kimukanda ni ya Kijila.
3. OUfutilu wa kikuwe yatange ku dilwilu dyadyanga dyene kikexilu kya kidi kya ukatwilu.
4. Atena kukala kima kya ukwatelu wa mundu, mu yoso mba mu mbandu, jimbote jenda anga jemana ni idimonekesu ya mundu ya atu mu ubeka ni mu jipunga ja uswekelu, kyoso, mu ikexilu ya imesenu ya ixi, kwakala, bengebenge, okikwatekesu kya Ixi, okikwatekesu kya kudya, osawidi ya

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

mundu, okitolo kya umamenu ni ya kitadi, oubanenu wa jimbote mba ubangelu wa ikalakalu ya katunda.

5. Kijila kyatokala kyendesa okikexilu kya ukwatelu wa mundu, mu ikexilu ya dilwilu dyadyanga.

Kakitumu ka 38

(Kifamenu ku Dimatekenu dya Kumamena KwaBebuluka)

1. ODimatekenu dya umamenu wakaswekele wene yabebuluka, yene ikalakala ni uxilu ku Kimukanda ni ku kijila.
2. Kwa enyoso ene ejiya okifamenu ku dimatekenu dyabebuluka dya ditenda ni kisangela, ya kukalakala mu ikexilu ya kijila.
3. OKijila kibandesa, uxila anga ulanga oukalakalu wa umamenu ni jin-mawenjiku mbandu ya atu ubeka mba jipunga ja kaswekele, ja ixu ni ja jixi jengi, mu kikexilu kya kukwatekesa oubanenu we pala oukudisu wa ixu, mukuzokedela oumamenu wabebuluka ni ja teki-nolojiya ja akwa Ngola ni imesenu ya akalakadi.

Kakitumu ka 39

(Kifamenu ku Kuma)

1. Enyoso akala ni kifamenu kya kutunga mu kuma kya sawidi kiyaxidi, kala we ni kijijidiku kya kuzokedela ni kukondejeka.
2. OUnguvulu unona izongelu yatokala ku ukondejeku wa kuma ni ya ifwa ya itulu ni ya yama mu mukau woso wa ixu, ku utalelu wa disokesu ekolojiku, okididi kya kidi ya ikalakalu ya umamenu ni utokwesu ni ubangelu wa kilunji wa jimvwama joso ja ngongo, mu kikexilu kya ukudisu kidikila ni ku uxilu ku ifamenu ya miji ya hadya ni dya ukondejeku wa ifwa yengi.
3. OKijila kinjumbula oibangelu ilwezesha okikondejeku kya kuma.

Kakitumu ka 40

(Ufolo wa Uzwelelu ni wa Hundu)

1. Enyoso akala ni kifamenu kya kuzwela, kumwanga ni kusangela kiyakijidiku oibanzelu ni yandalu ye, ku diba, kizunzumba mba kyendelu kyengi woso woso, kala we okifamenu ni ufolo wa kuhundula, wa kudihundula ni kungihundula, kiyafudisu ne katungu.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OKibangelu kya ifamenu ni maufolo yakala mu dilwilu dyadyanga katena kwifudisa ne kwisosolola mu kima kyoso kyoso mba kikexilu kya dixongo.
3. OUfolo wa kuzwela ni ufolo wa hundu akala ni jimbambe oifamenu ya enyoso ku dijina dyambote, ku ujitu ni ku kiximanu, ku kizunzumbya ni ku kibakelu kya uswekelu wa mwenyu wa ubeka ni ya mwiji, ni kilangidilu kya undenge ni kya unzangala, okaswekele ka Unguvulu, okaswekele ka uyukisu, okaswekele ka ufunu ni ikwatelesu yengi ya ifamenu yoyo, mu ikexilu yoidike ku kijila.
4. OIkuma yabange mu ubangelu wa ufolo wa kuzwela ni ya hundu endesa ongana ye ku kitenenu kya kuxila, kya mundu ni kya kikuma, mu ikexilu ya kijila.
5. Ku atu oso, mu ubeka mba ku jipunga, akala ni kikwatekesu, mu ikexilu ya kijila ni mu ikexilu ya usoko ni ya ukolesu, okifamenu kya ditambwisu ni dya uwidikilu, kala we okifamenu ku kikuwe ku ilwezu kwabiti.

Kakitumu ka 41

(Ufolo wa Kilunji, wa Uxikanu ni ya Kusamba)

1. OUfolo wa kilunji, wa kixikanu wa uxikanenu ni yakusamba kiyakusomboka.
2. Seku mutu amufudisa ku ifamenu ye, kuzukutisa mba wakambe ijiji mu kikexilu kya kixikanu kya uxikanenu mba kixikanu kya filozofiya mba kya wanji.
3. Amukwatekesa okifamenu ku pata dya kilunji, mu ikexilu ya kijila.
4. Seku mutu amwibula ku mutumini woso woso mukaxi ka ixikanu ye mba ibangelu ya ixikanenu, kale ngo pala ubongolelu wa jingolela jitatixiku kyte kujijiya mu ubeka.

Kakitumu ka 42

(Kitokalu kya Unjimu)

1. Kyene kyabebuluka okizwelu kya kikalakalu kya unjimu, kya umesene, kya wanji, kya wijidilu ni kya uhundu, ha kya dixongo mba disesa.
2. Ku jingana kwatokala okifamenu kya katunda kya kubanga, ukolelu mba uwubangelu wa ibangelu ya, ibitisa ku milundudi mu kitangana kyoso kijila kyandata.
3. Akala ni kikwatekesu, mu ikexilu ya kijila:

- a)- OKilangidilu ku imonekesu mu ubeka mu ibangelu ya jipunga ni ku uwubangelu wa kizunzumba ni dizwi dya atu, mukubunda mu ikalakalelu ya ifwa ni idifwa, ya ilongesu, ya mawanji ni ya malunda;
 - b)- OKifamenu ku abangi, ku abiludi ni ku isangela ya utalelu wa ukwatelelu wa umamenu wa ibangelu yabanga mba ya yo adilondekesa.
4. OKifamenu kikwatekesa ku abangi ya ya matenda, jipatende ja mautungununu ni ibangu ya jitekinolojiya ouzediwi ya kibitisilu pala oubangelu we, kala we okilangidilu oibangelu ya matenda, ku kitokalu kya mixinda, mu majina ya matenda ni ijimbwete yengi, mukumona okimesenu kya mundu ni ukudisu wa tekinolojiya ni wa umamenu wa Ixi.

Kakitumu ka 43

(Ufolo wa Ubhangelu wa Ifwa ni Idifwa ni Kya Wijidilu)

1. OUbangelu wa unjimu yene yabebuluka, umesene, ya wijidilu ni ya tekinolojiya.
2. OUfolo yatange ku dilwilu dyadyanga dyatokala ni kifamenu ku utungununu, ubangelu ni umwangesu wa ubangelu wa wijidilu, litelalya mba ya umesene, mukubunda okilangidilu kyayuka ya ifamenu ya mubangi.

Kakitumu ka 44

(Ufolo wa Usonekenu)

1. Yene yakala ni dikwatenenu dya ufolo wa akwa jihundu, oyu kyatena kwata dixongo dyoso dyoso, benge benge ya wanji, ya kibanzelu mba ya umesene.
2. OUnguvulu ukwatekesa ouvudilu wa kizwelu anga ukwatekesa owengi wa kitokalu ni uvudisu wa utundisu wa iselekete ya jihundu.
3. OUnguvulu ukwatekesa okukala ni ukalakalelu kiditumina anga kyawaba anga kyakizongo kya kikalakalu kya mundu kya kisanji ni kya kitalesela kanga.
4. OKijila kita oikexilu ya ukalakalelu wa ufolo wa kisonkenenu.

Kakitumu ka 45

(Kifamenu kya Mutondo, wa Ditambwisu ni kya Kivutulu kya Wanji)

1. Mu itangana ya yela ya yoso ni ya mautalakiya ni wa lefelendu, muzongedi akala ni kifamenu kya kitangana kya mutondo mu jinzo ja isanji

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

ni ya italesela kanga ya mundu, kyatokala ni kikexilu kya kyela mba kya lefelendu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

2. Olbuka ya mawanji akala ku Kyonge kya Ixi kyakala ni kifamenu kya ditambwisu ni kya kivotulu kya wanji ku izwelelu ya Abanged, mu ikexilu yoidike ku kijila.

Kakitumu ka 46

(Ufolo ya Inzo, wa Kwenda ni wa Utundilu)

1. Mutu woso woso kuma outungilu mwa Ngola wayuka wakala ni utenenu wa kutunga inzo, kwenda ni kukala mu mbandu woso woso wa mukau wa ixi, he kikyene mu ikexilu ngo yamono ku Kimukanda, anga kyoso okijila uta ifudisu, bengebenge mu ubixilu ni ukalelu, pala oulangidilu wa kuma mba wa imesenu ya yamyenyu ya ixi.
2. Mutu woso mwene wabebuluka pala kutunda mu mukau wa ixi ni kya kuvutuka, seudiboteselu wa ifudisu yatokala ni kitenesu kya ijijidiku yayuka.

Kakitumu ka 47

(Ufolo wa Udyongeku ni wa Umonekesu)

1. Yene akwatekesa ku atu oso oufolo wa udyongeku ni wa umonekesu watululuka se mauta, se kibindamu kyoso kyoso kya uxikinisumu ni mu ikexilu ya kijila.
2. OYonge ni imonekesu mu ididi ya mundu atokala adyanga kubinga ku atumini atenena, mu ikexilu ni pala oikalakalu yote ku kijila.

Kakitumu ka 48

(Ufolo wa Kisangela)

1. OAtu akala ni kifamenu kya, mudyawu seuxikinu wa mutu woso woso wa utuminu, kutunga isangela, tunde kuma ya adiyidika ni dixamenenu mu ikijila ya jidemokalasiya, mu ikexilu ya kijila.
2. OIsangela asuluka mudyawu oisukinu ya, seuditelu wa atumini a mundu, anga o iyikalakalu ya katena kwiwangununa mba kwinyenga, kale ngo oima yamono ku kijila.
3. Seku mutu amujjidika mukubanga mbandu kya kisangela kimoxi, ne kumutatameka ne mu kima kyoso yakukalaku.

4. Ene afudisa oisangela mba ibuka yoso yoso akala ni isukinu mba ikalakalu ya kiyakala mu kitumu kya Kimukanda, abangesa mba abanga undanda, abandesa okatungu, okatungu kya kikonda, oditadula, ofaxijimu ni xenofobiya, kala we oisangela kala disoladi, palausoladi mba yausoladi.

Kakitumu ka 49

(Ufolo wa Kisangela kya Ukalakadi ni ya Ditenda)

1. Ene akwatekesa ku akalakadi oso a abani mba maubeka ni mu yoso, ku akalakadi oso akalakala mudyu, okifamenu kya kisangela ukalakadi pala ouzokedelu wa ifamenu ye ni imesenu anga pala kwidika oki-tumaku kya ujitu wa maufunu.
2. OIsangela ya akalakadi ya abani mba mudyawu akalakala ku ikijila ya kisangela ni ukalakalelu wa jidemokalasiya ni ya ufolo yatokala ni Unguvulu, mu ikexilu ya kijila.
3. OItumu ya ujitu wa isangela ya akalakadi katena kudituna okitumu kya Kimukanda ni ifamenu ya katunda ka mutu ne okijila.

Kakitumu ka 50

(Ufolo wa Kibuka kya Kuzokedela)

1. Yene ejiya ku akalakadi oufolo wa kubanga twisangela twakuzokedela pala ouzokedelu wa imesenu ya mu ubeka ni mu jipunga.
2. Ene ejiya ku twisangela twakuzokedela okifamenu kya kuzokedela oifamenu ni imesenu ya akalakadi ni ya kubanga okifamenu kya udivilu wa mundu, atokala ejiya kuma oifamenu ya katunda ya mutu ni ya madyembu ni itenenu ya kidi ya umamenu, mu ikexilu ya kijila.
3. OKijila kisokejeka okimukanda, udilungilu, usangela, kisangela ni ujiminu wa tuisangela twakuzokedela anga ukwatekesa okitenenu kye ni ufolo wa ulangidi ni Unguvulu.

Kakitumu ka 51

(Kifamenu kya Kiximbuku ni Ufudisu wa Lock Out)

1. OAkalakadi akala ni kifamenu ku kiximbuku.
2. Ene kyofudise olock out, omubani wa salu katena kwimanesa mu yoso mba mbandu ya ditenda, oufudisu wa ubixidilu ku ididi ya kukalakala ku akalakadi mba ku yadifangana, kala njila yakusana omaka a salu.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

3. OKijila kisokejeka oubangelu wa kifamenu ku kiximbuku anga uta ojimbambe je mu jisalu ni ikalakalu yatange ya katunda kiyakulaleka pala kubita okisangusangu kya ibindamesu ya mundu yakubanga.

Kakitumu ka 52

(Udilondekesu mu Mwenyu wa Mundu)

1. Mutu woso wakala ni kifamenu kya kudilondekesa mu mwenyu wa wanji ni mu kilunga kya maka a mundu mulwelu mba mukaxi ka akunji aasolo, ni kyakumutangela mu ibangelu ya Unguvulu ni utuminu wa maka a mundu mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Mutu woso wakala ni kijijidiku kutumaka ni kuxila oijila ni yakubelelela oitumu ya atumini yayuka, yobane mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila ni mu uxilu ku ifamenu, maufolo ni ikwatanenu ja katunda.

Kakitumu ka 53

(Ubixidilu ku Ididi ya Mundu)

1. Mutu woso wakala ni kifamenu kya ubixidilu, mu ikexilu ya usokelesu ni ufolo, mu ididi ya mundu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Seku mutu amubanga kyaiba mu utelu we, ku salu ye, ku ufunu we, mba ku jimbote ja mundu jakala ni kifamenu, mu yadilungu ni ukalakalelu wa ifamenu ya mawanji mba ubangelu wa ididi ya mundu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
3. Mu ubixidilu ya ididi ya kusola, okijila kitena kuta ngo okiyausolelu jasoko pala kukwatekesa oufolo wa kunona wa asoleli ni ku uwehelu ni ufolo wa kikalakalu kya ididi yatokala.

Kakitumu ka 54

(Kifamenu kya Kyela)

1. OMutu woso, wakala ku ukota wa kwinyi ni dinake (18) dya mivu, wakala ni kifamenu kya kusola ni kumusola pala kisangela kyoso kyoso kya usolelu wa Unguvulu ni kyautenenu wa kididi ni kukalakala ku ididi ye mba ituminu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.
2. OUtenenu wa usolelu katena kuita mbanjidilu kale mukonda ngo dya ukambelu wa itenenu ni kiyausolelu ya mono ku Kimukanda.
3. OKikalakalu kya kifamenu kya kyela kyene kya mutu anga kiyakubita anga kibanga kijijidiku kya umutu.

Kakitumu ka 55
(Ufolo wa Ubangelu wa Isangela ya Mawanji ni
Ibuka ya Mawanji)

1. Kyene kyabebuluka oubangelu wa isangela ya mawanji ni ibuka ya mawanji, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Mutu woso wakala ni kifamenu kya kubanga mbandu mu isangela ya mawanji, ni ibuka ya mawanji, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.

MBANDU YA II
IKWATESU YA IFAMENU NI MAUFOLO A KATUNDA

Kakitumu ka 56
(Kikwatekesu Kyoso kya Unguvulu)

1. OUnguvulu wejiya kala kiyausomboku oifamenu ni maufolo a katunda jate ku Kimukanda anga ubanga oikexilu ya mawanji, ya umamenu, ya mundu, ya ifwa ni idifwa, ya wembu ni kutululuka akwatekesa oukolesu ni kilangidilu kye, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. OAtumini oso a mundu akala ni kijijidiku kya kuxila ni kya kukwatekesa okikalakalu kyabebuluka kya ifamenu ni ya maufolo a katunda, ni kitumaku kya ijijidiku ya Kimukanda anga jayuka.

Kakitumu ka 57
(Usosolelu wa Ifamenu, Maufolo ni Ikwatekesu)

1. OKijila kitena ngo kususolola oifamenu, maufolo ni ikwatekesu mu ikexilu yamono ku Kimukanda, omausosolelu atokala kuta mbambe ku kyatokala, kyasoko anga kyauxikinu mu ngongo yabebuluka anga demolokalatika, pala kulangidila ifamenu yengi mba imesenu jolange ku Kimukanda.
2. OIjila yosolole ya ifamenu, maufolo ni ikwatekesu atokala akala ni kifwa kya yoso ni kyasetula anga katena kukala ni kikalakalu kya mubiluli ne kususolola oulebelelu ne oubixidilu wa dilombolwelu dya katunda dya itumu ya Kimukanda.

Kakitumu ka 58
(Usosolelu mba Ufudisu wa Ifamenu, Maufolo ni
Ikwatekesu)

1. OKikalakalu kya ifamenu, maufolo ni ikwatekesu ya atu kale aisosolola ngo mba aifudisa mu kikexilu kya ita, mu kikexilu kya ukonde wa masoladi mba kikexilu kya utombekelu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.
2. OKikexilu kya ita, okikexilu kya ukonde wa masoladi ni kikexilu kya utombekelu kale aizwela ngo, mu yoso mba mbandu ya mukau wa xixi, mu ikexilu ya ulokalalu wa kidi mba yandabita ku masoladi a jixi jengi, ya kikusu kyaneme mba dizukutu dya kitumu kya Kimukanda kya demokalasiya mba ya dilamba dya mundu.
3. OUnonenu ku kikexilu kya ita, kikexilu kya ukonde wa masoladi mba kikexilu kya utombekelu, kala we okizwelu kyatokala ni ukalakalelu, atokala kudisosolola ku ibangelu yatokala anga yasoko ku utalelu wa utululukilu wa mundu, ku kilangidilu kya kimesenu kya yoso, ku uxilu wa kikijila wa usoko ni kya mbambe, bengebenge yalungu ku ulebelelu we, ukolelu ni iselekete yate, ku yatokala mwene ku utelu wa mbote ya kimukanda.
4. OKizwelu kya kikexilu kya ita, kya kikexilu kya ukonde wa masoladi mba kya kikexilu kya utombekelu kibana ku atumini kitenenu pala nakwata ifikidilu yatokala anga yasoko ku uwutelu wa mbote wa kimukanda.
5. OKizwelu kya kikexilu kya ita, kikexilu kya ukonde mba kikexilu kya utombekelu kiyatokala kuita.
 - a)- Utelu wa itumu ya Kimukanda yatokala ku utenenu ni ku ukalakalelu wa isangela ya Ungana;
 - b)- OIfamenu ni ibuluke wa idyandu ya isangela ya Ungana;
 - c)- OKifamenu ku mwenyu, ku uvimba wa mutu ni ku ukalelu wa mutu;
 - d)- OUtenenu sivili ni umutu;
 - e)- OUkambelu wa letwatividade wa Kijila kya Kikuma;
 - f)- OKifamenu kya uzokedelu wa atatesi;
 - g)- OUfolo wa kilunji ni kya kixikanu.
6. Kijila kya katunda kisokejeka okikexilu kya ita, okikexilu kya ukonde wa masoladi ni kikexilu kya utombekelu.

Kakitumu ka 59

(Ufundisu wa Futu ya Kikuma kya Ufilu)

Kyene kyofudise ofutu ya kikuma kya ufilu.

Kakitumu ka 60

(Ufundisu wa Kibube ni ya Ibangelu ya Iba ku Mukwenu)

Seku mutu amuta mu kibube, ku ikalaku yakujjidika, ne kwibangelu mba jinjumbu jayiba, kiyaaatu mba yaiba.

Kakitumu ka 61

(Ikuma ya Usweya ni ya Undanda)

Yene kiyaijiminu anga katena kwibana muloloke ni ufolo wa kibitisilu, mukaxi ka utelu wa izongelu ya ujigidiku wa ufundisu:

- a)- Oufilu ku ubwikisu ni ikuma yabanga ku mutu yomone ku kijila;
- b)- Oikuma kala kyamono ku kijila.

Kakitumu ka 62

(Kiyauvutukilu kya Miloloke)

Yene ajixikina anga kiyauvutukilu oibangelu ya ufundisu wa ibangelu ya muloloke wobange mu kikondejeki kya kijila kyatenena.

Kakitumu ka 63

(Ifamenu ya Akwiki ni Aakutu)

Mutu woso amusweka oufolo atokala amutangela, mu kitangana kya ukutilu we mba ukwikilu, ya ilungilu yatokala ni ifamenu ye, bengebenge:

- a)- Kumulondekesa okituminu kya ukutilu mba ukwikilu yatundisa kwala mutumini watenena, mu ikexilu ya kijila, kale ngo mu ikexilu ya utuwamu wa kikuma;
- b)- Kumutangela kyalungu ni kididi kwoso kwandamwambata;
- c)- Kutangela ku mwiji ni ku muzokedi yalungu ni ukutilu we mba ukwikilu ni kyalungu ni kididi kwandamwambata;
- d)- Kunona muzokedi uxinjika oikalakalu ya pudixa ni ya maufundisilu;
- e)- Kubinga mulongi ku muzokedi mukudyanga kubana kizwelu kyoso kyoso;
- f)- Kudixiba anga katena kubana izwelu mba uzwela ngo ku polo dya muzokedi wa unonenu we;
- g)- Kana kubanga ifisalu mba izwelu kokwe mwene;

- h)- Kumwendesa ku polo dya mufundixi watenena pala ouxikinisu mba kana ya ukutilu ni ya kumufundisa mu itangana yayuka mba kumweha;
- i)- Kuzwelane mu dizwi iva mba mukaxi ka mubiludi.

Kakitumu ka 64
(Ukatwilu wa Ufolo)

1. OUkatwilu wa ufolo wene aixikina ngo mu ikexilu yotange ku kijila.
2. OPudixa mba mutumini wengi atokala kukwika ngo mba kukuta mu ikexilu yomone ku Kimukanda ni ku kijila, mu utuwame wa kikuma mba kyoso kyakala ni kituminu kya mutumini watenena.

Kakitumu ka 65
(Ukalakalelu wa Kijila kya Kikuma)

1. OKitenenu kya kikuma kyene kya mutu kiyakusambwisa.
2. Seku mutu atena kumubalakala ku kikuma kale mu ukexilu wa kijila kidyanga kizwela kyene kya njumbu okibangelu mba uswekelu, ne kumuta kizongelu kya ukwatekesu kala oikanenu kijakala ku kijila kwema.
3. Katena kuta jinjumbu mba kizongelu kya ukwatekesu kijotange ku kijila kwema.
4. Seku mutu amuta njumbu mba kizongelu kya ukwatekesu kyaneme dingi kale yamono ngo mu kitangana kikalelu kyatokala mba kyau-monenu kya ikanenu yatokala, mukuta oletwativu oijila ya ikuma ilungisa dingi ku mutatesi.
5. Seku mutu amufundisa mu itangana yoso mu kikuma kyene kimoxi.
6. OAtu aabalakala ni ukambelu wa kikuma akala ni kifamenu, mu ikexilu kyatange okijila, outalelu wa dibatwilu dya maka ni kumubana okikwe ku ibotesu yatale.

Kakitumu ka 66
(Jimbambe ja Futu ya Kikuma ni ya Izongelu ya Kifikidilu)

1. Kikutena kukala jinjumbulu ne izongelu ya ikwatekesu ya uswekelu mba ya usosolelu wa ufolo kala yakalelaku mba ya kitangana kyaleba.
2. OAakutu, aate izongelu ya ukwatekesu ya ufudisu wa ufolo asuluka ni ifamenu ya katunda, kale mu jimbambe jalungu ni ubalakalelu ni ku ijijidiku yatokala ni ukalakalelu.

Kakitumu ka 67

(Ikwatekesu ya Kitumu kya Kikuma)

1. Seku mutu amukwika, amukuta mba amufundisa kale mu ikexilu ya kijila, oatatesi mba aakutu enyoso akala ni kwatekesu okifamenu kya uzokedelu, kya kilengelu ni kya kwatesu kya ufundisilu.
2. Adifika kuma kate kikuma mutu woso ndu kyatula okitangana kya dibatwilu dya maka a ubalakalelu.
3. OMutatesi wakala ni kifamenu kya kunona muzokedi ni kumukwatekesa kwala mwene mu ibangelu yoso ya ufundisilu, okijila kitanga oikexilu ni itangana kwoso kuma oukwatekesu ku muzokedi kwene kwa kijjidiku.
4. OAtatesi aakutu akala ni kifamenu kya ukundilu wa muzokedi we, ya jindandu, makamba ni kya mutaledi wa kixikanu, ni kuditambwisa ni ene, seudiboteselu kyate ku muxinda e) ya kakitumu ka 63 ni kyate ku dilwilu dya 3 wa kakitumu ka 194.
5. Ku atatesi mba aakutu ki atena kukala ni muzokedi mu kikexilu kya ukambelu wa kitadi atokala amukwatekesa, mu ikexilu ya kijila, okikwatekesu kya ufundisilu wyatokala.
6. Mutu woso woso amubalakala wakala ni kifamenu kya kuta kilengelu imoneka mba kiyimoneka ku difundisilu dyatenena dya kilungi-dilu kiyawutokalu we mu maka a alungu ni kikuma, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 68

(Kamukanda ka Ufola)

1. Enyoso akala ni kifamenu ku mbanzu ya kamukanda ka ufola ku usomboku wa utenenu, mu kikexilu kya ukutilu mba ukwikilu yakambe kuyuka, kya kuta ku polo dya difundisilu dyatenena.
2. Ombanuzi ya kamukanda ka ufola, atena kwitambula ku mwene mwene mba mutu wengi ku utenenu wa ifamenu ye ya mawanji.
3. Kijila kye mwene kisokejeka okibangu kya kamukanda kya ufola.

Kakitumu ka 69

(Kamukanda ka Kuyukisa)

1. Enyoso akala ni kifamenu kya kulengela ku mbanzu ya kamukanda ka kuyukisa pala nakwatesa owijidilu wa jihundu jamutokala jakala ku

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

jifixelu, alikivu mba isoneku ya infolomatika, yakwazwela mukaxi ka disukinu kyatokala, ha we kya kujijidika owidikilu mba uwube wa jene, mu ikexilu ya kijila ni ulangidilu wa kasekele ka Unguvulu ni kasekele ka uyukisu.

2. Kyene kyofudise ousoneku ni ubangelu wa jingolela jatokala ku ixikanu ya mawanji, ya filozofiya mba ya ibanzelu, ku kixikanu kya uxikanu, ku udilungilu ku kibuka kya wanji mba kakibuka ka uzokedelu, odimatekenu dya mwiji ni ku mwenyu wa kaswekele wa atu ni isukinu ya katungu.
3. Kyene we kyofudise oubixidilu ku jingolela ja atu a katatu, kala we ku ubitisilu wa jingolela ja atu itunda ku fixelu imoxi pala mukwa kyatokala ku kikalakalu mba kisangela kyengi, kale mu ikexilu yote ku kijila mba ku kilungilu kya ufundisilu.
4. Ata ku kamukanda ka kuyukisa, ni ilungululu yatokala, oitumu ya kakitumu kwema.

Kakitumu ka 70 (Uvutwisilu ni Ukayesu)

1. Yene kiyakixikinu ukayesu ne uvutwisilu wa atu ya Ngola ku mukau wa ixi.
2. Yene kiyakixikinu uvutwisilu wa atu a jixi jengi mukonda dya maka a mawanji mba ku maka ya ubalakalelu ku futu ya ufilu ni mu itangana yoso kyaxikina, ni dixamenenu, kuma yo amuxitalidisala amoxi andamuta ku kibube, ubangelu waiba, kya usweya mba kutunda dibute kiyauvutukilu kya uvimba wa mukutu, kyalungu ni kifamenu kya Unguvulu wabingi.
3. OMafundisilu a Ngola ejiya, mu ikexilu ya kijila, oibitisu yamutatela oatu kuma ouvutwisilu kyaixikina kyalungu ni yote mu itangu yadyanga ya kakitumu kaka.
4. Ku kilungilu kya ufundisilu ngo kyene kyatena kuta oukayesu ku mukau wa ixi ya atu a jixi jengi mba jyapalatida aatumu kutunga ku Ixi mba abingi dilengelu, kale mu kikexilu kya ujiminu wa kibangelu kya utuminu, mu ikexilu ya kijila.
5. OKijila kisokejeka oikexilu pala uvutwisilu ni ukayesu wa jingengi.

Kakitumu ka 71
(Kifamenu kya Dilengelu)

1. Kyene kyokwatekese ku muthu woso wa ixii yengi mba apalatida okifamenu kya dilengelu mu kikexilu kya uzukutisu mukonda dya maka a wanji, bengebenge ya kikusu kyonene mba uzukutisu, mukonda wa ubhangelu we yalungu ku demokalasiya, wa ufolo wa ixii, wa wembu mukaxi ka mundu, wa ufolo ni wa ifamenu ya muthu, yalungu ni ijila yamukalakala ni iselekete ya jixi jengi.
2. OKijila kilombolola okitumu kya mudiswekedi wa wanji.

Kakitumu ka 72
(Kifamenu ku Ufundisu Wayuka anga Yambote)

Ku mutu woso kyene amwijiyi okifamenu kya ufundisilu wayuka, kya kiximanu anga kyatokala ni kijila.

Kakitumu ka 73
(Kifamenu kya Kibingilu, Kixitalu, Dikalanganzu ni Ndunda)

Enyoso akala ni kifamenu kya kulondekesa, ku ubeka mu kikexilu kya pungu, ku Isangela ya Ungana mba ku atumini oso oso, ibingilu, ixitalu, ikalanganzu mba jindunda, pala ouzokedelu wa ifamenu ye, wa Kimukanda, wa ijila mba kya kimesenu kya yoso, kala we okifamenu kya kumutangela mu kitangana kyasoko kyalungu ni futu ya utalelu watokala.

Kakitumu ka 74
(Kifamenu kya Kibangelu kya Mundu)

Mutu woso woso, mu ubeka mba mukaxi ka isangela ya imesenu ya katunda, akala ni kifamenu kya kibangelu kya ufundisilu, mu ikexilu yajite ku kijila yalungu kujimuna ibangelu ilweza ku sawidi ya mundu ku jindundu ja mundu, wa musoso ni ya ifwa ni idifwa mukaxi ka kuma ni ku umbote wa mwenyu, ku uzokedelu wa musumbidi, ku uyukisu wa ibangelu wa utuminu yasubuka ya imesenu ya jipunga.

Kakitumu ka 75
(Kitenenu kya Unguvulu ni wa Atu engi a Jipunga ja Mundu)

1. OUnguvulu ni atu engi ya jipunga ja mundu ene akwa kukwatekesa anga akala ni kitenenu ku ibangelu ni ikambelu yobange kwala isangela ye ni ya atwameni atokala, ni akalakadi, ku kikalakalu kya ukalakalelu wa ijila, kya ufundisilu ni kya utuminu, mba mukonda dya ene, kwene

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

kutunda usomboku kwa ifamenu, maufolo ni ikwatekesu mba uboteselu pala omutwameni ya mba pala katatu.

2. OJingana ja ibangelu ya mba ikambelu ene akala ni kitenenu kya kikuma, mu ikexilu ya kijila.

KAPITULU KA III IFAMENU NI IJIJIDIKU YA UMAMENU, WA MUNDU NI YA IFWA NI IDIFWA

Kakitumu ka 76 (Kifamenu ku Kikalakalu)

1. OKikalakalu kyene kifamenu anga kijijidiku kimoxi kya enyoso.
2. Mukalakadi woso wakala ni kifamenu ku udilongesu wa ufunu, ufu-tilu wayuka, unyohenu, ulangidilu, uhete ni ikwatekesu ku salu, mu ikexilu ya kijila.
3. Pala kukwatekesa okifamenu ku salu, oUnguvulu yatokala ibandesa:
 - a)- OUtelu wa mawanji wa salu;
 - b)- OUsokesu wa itukulu mu unonenu wa ufunu mba kifwa kya kikalakalu ni ikexilu pala namujika mba namusosolola mu kifwa kya katungu kwoso kwoso;
 - c)- OUdilongesu wa xikola ni ukudisu wa wijidilu ni wa tekinolojiya, kala we ouximanu wa ufunu wa akalakadi.
4. OUlekelu yakambe kuyuka kyadibange oungana ibana salu ku kijijidiku kya kikuwe kya yuka ku mukalakadi amulekela, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 77 (Sawidi ni Ulangidilu wa Mundu)

1. OUnguvulu ibandesa anga ukwatekesa oizongelu yasoko pala kukwatekesa kwa yoso okifamenu ku ukwatelesu wa sawidi, kala we okifamenu ku ukwatelesu mu undenge, ku umama, mu ukatelu, mu unemenu, mu ukukilu, ni mu ukexilu woso woso wa ukambelu utenenu pala kukalakala, mu ikexilu ya kijila.
2. Pala kukwatekesa okifamenu ku ukwatelesu wa sawidi, Unguvulu watokala:
 - a)- Kukudisa ni kukwatekesa oukalakalelu wa kikalakalu kimoxi kya sawidi mu mukau woso wa kibela kya ixii;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- b)- Kuzonga oubangeli, ubanenu, usumbisilu ni ukwatelu wa idima ya jikimika, ya jibiyolojiya, ya jifalamasiya, ni iselekete yengi yakusana ni kya kwijidisa;
- c)- Kusomeka oukudisu wa ulongesu musaki-silujiku ni wa ukengelu wa usakelu ni ya sawidi.
3. OUmatekeni mu ubeka ni dya kudikwatekesa mu ikexilu ya sawidi, wa mwanyu ni kikwatekesu kya mundu kyene kya umonenu wa Unguvulu anga ibanga mu ikexilu yomone ku kijila.

Kakitumu ka 78

(Kifamenu kya Asumbidi)

1. OMusumbidi wakala ni kifamenu ku umbote wa jimbote ni jisalu, ku hundu ni kilombololo ku kikwatekesu kya jimbutu je ni ku kilangidilu ku kudilunga kwa kudya.
2. OMusumbidi wakala ni kifamenu kya kumulangedela ku ubangeli ni mu ubanenu wa jimbote ni jisalu jaiba ku sawidi ni ku mwenyu, atokala amufuta ku uyibilu yamubanga.
3. OUmwanganesu wa jimbote ni jisalu ja kudya kyene akitumaka ku kijila, kala akifudisa oikexilu yoso ya umwanganenu yosweke, kiyakidi mba ya makutu.
4. OKijila kilangidila omusumbidi anga ukwatekesa ouzokelu wa imesenu ye.

Kakitumu ka 79

(Kifamenu ku Ulongesu, ku Ifwa ni Idifwa ni ku Malunda)

1. OUnuvulu ibandesa oubixidisu wa oso mukudilonga, ku ulongesu, ku ifwa ni idifwa ni ku malunda, mukuswinisa oulondekesu wa uvudilu wa akalakadi mu ukolesu wa, mu ikexilu ya kijila.
2. OUnuvulu ubandesa ouwijidilu ni ukengeli wa kitongo ni kya tekinojijiya.
3. ODimatekeni mu ubeka ni ya kudikwatekesa mu ikexilu ya ulongesu, ya ifwa ni idifwa ni ya malunda aibanga mu ikexilu yomone ku kijila.

Kakitumu ka 80

(Undenge)

1. OKamboga kakala ni kifamenu kya kisungamu kya katunda kya mwiji, wa mundu ni kya Unguvulu, ene mukudikwatekesa atokala akwatesa oulangidilu we wadikota mu ikexilu yoso ya ubwazeku, katungu,

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- ubwikisu, utokwesu ni kikalakalu kikiyatokala kya utuminu, ku mwiji ni ku isangela yamukwa.
2. OMawanji a mundu mu kikexilu kya mwiji, kya ulongesu ni kya sawidi atokala alangidila okikijila kya kimesenu kyonene kya kambonga, kala kikexilu kya kukwatekesa oukudilu watenena wa mukutu, wa kilunji ni wa ifwa ni idifwa.
 3. OUnguvulu ukwatekesa okilangidilu kya katunda ku kambonga katungu, ni unema, amubwazeka mba, mu kikexilu kyoso kyoso, amusweka oukalalelu wa mwiji wa mbote.
 4. OUnguvulu uzonga ounonenu wa tumbonga, mukubandesa outelu we ku mwiji wadisanze ni mukutala oukudilu we wa muvimba.
 5. Kyene kyofudise, mu ikexilu ya kijila, okikalakalu kya anandenge akala ni mivu ya kudilonga.

Kakitumu ka 81 (Unzangala)

1. OMinzangala akala ni kilangidilu kya katunda pala oukolesu wa ifa-menu ya umamenu ya, ya mundu ni ya ifwa ni idifwa, bengebenge:
 - a)- Mu ulongesu, mu ulongesu wa ufunu ni ku ifwa ni idifwa;
 - b)- Mu ubixidilu wa kikalakalu kyadyanga, mu ukalakalu ni mu kifiki-dilu kya mundu;
 - c)- Mu ubixidilu ku dibata;
 - d)- Mu ulongesu wa mukutu ni ku malunda;
 - e)- Mu ukwatelu wa mbote wa itangana yabebuluka.
2. Pala oukolesu yate ku dilwilu dyadyanga, kijila kyatokala ata oixa-menenu pala oukudisu wa mawanji pala ominzangala.
3. OWanji wa unzangala yatokala ikala ni isukinu yabeta kota, oukudisu wa utu wa minzangala, oubangelu wa ikexilu pala oukolesu we watenena ku mwenyu, okiwabelu ku ubangelu we mwene ni okiwabelu ku kikalakalu ku akwa dyambu.
4. OUnguvulu, mu ukwatesu ni miji, ojixikola, omatenda, oisangela ya atungidi, ni oisangela akala ni isukinu ya ifwa ni idifwa, ni jipunga ja ifwa ni idifwa ni utonokenu, ukudisa anga ukwatekesa oisangela ya

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

minzangala ku usulukilu wa isukinu yo, kala we oubilulu wa ixu yengi ya minzangala.

Kakitumu ka 82

(Ukuku)

1. OAtu akuka akala ni kifamenu ku kikwatekesu kya umamenu ni ikexilu ya dibata ukalelu wa mwiji ni wa dyembu axila oukalelu we wa mutu anga eha mba ibita oukalelu wa ubeka anga ni katungu ka mundu.
2. OWanji wa ukuku yakala ni izongelu ya kikexilu kya umamenu, kya mundu ni kya ifwa ni idifwa, jakala ni kisukinu kya kubana ku atu akuka itukulu ya ubangelu ku mutu, mukaxi ka umonekesu ku mwenyu wa dyembu.

Kakitumu ka 83

(Atu akala ni Unema)

1. OAtu akala ni unema akala ni ifamenu yatenena anga akala ni kijjidiku yakala mu Kimukanda, seudiboteselu wa ujikame wa ubangelu mba wa ukumbidilu wa yo pala ki atenena mba akala ni mbambe.
2. OUnyuvulu unona wanjii imoxi ya ixu wa kifikidilu, ubangelu, ufukunuku ni utelu wa atu ni unema, wa ikwatekesu ku mwiji wa, ni ya ukatwilu wa ibukanu ku wendelu wa.
3. OUnyuvulu unona mawanji yatokala ni uxikanesu wa mundu yalungu ni ijjidiku ya ubokwesu, uxilu ni udikwatekesu pala ni atu akala ni unema.
4. OUnyuvulu ukudisa anga ukwatesa oulongesu wa katunda ni ulongesu wa tekini ku wa ufunu pala atu ni unema.

Kakitumu ka 84

(Abangi a Ukulu ni Jivetelanu ja Ixi)

1. OAbangi a ita ku ufolo wa ixu, ojivetelanu ja Ixi, oyo akwata unema mu ukumbidilu ukalakalu wa ukwenze mba paladisoladi, kala we otwana twofele ni isakanyi akala ni mwenyu ya abangi afu, akala ni kifamenu mu kitumu kya kilangidilu kya katunda wa Unyuvulu ni ya mundu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. Kya uteneu wa Unyuvulu kubandesa mawanji akwatekesa outelu wa mundu, wa umamenu ni ya ifwa ni idifwa wa atu yatange kwema, kala

we oufikidilu, uximanu ni ulangidilu wa ibangelu ya misoso yabange kwala ya.

Kakitumu ka 85

(Kifamenu kua Dibat ni ku Uwabelu wa Mwenyu)

Mutu woso wakala ni kifamenu kya kukala ni inzo ni ku uwabelu wa mwenyu.

Kakitumu ka 86

(Isangela mu Jixi Jengi)

OUnyuvulu uswinisa oisangela wa akwa Ngola akala ku jixi jengi anga ubandesa okudilunga kwa ku ixi, kala we okudilunga kwa umamenu, kwa mundu, kwa ifwa ni idifwa anga ni kya kizole ku ixi ni udikwatekeselu ni isangela ya Ngola akexila kwenyoko mba akala ni kudilunga kwa dima-tekenu, ya manyinga, ya ifwa ni idifwa ni ya musoso ni Ngola.

Kakitumu ka 87

(Undundu wa Musoso, wa ifwa ni Idifwa ni ya Umesene)

1. Oatu ni isangela akala ni kifamenu ku uxilu, ku uximanu, ni ku ulan-gidilu kwa wijidisilu wa ifwa ni idifwa, kwa ulongesu wa madimi ni ya umesene.
2. OUnyuvulu ubandesa anga uswinisa oulangidilu ni uximanu undundu wa musoso, wa ifwa ni idifwa ni ya umesene wa mundu wa Ngola.

Kakitumu ka 88

(Kijjidiku kya Ubanenu)

Enyoso akala ni kijjidiku kya kubana pala ongasu ya mundu, mu kikexilu kya kutena kwe kwa umamenu ni kya jimbote jikatula, mukaxi ka malubaluku ni jinzongo, mu dixamenenu ku kitolo kya malubaluku yayuka ni mu ikexilu ya kijila.

MUTWE WA III
UWIDIKILU WA UMAMENU, WA KITADI NI KYA UTALELU

KAPITULU KA I
IKIJILA YA YOSO

Kakitumu ka 89
(Ikijila ya Katunda)

1. OWidikilu ni uzongelu wa ikalakalu ya maumamenu axikama mu kikwatesu kya yoso ya ifamenu ni maufolo a maumamenu mu yoso, mu uximanu wa kikalakalu, ku ujitu wa mutu ni mukuyuka kwa mundu mu usokelesu wa ikijila ya katunda yakayela:
 - a)- Kikalakalu kya Unguvulu kya muzongedi wa umamenu anga musokejeji wa ukudisu wa umamenu wa mbote wa ixii, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila;
 - b)- Dimatekenu dyabebuluka anga ya ditenda, mukubanga mu ikexilu ya kijila;
 - c)- Umamenu wa kitanda, mu dixamenenu dya ikijila ni maumbote a ubanenu wadisanze, wa kilunji ni ya ibangelu ya mbote, yomone anga yokwatekese ku kijila;
 - d)- Uxilu ni ulangidilu ku kitokalu ni kimatekenu kya uswekelu;
 - e)- Kikalakalu kya mundu wa kitokalu;
 - f)- Usosolelu wa uyengi wa madyembu ni ukambelu wa usokelesu wa mundu;
 - g)- Udivilu wa mundu;
 - h)- Uzokedelu wa musumbidi ni kya kuma.
2. Olkexilu ni kitolo kya uzokedelu kya Unguvulu yene ajisokeka ku kijila.

Kakitumu ka 90
(Uyukilu Wa Mundu)

OUtuminu ubandesa oukudisu wa mundu mukaxi ka:

- a)- Usolelu wa ikexilu wa uwubanenu wa umvwama abanga mbote ku atu anga benge benge ojipunga ja atu abindama dingi;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- b)- Ubandesu wa uyukilu wa mundu, mukukala kituminu kya Unguvulu, mukaxi ka wanji wa utalelu ikwatekesa ouyukilu, ousokesu ni udikwatekesu mu ikexilu yoso ya mwenyu wa ixi;
- c)- Ukudisu, ukwatekesu ni uzongelu wa uzokedelu ya mbandu ya uswekelu mu ubangesu wa ifamenu ya mundu;
- d)- Ukatwilu wa ibukanu ya kikexilu kya umamenu, kya mundu ni kya ifwa ni idifwa afudisa ousokesu wa kidi wa itukulu mukaxi ka atu;
- e)- Ukwatelu wa jimbote ku mbandu ya atu oso yatundu ku nguzu ya pungu ya ukudisu, benge benge ku mbote yavulu anga yawaba ya kitala kye kya mwenyu.

Kakitumu ka 91

(Kixinde)

1. OUnuvulu widika, uzonga anga ukudisa okudilu wa ixi, kyalungu ni kitolo kya kixinde mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila anga seudiboteselu yate ku kakitumu ka 14 ya Kimukanda kiki.
2. OKixinde kyakala ni kisukinu kya kubandesa oukudisu yodikile anga yambote ya Ixi, mukukwatesa ouanenu wambote wa jimbote ja ixi, oulangidilu wa kuma ni umbote wa mwenyu wa atu.
3. OKijila kilombolola anga uzonga okitolo kya kixinde kya ixi.

Kakitumu ka 92

(Jimbandu ja Umamenu)

1. OUnuvulu ukwatesa oukalelu umoxi wa jimbandu ja mundu, ja uswekelu ni ya udikwatesu, mukukwatekesa kwa yoso utambululu ni kilangidilu, mu ikexilu ya kijila.
2. OUtuminu wejiya anga ufikidila okifamenu ku ukwatelu wa iselekete ya kudima ku akwa madyembu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila ni ya itumu kya ifwa.

Kakitumu ka 93

(Ibakelu ya Mundu)

1. Kyadibange kibakelu kyonene kya Unguvulu oukalakalelu wa ikalakalu ya ngonga ya kaxi anga mutundisi.

2. OKijila kita anga kizonga oikalakalu ya maumamenu a kibakelu kya Unguvulu, kala we o ikexilu ya ubixidisu ku ikalakalelu ya maumamenu yamukwa.

Kakitumu ka 94
(Jimbote ja Unguvulu)

OJimbote ja Unguvulu ni atu engi ya jipunga ya kifamenu kya mundu abanga mbandu ku wijdilu kya mundu mba owijdiilu wa uswekelu, kyalungu ni Kimunkanda ni kijila.

Kakitumu ka 95
(Ukexilu wa Mundu)

1. Yene jimbote ja Ukexilu wa mundu:
- a)- OJingiji, okalunga ka mukau ni tulunga twa ixii, kala we omazanga ni jingiji, mukubunda ojinzenza jatokala;
 - b)- OMaumoni akala ni mwenyu ni maumoni akambe mwenyu akala mu menya a jingiji, mu kalunga ka mukau, ku kididi kya mbambe kya kalunga, mu kididi kya umamenu kyangunda ni ku kididi kya koxi ya kalunga;
 - c)- OKididi kya ixii bulu;
 - d)- OJimbila ja utadi, ojifixi ja menya, ja utadi jisaka, omakungu a ngongo a koxi ni maumoni engi a ngongo akala ku mavu ni ku koxi a mavu, katule ojindanji, ibela ya yoso ni iselekete yengi yene mubanga kala iselekete mu utungilu;
 - e)- OIkoka ni jinjila ja mundu, oitudilu ya maulungu, oitudilu ya jinjila ja utadi ni milonde ni minzalu ja kumboyo ja mundu;
 - f)- OTulunga ni kididi kya kalunga boxi;
 - g)- OIdidi ya mikau wa ixii yobake pala okizokedelu kya Kuma, bengebenge omikau yoidike ni ibakelu ya ngongo ya ulangidilu kya kibuka kya mixi ni kya kibuka kya yama ya mixitu, mukubunda oitungilu ya mundu;
 - h)- OIdidi ya mikau ya ixii yobake pala omautudilu a maulungu ni mautudilu a jinjila ja utadi, kala kyajite ku kijila;
 - i)- OIdidi ya mikau yobake pala okizokedelu kya ukwenze;
 - j)- OItalamu ni jinzo ya kimesenu kya ixii, kala joidike anga ajite mu kikexilu kya mundu, mu ikexilu ya kijila;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- k)- Jimbote jamukwa jote ku kijila mba ajjiya kwala kifamenu kya ixi yengi.
2. OJimbote ja kikexilu kya mundu kijakusumbisa, jakalelaku, anga kijakukwata.
 3. OKijila kizonga okitolo kya kijila kya jimbote kya kikexilu kya mundu anga ujimbulula yo abanga mbandu ku Unguvulu ni dya atu mu jipunga ya kifamenu kya mundu, okitolo ni ikexilu ya uxikinu, kala we okitolo kya ukatwilu wa jimbote jotange.

Kakitumu ka 96 (Ukexilu wa Kaswekele)

OJimbote kuma kijakala mu umonenu wa Kimukanda ni mu kijila kala mukubanga mbandu ya ikexilu ya mundu a Unguvulu ni atu engi mu jipunga ja kifamenu kya mundu abanga mbandu mu ukexilu wa kaswekele ka Unguvulu anga akala ku kitolo kya kifamenu kya kaswekele mba ku kitolo kya katunda mukwila outumininu we aizonga ku kijila.

Kakitumu ka 97 (Kiyauvutukilu kya Kubanga ya Ixi ni ya Itambujilu)

Yene ajixikina kuma jambote anga kiyauvutukilu oibangelu yoso ya ijila ya ibangelu ya kubanga ya ixi ni dya utambujilu jobange ku kikondekelu kya kijila kyatenena, seudiboteselu yate mu ujila yatokala kyatokala ni uwuswekelu.

Kakitumu ka 98 (Ifamenu ya Ibela)

1. OKibela kyene kitokalu kyatundu ku Unguvulu anga kyakala ku uvwilu we wakaswekele, pala ouxikinu we ni kilangidilu kya ifamenu ya ibela ku atu mu ubeka mba mu jipunga ni ku akwa madyembu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila, seudiboteselu yate mu kitangu kya 3 kya kakitumu kaka.
2. OUnguvulu wakijiya anga ukwatekesa okifamenu kya kitokalu kyosweke kutandu dya kibela, yote mu ikexilu ya kijila.
3. OUxikinu kwala Unguvulu wa kitokalu kya kibela kyosweke, kala we oubitisilu we, ajixikina ngo pala oatu a ixi, mu ikexilu ya kijila.

KAPITULU KA II

KITOLO KYA KITADI NI KYA UTALELU

Kakitumu ka 99

(Kitolo kya Jimbongo)

1. OKitolo kya Jimbongo yene ayidika mu kikexilu kya kukwatekesa oulongesu, oukwatelu, outelu wa kitadi, ni ukwatekesu wa imamenu, kala we owendelu ni utelu wa jimbongo jatokala ku ukudisu wa imamenu ni ya mundu yasokelela ni Kimukanda ni kijila.
2. OWidikilu, oukalakalelu ni utalelu wa isangela ya jimbongo yene aji-sokeka ku kijila.

Kakitumu ka 100

(Ngonga ya Ixi ya Ngola)

1. ONgonga ya Ixi ya Ngola yene oNgonga Yonene anga Mutundisi ya Ixi ya Ngola anga wakala ni kikalakalu kyadyanga kyakukwatekesa oki-sokelelu kya jinzongo mu kikexilu kya kufikidila oswilu wa kitadi kya ixi ni kikwatekesa okutululuka kwa kitolo kya jimbongo, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. ONgonga ya Ixi ya Ngola mwene mutumini wa jimbongo ni ya ulungulukilu wa kitadi, usuluka ni ibanenu ye anga ubanga o itenenu ye mu kikexilu kya utuminu, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
3. ONguvulu ya Ngonga ya Ixi ya Ngola mwene amutudika kwala Kyunde kya Ixi, kyoso wividilu mu Kyonge kya Ixi, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila, mukumona, pala okikalakalu, okibangelu kikayela:
 - a)- Owividilu wa mubingi kyene akibanga ku ubingilu wa Kyunde kya Ixi;
 - b)- Owividilu wa mubingi amukanika isuka ni usolelu wa Mukanda wa Kibanzelu mu ikexilu ya kijila;
 - c)- Kya utenenu wa Kyunde kya Ixi okilungidilu kyasuku kyangokala ni utudiku wa mubingi amukanika.
4. OJinguvulu ja Kabanganu ja Ngonga ya Ixi ya Ngola ene aatudika kwala Kyunde kya Ixi, mu kikaniku kya Nguvulu ya Ngonga ya Ixi ya Ngola.
5. ONguvulu ya Ngonga ya Ixi ya Ngola itumisa, mu mivu joso, ku Kyunde kya Ixi ni ku Kyonge kya Ixi mukanda walungu ni ukudilu wa iyidikixi ya wanji ya jimbongo ni ya ulungulukilu wa kitadi, seudibote-selu wa

itumu wa kaswekele wa jingonga, pala ibangelu ya kikexilu kya kilan-gidilu ni utalelu wa Kyonge kya Ixi kyene kyokwatekesa mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 101
(Kitolo kya Utalelu)

OKitolo kya Utalelu kyakala ni kisukinu kya kufuta oibindamesu ya jim-bongo ya Unguvulu ni atu engi asunga a mundu, kukwatekesa oubangelu wa wanji wa umamenu ni wa mundu wa Unguvulu ni kubanga ouwanenu wayuka wa tuzabu ni ya jimbote ja ixi.

Kakitumu ka 102
(Malubaku)

1. OMalubaku atena kwabanga ngo ku kijila, kitanga oubitilu we, onzongo, ojimbote jautalelu ni ikwatekesu ya abani.
2. OItuminu ya utalelu kiyakala ni ukalakalelu wa mubiluli, kale yoyo ngo yakuxikina, kyoso iwabesa dingi ku abani.
3. OUbangelu wa malubaku kyakala kya Isangela ya Utenenu wa Kididi, kala okitenenu pala outambujilu we, yene ajita kwala kijila.

Kakitumu ka 103
(Ibanenu ya Katunda)

1. OUbangelu, ulungululu ni ujiminu wa ibanenu ya katunda yatokala ku ubangelu ya ikalakalu ya mundu, ukwatelu wa kikexilu kya mundu ni ikexilu dingi yamukwa yomone mu kijila atokala kijila kya widikilu kya kitolo kya ufundisilu.
2. OIbanenu pala oukwatekesu wa mundu, oikumbidilu ya ijigidiku yatokala ku ikalakalu mba ikalakalu jabange kwala mutu wasunga mba isangela ya mundu yatokala ni kituminu kya kifamenu kyosweke, kala we amukwa yomone ku kijila, adyendesa kwala kijila kyatokala.

Kakitumu ka 104
(Kixindu kya Yoso ya Unguvulu)

1. OKixindu kya Yoso ya Unguvulu wene kyadibange kibangu kya kitadi kya muvu mba kya mivu yokolese ku Unguvulu anga yatokala kulombolola oisukinu, ojimbambe ni ibangelu jakala ku iselekete ya pangu ya ixi.
2. OKixindu kya Yoso ya Unguvulu wene wa umoxi, usokesa okitala kya itambujilu yandakwata anga uta ojimbambe ja jingasu jotumine, mu

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

kadya muvu wa utalelu, pala oikalakalu yoso, isangela ya mundu, jimbongo jamwene ni ukwatekesu wa mundu anga atokala aibanga mu kikexilu kya kwila ojingasu joso jomone kwene aabana jimbongo.

3. OKixindu kya Yoso ya Unguvulu ulondekesa okifika kya jimbongo jakubitisa pala omautalakiya a ididi, mu ikexilu ya kijila.
4. OKijila kijimbulula oitumu ya ubangelu, ulondekesu, unonenu, ubangelu, utalelu ni kilangidilu kya Kixindu kya Yoso ya Unguvulu.
5. OUbangelu wa Kixindu kya Yoso ya Unguvulu itumaka oikijila ya uzelelu, wa utuminu wambote ni wa kitenenu anga yene aitalela kwala Kyonge kya Ixi ni kwala Difundisilu dya Jimbongo, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.

MUTWE WA IV

UWIDIKILU WA UTENENU WA UNGUVULU

KAPITULU KA I IKIJILA YA YOSO

Kakitumu ka 105 (Isangela ya Ungana)

1. Yene Isangela ya Ungana oKyunde kya Ixi, oKyonge kya Ixi ni Mafundisilu.
2. OUbangelu, ousokejeku, outenenu ni ukalakalelu wa Isangela ya Ungana yene yojimbulule mu Kimukanda.
3. OIsangela ya Ungana atokala axila ouangununu ni udilungilu mudywa wa ikalakalu yote mu Kimukanda.

Kakitumu ka 106

(Utudiku wa Kyunde kya Ixi ni Akunji a ku Kyonge kya Ixi)

OKyunde kya Ixi ni Akunji ku Kyonge kya Ixi ene aasola kwala kyela kya yoso, kya lwelu, kya kaswekele ni kya itangana, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.

Kakitumu ka 107

(Utuminu wa Kusola Kwabebuluka)

Olbangu ja yela yene ajidika ku Isangela ya Utuminu ya Kyela Jabebu- luka, akala kwila oikijila, kituminu, kiyidiku, usokejeku, ukalakalelu, ibanenu ni itenenu jene jojimbulule kwala kijila.

**Kakitumu ka 107-A
(Usoneku wa Kyela)**

1. OKisoneku kya kyela kyene kiyakikexilu kya kidi, kya kijjidiku anga kyakalalaku anga yene aibanga ku isangela yatenena ya Utumininu wa Lwelu wa Unguvulu, seudiboteselu wa kitenenu kya ulondekesu wa isangela yengi ya Utumininu wa Mundu, mu ikexilu ya kijila.
2. Bukanga dya Ixi okisoneku kya kyela auyubisa ku polo dya mutu, mu udyangelu wa kyela, mu isangela ya Ngola ku jixi jengi, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.

**KAPITULU KA II
UTENENU WA ABANGEDI**

**MBANDU YA I
KYUNDE KYA IXI**

**Kakitumu ka 108
(Utuminu wa Unguvulu ni Utenenu wa Abangedi)**

1. OKyunde kya Ixi mwene oMutumini wa Unguvulu, oMutwameni wa Utenenu wa Unguvulu ni Mutumini mu Mutumini wa Masoladi a Ixi ya Ngola.
2. OKyunde kya Ixi ubanga oUtenenu wa Abangedi, amukwatekesa kwala Kyunde kya Kabinganu, Isengele ya Unguvulu ni Isengele.
3. OIsengele ya Unguvulu ene aakwatekesa kwala Jisekele ja Unguvulu ni/ mba Isengele ya Kabinganu, he kwala.
4. OKyunde kya Ixi ubandesa anga ukwatekesa ousangela wa ixi, oufolo ni uvimba wa mukau wa Ixi anga ukunjila oIxi mu pangu ixi ni ku pangu ya ixi yengi.
5. OKyunde kya Ixi uxila anga uzokedela oKimukanda, ukwatekesa oukumbidilu wa ijila ni ya ibakanu ni ixinde ya jixi jengi, ubandesa anga ukwatesa oukulakalelu wambote wa isangela wa Unguvulu.

**Kakitumu ka 109
(Kyela)**

1. Mwene amusola Kyunde kya Ixi ni Mutumini wa Abangedi omutwameni wa mukanda, ku ixi yoso, wa kibuka kya wanji mba kisokeku kya

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

ibuka ya mawanji aasolo dingi mu kikexilu kya yela ya yoso, yabange mu uvungununu wa kakitumu ka 143 ni jakayela ya Kimukanda kiki.

2. OMutwameni wa mukanda mwene amwijiya bwamoxi dya asoledi, mu kamukanda kya kusola.

Kakitumu ka 110

(Kyausolelu, Kiyausolelu ni Ifudisu)

1. Yene yakusola ku kididi kya Kyunde kya Ixi oatu avalukila ku Ngola, akala mu makwinyi atatu ni kitanu kya mivu ofele, atungila mu Ixi mu 10 dya mivu anga akala mu utenenu wa akwatelu wa ifamenu ya kwa kudilunga kwa atu, ya mawanji ni utenenu wa mukutu ni wa kilunji.
2. Yene kiyakusola ku kididi kya Kyunde kya Ixi:
 - a)- OAtu akala ni ukalelu yotambule;
 - b)- OYunde yokulu ya Ixi abange ituminu iyadi;
 - c)- OYunde ya Ixi aakatula, aditunu mba abwazeka oikalakalu;
 - d)- OYunde ya Ixi adikatula, mu wendeselu wa utuminu wa kayadi;
 - e)- Atu yo aabalakalele ni njumbu wa kaleya yabiti ku mivu 3;
 - f)- Akwetu mukuyuka kwa katena.
3. Akala ni kifudisu kya kwandala okididi kya Kyunde kya Ixi kyoso kyakala hanji mu ikalakalu ya:
 - a)- OAfundixi ya Ifundisu ya Kidyandu kya Mundu ya matala yoso ifundisu;
 - b)- OAfundixi ya Difundisilu dya Kimukanda ni dya Difundisilu dya Jimbongo;
 - c)- OMubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kayadi;
 - d)- Akwetu ya Isangela ya Utumininu wa Kyela Kyabebuluka;
 - e)- OMakwenze ni akwetu a jinguzu ja akwenze.

Kakitumu ka 111

(Ibingilu)

1. OIbingilu pala Kyunde kya Ixi yene ajikanika kwala ibuka ya mawanji mba isangela ya ibuka ya mawanji.
2. OIbingilu yatange ku kitangu kwema atena kuta oatu akambe kudilunga mu kibuka kya wanji mba kisokeku kya ibuka ya mawanji ya azongedi.

Kakitumu ka 112
(Kizuwa kya Usolelu)

1. OYela ya yoso atokala ajibinga ndu makwinyi avwa mukudyanga kusukisa okituminu kya Kyunde kya Ixi, ni kya Akunji ku Kyonge kya Ixi mu ikalakalelu.
2. Seudiboteselu yote ku kitangu kya 2 kya kakitumu ka 128 ni ku kitangu kya 3 kya Kakitumu ka 132, oyela ya yoso ajibanga mu kwinyi ni kitanu dya izuwa yasukuku mu mbeji ya Kamusasadi wa muvu isukisa oituminu ya Kyunde kya Ixi ni kya Akunji ku Kyonge kya Ixi, kya kitenenu kya Kyunde kya Ixi kuzwela okitangana kiki, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

MBANDU YA II
UTUMINU, UTUDIKU NI UBINGANESU

Kakitumu ka 113
(Utuminu)

1. OUtuminu wa Kyunde kya Ixi kyakala ni kilaleku kya mivu itanu, imateka ni utudiku we anga isukinina ni utudiku wa Kyunde kya ube amusolo.
2. Mutu woso utena kubanga ndu ituminu 2 kya Kyunde kya Ixi.

Kakitumu ka 114
(Utudiku)

1. OKyunde kya Ixi amusolo amutudika kwala Kyunde kya Difundisilu dya Kimukanda.
2. OUtudiku mu kididi aibanga ndu mu kwinyi ni kitanu kya izuwa kyoso kyakola mu kidi ojimbote ja kyela jasukinina.
3. OUsolelu pala okididi kya Kyunde kya Ixi yene omukonda wakukala wa kitangana kyengi kya ukwatelu wa uxikamenu wa Kyonge kya Ixi.

Kakitumu ka 115
(Kifisalu)

Mu kitangana kya utudiku, oKyunde kya Ixi amusolo, ni lukwaku lwa kadilu kutandu dya Kimukanda kya Ixi ya Ngola, ubanga okifisalu kyakayela:

Eme (dijina dyatenena), mukukwata okididi kya Kyunde kya Ixi, ngafisala ku ujitu wami:

Kubanga ni ubelu woso oikalakalu yandangita;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

*Kukumbidila ni kubangesa kukumbidila okimukanda kya Ixi ya Ngola;
Kuzokedela oufolo, oungana, oukalelu kumoxi wa Ixi anga ni uvimba wa mukau
wa Ixi;*

*Kuzokedela owembu anga ni demokalasiya ni kubandesa okutululuka, oukalelu
wambote ni ukudisu wa mundu wa akwa Ngola oso.*

Kakitumu ka 116 (Udituninu ku Utuminu)

OKyunde kya Ixi utena kudituna ku utuminu mu njimbu ituma ku Kyonge
kya Ixi, ni wijidisu ku Difundisilu dya Kimukanda.

Kakitumu ka 116-A (Utuminu wa Ukalakalu wa Unguvulu mu Disukinu dya Utuminu)

1. Mu kitangana kibita mukaxi ka kikalakalu kya kyela ni kitangana kya
ukwatelu wa kididi wa Kyunde kya Ixi amusolo, kya utenenu wa Kyunde
kya Ixi mu ikalakalu kubanga okikalakalu kya unguvulu, katena kubanga
ima akexisa mba ata ubangelu wa kikalakalu kya unguvulu ku mbandu
ya Kyunde kya Ixi amusolo.
2. Seudiboteselu yate ku kitangu kwema, mukukala kibindamu ni lusolo
yolombolole kyambote, okyunde kya Ixi mu ikalakalu utena kubanga
ikalakalu kya izuwa ni izuwa, mu kikexilu kya Kimukanda.
3. Kijila kyatokala kita okitangana, okifwa ni ikexilu pala oubitisilu mukaxi
ka Kyunde kya Ixi kyaxisa okididi anga ni Kyunde kya Ixi amusolo.

MBANDU YA III KITENENU

Kakitumu ka 117 (Kilungilu kya Kimukanda)

Oitenenu ya Kyunde kya Ixi yene jojimbuluke kwala Kimukanda kiki.

Kakitumu ka 118 (Njimbu ku Ixi)

OKyunde kya Ixi wendesha ku Ixi, mu ujikwilu wa muvu wa Kyonge kya
Ixi, mu Kyonge kya Ixi, njimbu yatokala ni Ukalelu wa Ixi, ni mawanji
yoximane pala owusanenu ya maka abeta kota, ubandesu wa ukalelu
wambote wa akwa Ngola anga ni ukudisu wa Ixi.

Kakitumu ka 119

(Itenenu kala Mutumini wa Unguvulu)

Kya utenenu kya Kyunde kya Ixi, kyoso mwene Mutumini wa Unguvulu:

- a)- Kubinga oyela kya yoso ni yela ya mautalakiya, mu ikexilu yote mu Kimukanda ni ku kijila;
- b)- Kubitisa jinjimbu ku Kyonge kya Ixi;
- c)- Kubandesa kumoxi dya Difundisilu dya Kimukanda outalelu wa kifikidilu mu itangana yoso yalungu ni Kimukanda kya ibangelu ya itumu ni ikutu ya jixi jengi, kala we ya maukambelu kijakala ku Kimukanda, mu ikexilu yomone mu Kimukanda;
- d)- Kutudika ni kutundisa oIsengele ya Utuminu wa Ixi, oIsengele, Jiseketa ja Unguvulu ni Isengele ja Kabinganu;
- e)- Kutudika oMufundixi Kyunde kya Difundisilu dya Kimukanda ni Afundixi amukwa a Difundisilu dyotange;
- f)- Kutudika oMufundixi Kyunde kya Difundisilu Dyakalelaku, oMufundixi wa Kyunde kya Kabinganu, ni Afundixi amukwa ya Difundisilu dyotange, mu ikexilu ya Kimukanda;
- g)- Kutudika oMufundixi Kyunde kya Difundisilua dya Jimbongo, Omufundixi Kyunde kya Kabinganu ni Afundixi amukwa ya Difundisilu dyotange, mu ikexilu ya Kimukanda;
- h)- Kutudika oMufundixi Kyunde, oMufundixi Kyunde kya Kabinganu ni Afundixi amukwa ya Difundisilu Dyakalelaku dya Ukwenze;
- i)- Kutudika ni kukatula oMusotedi Woso wa Ixi, oAsotedi Oso a Kabinganu ni Asotedi Akayadi a MusotediWoso wa Ixi, kala we oAsoti a Ukwenze kumoxi dya Difundisilu Dyakalelaku dya Ukwenze, kutandu dya kikanikinu kya Kisangela Kyonene kya Afundixi a Kidyandu kya Mundu;
- j)- Kutudika ni kukatula oNguvulu ni Jinguvulu ja Kabinganu ya Ngonga ya Ixi ya Ngola, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila;
- k)- Kutudika ni kukatula oJinguvulu ni jinguvulu ja Kabinganu ja Ibatu;
- l)- Kubinga jilefelendu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila;
- m)- Kwijidisa okikexilu kya ita ni kubanga owembu, kyoso kiva oKyonge kya Ixi;
- n)- Kutolola ni kubilula jinjumbu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- o*)- Kwijidisa okikexilu kya ukonde, kyoso kiva oKyonge kya Ixi;
- p*)- Kwijidisa okikexilu kya utombekelu, kyoso kiva oKyonge kya Ixi;
- q*)- Kuta ingelengele ni mitwe ya ungana, mu ikexilu ya kijila;
- r*)- Kuxikina oKimukanda, oijila ya utalelu ya Kimukanda ni ijila yamukwa;
- s*)- Kwendesa oKisangela kya Ixi;
- t*)- Kutudika oAkwa Isangela ya Unenenene wa Afundixi, mu ikexilu yomone kwala Kimukanda;
- u*)- Kutumbula oAkwa Kisangela kya Ixi ni kya Kisangela kya Ukwatekesu wa Ixi;
- v*)- Kubanga omautenenu amukwa yote ku Kimukanda.

Kakitumu ka 120

(Kitenenu kala Mutwameni wa Utenenu wa Abangedi)

Kya utenenu wa Kyunde kya Ixi, kyoso kyakala Mutwameni wa Utenenu wa Abangedi:

- a*)- Kujimbulula owendelu wa wanji wa Ixi, mu ikexilu ya Kimukanda;
- b*)- Kujimbulula owanji wa woso wa Unguvulu wa Ixi ni ya Utumininu wa Mundu;
- c*)- Kuta ku Kyonge kya Ixi okikanikinu kya Kixindu kya yoso ya Unguvulu;
- d*)- Kwendesa oikalakalu ya Utumininu Walulama wa Unguvulu, kya kudilunga kwa atu ni kya usoladi, utalelu ku Utumininu Kiwalwelu ni kubanga outumininu wayuka kutandu dya Utumininu Wabebuluka ni kunona ikexilu ya kudikwatekesa ni Utumininu Wabebuluka;
- e*)- Kujimbulula ijila ni kuta outenesu wa Utenenu wa Abangedi;
- f*)- Kuta odilwilu ni utumbulu wa Isengele ya Unguvulu, Isengele, Jiseketa ja Unguvulu ni Isengele ya Kabanganu;
- g*)- Kujimbulula oijila ya Idyandu ni kuxikina okitolo kya Kyonge kya Isengele;
- h*)- Kubinga ku Kyonge kya Ixi kya Ixi utuminu wa kijila;
- i*)- Kusoneka ibangelu ya kijila yotuminine ku Kyonge kya Ixi;
- j*)- Kubanga dimatekenu kijila, mukaxi ka ikaniku ya kijila yolondekese ku Kyonge kya Ixi;
- k*)- Kwixana ni kwendesa oyonge ya Kisangela kya Isengele ni kuta pangu ye ya ikalakalu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- l)- Kwende oibangelu ya Kyunde kya Kabinganu, ya Isengele ya Unguvulu ni ya Isengele ni ya Jinguvulu ja Ibatu;
- m)- Kubanga itumu yasoko ku ubangelu uambote wa ijila.

Kakitumu ka 121

(Kitenenu ku Maudilungilu a Jixi Jengi)

Kya utenenu wa Kyunde kya ixi, mu kikexilu kya Maudilungilu a Jixi Jengi:

- a)- Kujimbulula ni kwendesa oukalakalelu wa wanji wa kanga wa Unguvulu;
- b)- Kukunjila oUnguvulu;
- c)- Kusoneka ni kuxikina, kala oikexilu, kyoso kyajikina, oixinde, ibakanu ni iselekete yamukwa ya jixi jengi;
- d)- Kutudika ni katula oakunji a jixi ni kutumbula oatumisi jakatunda;
- e)- Kuxikina oakunji a wanji ya jixi jenge.

Kakitumu ka 122

(Kitenenu kala Mutumini Wonene wa Masoladi)

Kyatokala ku Kyunde kya Ixi, kuma mwene Mutumini wa Katunda ka Masoladi a Ngola:

- a)- Kubanga ikalakalu ya Mutumini wonene wa Masoladi a Ngola;
- b)- Kuxikina owendeselu wadikota wa Masoladi a Matenda a Ngola mu kikexilu kya ita;
- c)- Kutudika ni kuzangula Mutumini wa Unguvulu Yonene ya Masoladi a Matenda a Ngola ni Mutumini wa Unguvulu wa Masoladi a Matenda a Ngola, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- d)- Kutudika ni kuzangula atumini amukwa mu ididi ya Usoladi, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- e)- Kubandesa ni Kubana itangu, kala we kutulula ni kukatula itangu kwa Masoladi a kitala kya katunda kya Masoladi a Matenda a Ngola, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- f)- Kutudika ni kuzangula Mutumini wa katunda wa Jipudixa ja Ixi yetu ni atumini ayadi akayela ku kibuka kya Pudixa ya Ixi, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- g)- Kutudika ni kuzangula idyandu yamukwa um utuminu wa Pudixa ya Ngola, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- h)- Kubandesa ni kubana itangu, kala we kutulula ni kukatula itangu ku Jikomisadyu ja Pudixa ya Ixi, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- i)- Kutudika ni kuzangula ala ni utuminu, wa usengele ni atumini a dixilu dya Idyandu ya Unjimu ni Ufikidilu wa Mutumini wa Ixi, kyoso kyevwa oKibuka kya Ufikidilu wa Ixi;
- j)- Kusokesa mauximanu kuzwatesa idimbu ya ungana mu masoladi ni mu pudixa.

Kakitumu ka 123

(Utenenu ku Maka a Kifikidilu kya Ixi)

Kitenena ku Kyunde kya Ixi, kumaka akifikidilu kya Ixi:

- a)- Kujimbulukisa wanji wa kifikidilu wa Ixi ni kwendesa oikalakalu ye;
- b)- Kutumina, kwendesa ni kubatulula kwalungu ni masunga obangelu wa kifikidilu kyaixi;
- c)- Kuxikina okixindu kyobangelu wa Ukexilu wa kifikidilu kya Ixi ni kulondekesa omasunga a kikalakalu kya Makwenze a Matenda a Ngola, ya Pudixa ya Ixi ni idyandu yamukwa yakufikidila kwamoxi ni ya Idyandu ya Unjimu wa Kifikidilu kya Unguvulu;
- d)- Kwixana ni kwendesa oKyonge kya Kifikidilu kya Ixi;
- e)- Kuzangidika ouxilu wa Makwenze a Matenda a Ngola, ya Pudixa ya Ixi ni Idyandu ya Unjimu ni Kifikidilu kya Unguvulu oKimukanda ni idyandu ya jidemokalasiya.

Kakitumu ka 124

(Ulondekeselu wa Ijila ya Kyonge kya Ixi)

1. OKyunde kya Ixi kejidisa oijila ya Kyonge kya Ixi mumakwinyi atatu ya izuwa izaku okwitambula kwe.
2. Hanji dyakubita okitangana kiki, oKyunde kya Ixi katena we kubinga mutongolwelu, ku Kyonge kya Ixi utaleselu wengi wa Mukanda wa itumu imoxi.
3. He kikubita outaleselu yu ouvudilu wa $\frac{2}{3}$ kya Akunji azwela mu ukexilu wakuxikina oMukanda, oKyunde kya ixi katena kwijidisa oMukanda mu kitangana kya dikwinyi ni kitanu kya izuwa mukumateka mu kizuwa kyotambwilu we.

4. Hanji dya itangana yaxindi mu kitangu dyadyema, oKyunde kya Ixi katena we kubinga ku Difundisilu dya Kimukanda outaleselu wadikokelu wa kimukanda kya ijila ya Kyonge kya Ixi.

Kakitumu ka 125
(Ukexilu wa ibangelu)

1. Mu ubangelu wa utenenu we oKyunde kya Ixi utundisa Ituminu ya Itumu ya Uyunde, Kituminu kya Itumu ya Uyunde wa Kibitisilu, Itumu ya Uyunde wa Utumikisu wa Uyunde, jejidisa mu Kibandu kya Ixi.
2. Ikala ni ukexilu wa Ngonge ya Itumu ya Uyunde oibangelu ya Kyunde kya Ixi yazwela mu mixinda ya e) ni i) ya kakitumu ka 120.
3. Ikwatekesa ukexilu wa Ituminu ya ijila ya kufikisa ya Kyunde o ibangelu ya Kyunde kya Ixi yosoneke mu Kakitumu ka 126.
4. Ikala ni ukexilu wa Ngonge ya Itumu ya Uyunde oibangelu ya Kyunde kya Ixi yazwela mu mixinda ya a), d), e), f), g), h), i), j), k), l), m), n), o), p), q), t) ni u) ni ya kakitumu ka 119, mu mixinda ya g) ni m) mu kakitumu ka 120, mu muxinda d) mu kakitumu ka 121, mu mixinda ya c), d), e), f), g), h), i) ni j) mu kakitumu ka 122, mu mixinda yoso ya Kimukanda kya Ixi.
5. Oibangelu ya Kyunde kya Ixi yatokala mutenenu we kala Mutumini wa Mukulundundu wa Makwenze a Matenda a Ngola ni yakambe kwixinda mu itangu yadyema ikala ni ukexilu wa Jingonge, Ilondekesu, Ituminu, ni Itumikisu ya Mutumini wa Mukulundundu.
6. Ikala ni ukexilu wa Utumikisu wa Uyunde oibangelu ya mautumininu a Kyunde kya Ixi.

Kakitumu ka 126
(Ituminu ya Ijila ya Yunde ya Ibitisilu)

1. OKyunde kya Ixi utena kuta Jingonge ja Itumu ja Uyunde wa Ibitisilu mu itangana yoso ila, mu ukexilu walusolo ni wa utundilu, ubangelu yu udilondekesa oufamenu mufikidilu ya kyandalu kya atu, yatumikisa ni lusolo ku Kyonge kya Ixi, ila okwila yenyi ekitulula mwijila, ni mba he kwifamesa, mba kuditunayu.
2. OJingonge ja Itumu ya Uyunde wa Ibitisilu yakala ni nguzu ya kijila.
3. Kyatena kwixikina Jingonge ja Itumu ya Uyunde wa Ibitisilu:

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- a)- Maka akubaka itumu yatundu ya Kyonge kya Ixi;
b)- OKixindu Kyoso kya Unguvulu.
4. Kyatena na we kwixikina Jingonge ja Itumu ya Uyunde wa Ibitisilu a maka adilungu ni ijila yaxikina kwala Kyonge kya Ixi yokingila okwifumanesa.
 5. Ituminu ya Ijila ya Kyunde Ya kufikisa ena muibanga mu kibatulu kya Makwinyi asamanu a izuwa, kyoso kibita okibatu kiki kutena kwa kituminu kibwa we, kituminu kikibwe he akilungulula kya mu kijila kwala Kyonge kya Ixi.
 6. OKitangana kyazwela mu kitangu kyadyema kimateka tunde oditundilu dya Ngonge ya Uyunde wa Kibitisilu mu Kibandu kya Ixi.
 7. OJingonge ja Itumu ja Uyunde wa Ibitisilu ejitena we kujisanzumuna ku kitangana kyadisokela, he oKyonge kya Ixi kyatena kumana outaleselu we mu makwinyi asamanu a izuwa.
 8. Kyetena we kwitambujila, mu kikutu kimoxi kya kitumu, Jingonge ja Itumu ya Uyunde wa Kibitisilu jaditunine kya ku Kyonge kya Ixi mba jatekikile onguzu ye mu ubitulu wa kitangana.

MBANDU YA IV

UDIKATWILU NI UBULALU WA KYUNDE KYA IXI

Kakitumu ka 127

(Kitenenu kya Mulonga)

1. OKyunde kya Ixi kimwenyeku antatela oimbamba yabange mwikalakalu ye, katule he kabodyo, makutu ata ku Ixi ni ikuma yaxindi mu Kimukanda kiki ikamba omuloloke.
2. OUkutilu ujimbuluka okumutununa kungana ni ufudisilu wakudisonekesa mukubangela ungana wamukwa.
3. Mu milonga yabonzo mubangelu wa ikalakalu ye, oKyunde kya Ixi utambwisa mu Difundisilu Dyakalaku, mukubita kitanu kya mivo mutuminu we.

Kakitumu ka 128

(Udikatwilu ku Wanji wa Kyunde kya Ixi)

1. Mukutalesa kavanza kavulu mba kutata kwabonzo mukudibana mu idyandu ni Kyonge kya Ixi, oKyunde kya Ixi katena we kuditununa, mu

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- njimbu yatumikisa ku Kyonge kya Ixi, mukukijiya kwa Difundisilu dya Kimukanda.
2. OUDikatwilu wa Kyunde kya Ixi mu ukexilu wa kitangu kyadyema kijimbuluka okumwangana kwa Kyonge kya Ixi ni kwixana okyela kyoso kyakalanga, kikala ni kididi mu kitangana kya divwa dya izuwa.
 3. OKyunde kya Ixi kaditununa mu matelu a kakitumu kaka ukala we hanji, mukufamena ni ubangelu wa ikalakalu ikalakalu, ndu okukala kungana wa Kyunde kya Ixi mu yela ya kayela.
 4. OKuditununa kikwale ni maka akudituna kwaxindi kukakitumu ka 116. ka Kimukanda kiki kwene kyadilengelaku mukwila aasondolokesa omukanda wa kutununa mu ukexilu wa kakitumu kakayelaku.

Kakitumu ka 129

(Ukatwilu wa Kyunde kya Ixi)

1. OKyunde kya Ixi atena we kumutununa ku ungana mu ukexilu yu:
 - a)- Kumulonga wa kudinga makutu ku Ixi ni kuzongola;
 - b)- Kumulonga wa kubindamesa, usumbilu ni ubolelu;
 - c)- Mukukambelu onguzu ni kixinganeku kyasukuku mukusuluka mukukala mukididi kye;
 - d)- Mukukala muvi wa jixi jamukwa jasolo;
 - e)- Kumulonga wakabodyo ni milonga waujibanganga, kala kyoxinde mu Kimukanda kiki.
2. OKyunde kya Ixi atena hanji kumutununa mu milonga ya kubamba kuxila oKimukanda Ikamba okuxila kala:
 - a)- OUngevulu wa Demo kalatiku wa Ufamenu;
 - b)- AUfikidilu wa Unguvului;
 - c)- OUkalakalelu wambote wa idyandu.
3. Kitenena ku Difundisilu Dyakalelaku kwijiya ni kubatula omikanda ya milonga ni yazwela mu mixinda ya a), b) ni e) ya kit 1 ya kakitumu kaka, yabange kwala Kyunde kya Ixi.
4. Kitenena ku Difundisilu dya Kimukanda kwijiya ni kubatula omikanda yakukatula Kyunde kya Ixi yazwela mumixinda c) ni d) ya kit 1, kala we mu kit 2 kya kakitumu kaka.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

5. OMikanda yakutatela omilonga ni mikanda tya kukutununa Kyunde kya Ixi yazwela oitango yadyema axila kiki:
 - a)- ODimatekenu dia mikanda kale etongolwela mwene kyambote iyi ifamena kuKyonge kya Ixi;
 - b)- OKilondekesu kya dimatekenu adilondekesa ku mbandu imoxi ya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu;
 - c)- OUbatulwilu oxikina kunzungule ya $\frac{2}{3}$ ya Akunji mubangulu wa ikalakalu, kikibita, otumikisa utangelu yu mba ubingilu wejila kuDifundisilu Dyakalelaku mba ku Difundisilu dya Kimukanda, kyalungu ni kikuma.
6. OMikanda iyi yalala mukutwamena kwatundu mukuluga ni yakamukwa anga kale aijiya ni abatula mu kitangana kisukina mu hama ni makwinyi ayadi a izuwa, mukumateka mukutambula oubingilu.

Kakitumu ka 130

(Ubulalu)

1. Kwala Ubulalu wa Kyunde kya Ixi kwibidi ikayela:
 - a)- Udituninu wa ungana, mukuzongola Kakitumu ka 116;
 - b)- Ufilu;
 - c)- Ukatwilu;
 - d)- Ukambelu wanguzu mu mukutu mba mu kilunji kyakalelaku n;
 - e)- Ubwazeku wa ikalakalu.
2. OUbulalu aitalesa ni kuulondekesa kwala Difundisilu dya Kimukanda, mu ukexilu wa Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 131

(Kyunde kya Kabinganu)

1. Kyunde kya Kabinganu Kidyandu kya kikwatekesu Kyunde kya Ixi mu ubangelu wa ikalakalu ya ixi.
2. Asola Kyunde kya Kabinganu kya Ixi kuma mwene mutu kitangu 2 mu mukanda, mu kisangela kya Ixi, mu Kibuka kya wanji anga Kisangela kya ibuka ya wanji akisolo lwavulu mu kyela kyadikota, kyabiti kala kyosoneke mu Kakitumu ka 143 ni yakayela mu Kimukanda.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

3. Kyunde kya Kabinganu Ukatula kididi kwa Kyunde kya Ixi kyoso Kyunde kyenda ku jixi jamukwa, kyoso kikale ni itangana ya kukalakaka mu kiki watokala ubanga twikalakalu.
4. Akixinde pala Kyunde kya Kabinganu, ni iwezu, oyambelu ya Kakitumu ka 110, 111, 113., 114, 115, 116, 127, 129, 130, 132 ni 137 wa Kimukanda kiki, maji-pe onjimbu ya Kakitumu kaka 116 yolungulule kwala mukanda yotumikise kwa Kyunde kya Ixi.

Kakitumu ka 132

(Ubinganesu wa Kyunde kya Ixi)

1. Mu utundilu wa ungana wa Kyunde kya Ixi amusola mu kyela, ikalakalu aibanga kwala Kyunde kya Kabinganu, suke mu kizuwa kyasukuku kya ungana watundu mu kyela, ni kutena kwoso, maji kikyene kitangana kyoxinde pala ikalakalu ya ungana ya Kyunde.
2. [Yojimune].
3. He kiyadi kya aafudisa kusuluka ni ikalakalu Kyunde kya Ixi ni Kyunde kya kabinganu, Mutumini wa Kisangela kyonene kya Ixi wakatambula ikalakalu ya Kyunde kya Ixi suke kizuwa kya kyela kya katunda mu Ixi, kyela kyatokala kibita mu kibatu kya hama ni makwinyi ayadi a izuwa tunde ku utalelu wa kifudisu.
4. He kukala kifudisu kya mivu ni mixinda kya Kyunde kya Ixi amusolu mu kyela, mu utambwilu ungana, atokala adyanga kumulungulula mu Kyunde kya kabinganu kyosole mu kyela, kyakakala mu ibangelu ya ijila kuma ikalakalu ya kyunde.
5. He kikale kifudisu kya mivu ni mixinda kya kiyadi kya, Kyunde kya Ixi ni Kyunde kya Kabinganu aasolo, mukwatudika mu ididi kya utenenu wa kibuka kya wanji mu mukanda kwa asolo oKyunde ni Kyunde kya Kabinganu aafudisa, kutumbula otubinganu twa, mukaxi ka Akunji aasolo, ku kisangela kya ixi ya mukanda yene imoxi, pala outudiku mu kididi.
6. Kyatokala ku Difundisilu dya Kimukanda kuzongola omaba ma ufu-disilu wa mivu ni mixinda yoxinde mu Kimukanda uni kutaya dijina ditwatona mu kitangu kyatundumu.

Kakitumu ka 132-A

(Ubinganesu wa Kyunde kya Kabinganu ka Ixi)

1. Mu kikexilu kya ubulalu wa kididi kya Kyunde kya Kabinganu ya Ixi, mu ufudisu wasukuku mba mukonda dya ukexilu utwasoneka mu kitangu kya 1 kya Kakitumu ka katundumu, kyatokala ku kibuka kya wanji anga kisangela kya ibuka ya wanji kina kyamusolo mu kyela, watokala Kyunde kya Kabinganu kya Ixi, kutumbula okabinganu ke, mukaxi ka Akunji aasolo ku kisangela kya kyela pala atambule ungana, mukulenduka Kyunde kya Ixi mu ikalakalu ye.
2. He kwamoneka kifudisu kyasukuku kya Kyunde kya Kabinganu amusolo mu kyela, katambula luwa ungana, kyatokala kwa kibuka kya wanji anga kisangela kya ibuka ya wanji kina mwene watundila, kyene kisola woso wanda suluka mu kididi kye, mukonda ene atokala mu mukanda wa kyela umoxi mu Ixi, pala kutambula ungana, mukutumaka Kyunde kya Ixi kyosolo.
3. Kyatokala ku Difundisilu dya Kimukanda kutala Utundilu, oufudisilu wasukuku ni kuxikina outudiku wa kabingana kala kyosoneke mu kakitumu kaka.

Kakitumu ka 133

(Kitumu kya Yunde ya Ukulu wa Ixi)

1. OYunde yokulu ya Ixi ala ni ilangidilu yosoneke mu Kimukanda pala Kyonge kyoso kya atumini a Ixi.
2. Mu mbote ya Ixi ya kubana kijingu ku ikalakalu ya Kyunde, oYunde yokulu ya Ixi ala ni itokalu iyi:
 - a)- Dibata dyamutokala;
 - b)- Masoladi amutokala;
 - c)- Dikalu dya usonyi;
 - d)- Kibuka kya akwatekese a jidimixi;
 - e)- Jengi jomone ku kijila.
3. Okitumu kyonene mu kakitumu kaka kikyakwata mu ikalakalu ya yunde ya ukulu ya Ixi bengebenge yana atundu mu utuminu mukonda dya ibangelu ya milonga, mu ikexilu ya Kimukanda kiki.

MBANDU YA V
IDYANDU IKWATEKESA KYUNDE KYA IXI

Kakitumu ka 134
(Kyonge kya Isengele)

1. OKyonge kya Isengele kibatu kimoxi kikwatekesa Kyunde kya Ixi mukwi-dikisa ni mu ubangelu wa wanji woso wa Ixi ni wa Utumininu wa mundu.
2. OKyonge kya Isengele akyendesa kwa Kyunde kya Ixi ni kyokwatekese kwala Kyunde kya Kabinganu, Isengele ya Unguvulu wa Ixi ni Isengele yamukwa.
3. OJiseketa ja Unguvulu wa Ixi ni Isengele ya atuminu asoko kwaexana pala kubokona mu Kyonge kya Isengele.
4. Kyatokala ku Kyonge kya Isengele kusokesa maka mama:
 - a)- OWanji wa unguvulu, kala we wendeselu we;
 - b)- Kubangesa wanji kuwutumikisa kwa Kisangela kyonene kya Ixi pala kukimona kuwaba;
 - c)- Ibangelu ya ijila ya Kyunde kya Ixi;
 - d)- Ima ya kixinde kya Ixi;
 - e)- Ijila ilondekesa Kyunde kya Ixi pala kwendesa kyambote ijila;
 - f)- Ibakanesu ni jixi jamukwa mu kutena kwa Kyunde kya Ixi;
 - g)- Kutambula jindunge jenge jakatunda jisulukisa ikalakalu ya unguvulu wa Kyunde kya Ixi;
 - h)- Maka amukwa atokala aatumikisa kwa Kyunde kya Ixi pala kwasokesa.
5. OWendeselu wa Kyonge kya Isengele akixikina kwa Kituminu kya Kyunde.

Kakitumu ka 135
(Kyonge kya Ixi)

1. OKisangela kya Ixi yene okyonge kya kikexilu kya kusota kya Mutumini wa Unguvulu.
2. OKisangela kya Ixi akyendesa kwala Kyunde kya Ixi ni kyadibunjika ni Idyandu iyi:
 - a)- OKyunde kya Kabinganu kya Ixi;
 - b)- OKyunde kya Kyonge kya Ixi;
 - c)- [Yojimune];

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- d)- OMusotedi wa Katunda ka Ixi;
 - e)- OYunde yokulu ya ixi akambe kwazangula mu ididi;
 - f)- OYunde ya Ibuka ya Wanji ni Yunde ya Isangela ya Ibuka ya Wanji yatokala mu Kyonge kya Ixi;
 - g)- Kwinyi ni tanu dyakwaxi ausola kwa Kyunde kya Ixi mu kibatu kyasoko ni itangana ya utuminu we, seudiboteselu kyabetakota kya ubinganesu mwitangana yoso.
3. Mu kaxi ka milongi yaxinde, Kyunde kya Ixi wasoko kwixana atu engi pala kudyongolola mu kyonge kya Kibuka kya Ixi.
 4. OIdyandu ya Kibuka kya Ixi akala we ni Ilangidilu yadifu ni ya Akunji a Kyonge kya Ixi, mu ikexilu ya Kimukanda kiki.
 5. OKisangela kya Kyonge kya Ixi akixikina mu Kituminu kya Kyunde.

Kakitumu ka 136

(Kyonge kya Kifikidilu kya Ixi)

1. OKyonge kya Ufikidilu wa Ixi kibatu kya kusota ni kusanga Kyunde kya Ixi pala kubwata maka atokala ku wanji, jinjila ja ufikidilu wa Ixi, kala we kusokesa, ikalakalu ni ulunji wa Masoladi, jipudixa ja Ixi ni ibuka yamukwa ikwatekesa ikalakalu ya difundisilu ni ibuka ya Udimukinu ni Ukwatekesu wa ni wa Ixi mu ubeka we.
2. OKyonge kya Ufikidilu wa Ixi kyotumine kwala Kyunde kya Ixi kyene kyaditenesa nin idyandu yiyi:
 - a)- OKyunde kya Kabinganu kya Ixi;
 - b)- OKyunde kya Kyonge kya Ixi;
 - c)- OKyunde kya Difundisilu dya Kimukanda;
 - d)- OKyunde kya Difundisilu dya Kalelaku;
 - e)- OMusotedi wa Yoso ya Ixi;
 - f)- Isengele ya Unguvulu wa Ixi ni Isengele yosole kwala Kyunde kya Ixi;
 - g)- Atumini amukwa osole kwala Kyunde kya Ixi.
3. OKisokejeku ni ukalakalelu wa Kyonge kya Ufikidilu wa Ixi yoxinde kwala Ituminu ya Kyunde.

MBANDU YA VI
IBANGELU, UKAMBELU WA KUTENA NI UHETE WA
ISENGELE YA UNGUVULU, ISENGELE, JISEKETA JA
UNGUUVULU NI ISENGELE YA KABINGANU

Kakitumu ka 137

(Ibangelu ya Isengele ya Unguvulu ni Isengele)

Mu ukalakalelu wa itenenu yobane kwala Kyunde kya Ixi, Isengele ya Unguvulu ni Isengele abanga Ituminu ya Abangedi ni Ixikanu, ene ajikola mu b Kibandu ya Ixi.

Kakitumu ka 138

(Ukambelu wa Utenenu)

1. Oldidi ya Isengele ya Unguvulu, ya Isegele, ya Seketa ya Unguvulu ni wa kabinganu ka Mutumini ene kadibakanesa ni utuminu wa Mukunji ni ubangelu wa kikalakalu kya Mufundixi wa Difundisilu mba dya Kidyandu kya Mundu.
2. Oldidi ya Kisengele kya Unguvulu, kya Kisengele, kya Seketa ya Unguvulu ni kya Kisengele kya Kabinganu ene kadibakanesa luwa mukonda dya muxinda umoxi wa ikalakalu iyi:
 - a)- Ikalakalu yatokala kifutu mu ditenda dyoso dyoso dya mundu mba wa uswekele, kale yakulongesa mba ya utungununu wa uhete;
 - b)- OUbangelu wa ikalakalu ya Utumininu, utwamenenu wa kikalakalu kyoso kyoso mukaxi ka kayula mu dyembu ni matenda amukwa akayela wenji wa ukexilu wa umamenu;
 - c)- OUbangelu wa maufunu oso oso.

Kakitumu ka 139

(Utenenu wa Wanji)

OKyunde kya Kabinganu, oIsengele ya Unguvulu ni Isengele akala ni utenenu, mu wanji ni mu ufundisilu, ku polo kya Kyunde kya Ixi.

Kakitumu ka 140

(Utenenu wa Mulonga)

1. Isengele ya Unguvulu wa Ixi, Isengele, Jiseketa ja Unguvulu wa Ixi ni Isengele ya Kabinganu akatambwijila ku mbanji ya Kibuna kya Katunda mukonda dya milonga yatele mu ukalakalelu mba mu kididi kyosokyoso.

2. OIsengele ya Unguvului, Isengele, Jiseketa ja Unguvulu ni Isengele ya Kabinganu atena ngo kwakuta kyoso kikuma kya akizonga anga kifutilu kya milonga kitenesa mivu yavulu ibita mivu 2, maji kale mu utuwame wa kikuma mu kikuma kya njumbu, wakabita mu ngonga mivu 2 ndenge.

**KAPITULU KA III
KUTENA KWA IJILA**

**MBANDU YA I
KILOMBOLWELU, KISOKEJEKU, WIDIKILU NI, KYELA.**

**Kakitumu ka 141
(UjimKilombolwelu)**

1. Kyonge kya Ixi kyene Kyonge kya Ixi ya Ngola.
2. Kyonge kya Ixi kyene kidyandu kimoxi ni utuminu umoxi, kyatokala kwa akwaxi enyoso a Ngola, kyene kizwela owandalelu wa katunda ka mundu ni wendesa Utenenu wa Ijila ya Unguvulu.

**Kakitumu ka 142
(Usokejeku)**

OKyonge kya Ixi kyobange ni Akunji a mundu atundu mu kyela mu kikexilu kya Kimukanda kya ni kya kijila.

**Kakitumu ka 143
(Kitolo kya Kyela)**

1. OAkunji ene aasola mu kyela kya mundu, ni kutululuka, itokalu imoxi, udiswekelu anga kibita mu itangana yoxinde mu ixi, woso wala ni kwinyi ni nake dya mivu wakala mu Ixi mba ku jixi jenge.
2. OAkunji ene aasola kala kyoxinde oibangelu ya ikalakalu mu ibuka ibuka, pala kituminu kimoxi mu kitangana kya mivu itanu ya utuminu mu kikexilu kya kijila.

**Kakitumu ka 144
(Ibuka ya Yela)**

1. OAkunji ena mwasola kwala ibuka yatundu mu kyela, ni kwakala kibuka kyatundu mu kyela kya Ixi ni kibuka kya kyela kya ibatu ya jimbonge ja ixi.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. Pala usolelu wa Akunji ku mbandu ya ibuka ya utuminu mu kyela ena mu tendeleza ndungi iyi:
 - a)- Kitangu kya hama ni makwinyi atatu a Akunji a mundu atokala kwasola mu kaxi ka Ixi, mukwila, pala kibangelu kiki, isolelu todo yala ni ukexilu wambote watundu ku atu atingi mu Ixi ni ku jixi jenge;
 - b)- Kitangu kya tanu dya Akunji a mundu amusola mu kibatu ni kibatu kya Ixi, mutenesa kibuka kya asoledi a kibatu.

Kakitumu ka 145 (Kiyausolelu ni Ifudisu)

1. Kadisokesela kyela kya Ukunji atu ya:
 - a)- Atu yana exile mu kangolondo ni kixitalu kisomboka mivu itatu;
 - b)- Atu yana aditunine Utuminu wa Akunji;
 - c)- OAtu yana mukonda dya ijila katena kukala.
2. Katena we kubokona mu usolelu wa kyela pala kukala Mukunji wa mundu kya Kisangela kyonene kya Ixi, yana ala hanji mukalakala:
 - a)- OAfundixi a Ijila ya Unguvulu wa Mundu mu itala yoso;
 - b)- OAfundixi a Difundisilu dya Kimukanda ni dya Difundisilu dya Jimbongo;
 - c)- OMubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kayadi;
 - d)- OIdyandu ya utuminu ya Kyela kiyatokala ku Atumini a Ixi;
 - e)- OMasoladi ni idyandu ya ibuka yatokala ku usoladi.
3. Akwetu yo akwata uvalukilu mu Ixi yetu ya atena kwasola mu kyela, kyoso kubita sambwadi dya mivu mu Ixi yetu tunde kizuwa kya ukwa-telu wa uvalukilu.

Kakitumu ka 146 (Ibingilu)

1. OIbingilu yana andala kwasola ena mu utambulu bu maku a Ibuka ya wanji, mu ubeka a mba mu kisangela kya ibuka, asoku kusoneka mu mikanda yoyo atu katokala mu ibuka ya mawanji, mu ikexilu ya kijila.
2. OIbingilu yana andala kwasola atokala kwasoneka kwala 5000 ku 5500 asoledi, pala kutenesa Kibuka kya Ixi, ni mu 500 ku 550 a asoledi, mu kibuka kya kibatu.

**MBANDU YA II
KITUMU KYA AKUNJI**

**Kakitumu ka 147
(Ukexilu wa Kitumu)**

OAkunji ene akunji oso katena kuta katungu muzoke-lela ngo akwa kibuka kya.

**Kakitumu ka 148
(IDimatekenu ni Disukinu dya Utuminu)**

1. OKitumu kya Akunji kyandeka mu kizuwa kyatambula utuminu ni ubangelu ya kyonge kyadyanga kya ufundisilu kya Kisangela kyonene kya Ixi kyatundila mu kyela anga kituminu kibwa mu ubangelu wa kyonge kyadyanga mukukayela kyela kizamu, mais ya abita ni uhete woso, kikwakakala kizangu kya kujimuna mba ukayelu wa mutu umoxi mu utuminu.
2. Kudisonekesa pala kukala ni kididi mu Kisangela kyonene kya Ixi, kala we kujimuna kididi, kujika, kubinganesa, Udituninu ni utexikilu wa kitumu, wene ausokesa Kimukanda ni ku kijila.

**Kakitumu ka 149
(Ukambelu wa Utenenu)**

OKitumu kya Mukunji wa Mundu kikitakanesa ni ibangelu ya ikalakalu ya:

- a)- Kyunde ni Kyunde kya Kabingu ka Ixi;
- b)- Kisengele kya Unguvulu, Kisengele, Seketa ya Unguvulu ni Kisengele kya Kabingu;
- c)- Mukunji;
- d)- Mufundixi wa Difundisilu ni dya Kidyandu kya Mundu;
- e)- Mubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kayadi;
- f)- Kidyandu kya Kisangela kya Katunda kya Ungana wa Ufundisilu ni Afundisi a mundu;
- g)- Nguvulu ya Kibatu, Nguvulu ya Kabingu kya Kibatu ni atumini amukwa mu ungana wa tumininu mu dyembu wa Unguvulu;
- h)- Mutu wa Idyandu ya Mautalakiya a Ididi;
- i)- Kidyandu kya kibuka kya atumini, ikalakalu ya utuminu ulangidilu wa matenda ma mundu woso, maxilu ma mundu ni isangela ya mundu.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OKitumu kya Mukunji kikitakanesa ni:
 - a)- OUbangelu wa ikalakalu ya mundu yatokala kifutu ku mbandu ya unguvulu kala kyandala Unguvulu;
 - b)- OUbangelu wa ikalakalu ya udimixi, ulangidilu anga kikalakalu kyo-sokyoso kyatokala mu ufunu wa kusumbisa ni maufunu amukwa akayela kufuna kitadi;
 - c)- OUbangelu wa kudibakanesa mu ikalakalu ni mu ijilenda ma ufunu ma jixi jenge anga isangela yakwa makanga;
 - d)- OUbangelu wa ikalakalu ubinjika kisangela kya nguzu mu katule ibangelu ya mutumini kisangela, wa ulongelu mba yakamukwa kala yalungu yejidisa mu Kyonge kya Ixi;
 - e)- OUbitalu wa ikexilu yakambe kutonginina ukayelaku kyabanga ku kyela;
 - f)- OUbangelu wa ikalakalu yengi ibanga kwila mu ukexilu wa kijila efikila kwila yadixi ni ya Mukunji.
3. OUbangelu mba ulondekesu wa ikalakalu imoxi mba wa kyandu walungu ni Kakitumu kiki kyene kisulukisa kutambula ungana kala Mukunji.

Kakitumu ka 150 (Ibulukilu)

1. Oakunji ki atambwisa mudya, mu kituxi ni mu milonga mukusola mba ima yazwela mu yonge, isangela mba ibuka ya ikalakalu ya Kyonge kya Ixi, mu wendelu wa ikalakalu.
2. Oakunji kyatena kwalasa mba kwakuta se kwehela kwa Kyonge kya Ixi mba, mu kitangana kifamena kya kikalakalu kyatokala, mu Kibuka Kyakalelaku, kale mu kituwame kya kikuma kyata ni njumbu ya kaleya isomboka ku mivu 2.
3. Kyamana kusokejeja mukanda wa milonga yalungu ni Deputado amu-xindi ikuma mu kwehela kwa kitangelu mba kyadilungu, katule kituxi kya kyatuwama mu milonga itobesa ya njumbu ya ngonga itunda 2 kya mivo, Kibuka kya Kyonge kya Ixi kiteni kweha mu kubandamana kwa Mukunji ni kukatula kijimunu, mu kixitalu.

Kakitumu ka 151 (Ukatwilu wa Utuminu ni Ubinganesu wa Kibitalu)

1. OKitumu kya Mukunji kale akimika mu ikuma iyi:

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- a)- Mu kikalakalu kya kitumu kya mundu kyadixi ni kikalakalu kya Mukunji wa Mundu, mukudifanganu kya Kimukanda;
 - b)- Uhaxi utunda makwinyi avwa a izuwa;
 - c)- Kutunda mu Ixi mu kitangana kitunda makwinyi avwa a izuwa;
 - d)- Kusula mu kutangela kubita kubita mukufundisa mu milonga itobesa yalasa mungonga itunda 2 kya mivo.
2. Itangana yoso kikubita ukexilu wa kwimika kwa Kakitumu, Mukunji kale amubingisa mu kitangana, mu ijila yatalesa mu n. 2 ni 3 kitumu 153. kya Kimukanda.

Kakitumu ka 152

(Udituninu ni Utexikilu wa Kitumu)

1. Mukunji utena we kudituna kitumu kye mukaxi ka kisonekenu kya mukanda.
2. Mukunji ditena kutexuluka kitumu kye kikukala kiki:
 - a)- Kyakala mukutata kunkambesa kutena mba kukamba ijimbululukilu yaxindi mu Kimukanda mba mu ijila;
 - b)- Kyasomboka kitangu kya kukamba kyaxindi mu kijila;
 - c)- Udita mu kibuka kyengi kyadixi ni kyokyo kyedi kwila ku mukanda amusolo;
 - d)- Kyanona mukaxi ka wendelu waiba, uxingisa ufwamenu ni ujitu wa kikalakalu kya kyonge, mukaxi ka wendelu wa kubazela waxindi mu kikondekesu kya ijila yatenena ya Kyonge kya Ixi;
 - e)- He atalesa maukexilu axindi mu ibatulu c), d) ni e) ya 1 ya Kakitumu ka 153 kya Kimukanda;
 - f)- Kana kutambula, mu kigonho, kididi mu Kyonge kya Ixi, mu ikexilu ya ijila.

Kakitumu ka 153

(Ubinganesu Wasukuku)

1. Kwakala kididi kya kuhinganesa kwasukinaku Mukunji mu maukexilu ya:
 - a)- Udituninu wa kituminu;
 - b)- Kutexuluka kwa kitumu kyaxindi mu ibatu b) ya kit 2 ya Kakitumu ka 152 kya Kimukanda;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- c)- Ubalakalu mukonda dya kikuma kitobesa kya kubalakala mungonga kyatundu 2 kya mivu;
 - d)- Kukamba kutena kwasukina;
 - e)- Ufilu.
2. He abinganesa Mukunji, kididi akixitila, kifamena ni kituminu kya kubinganesa, ku Mukunji wa Mundu wakayela wa mukanda wa kibuka mba kisangela kyatokala mukwa kitumu kyabulala.
3. He, mu mukanda mwatokele ngana ya kididi seku dingi atu, kididi kyakitena kukibingana.

Kakitumu ka 154

(Ifudisu)

Akunji mu ubangelu wa ikalakalu ya kyate:

- a)- Kuzokela mba kubanga mbandu ya kixitalu kya kifundisilu mba kya mbandu ya mukwa ya kifundisilu Unguvulu, wasolo mukubangela mawufwamenu e ni yandalu yabangela mu kidi;
- b)- Kukala muzokedi, kulungika ni kuzokela mba ngijiye yafutu kixitalu kyalungu ni Unguvulu mba atu engi akisangela a ufwamenu wa mundu, katule he akwehela kwa Kyonge kya Ixi;
- c)- Kudibunda mu kisangelu kya mundu kya kubana jimbote mba ikalakalu, kala na we mu ibakanu ni Unguvulu ni atu enge aisangela a ufwamenu wa mundu, katule maufwamenu yaxindi mu kijila;
- d)- Kubanga mbandu mu ibangelu wa umwangesu wa jihundu wa wenji.

MBANDU YA III

USOKEJEU NI WENDELU

Kakitumu ka 155

(Usokejeku wa Moxi)

Usokejeku ni wendelu wamoxi wa Kyonge kya Ixi adikalakalesa ku ituminu ya Kimikanda kiki ni kya kijila.

Kakitumu ka 156

(Kibuka Kyakalelaku)

1. Kibuka Kyakalelaku kyene kidyandu kya Kyonge kya Ixi kikalakala:

- a)- Mu kitangana kyengi kya kikalakalu kifamena;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- b)- Mukaxi ka disukinu dya utuminu ni dimatekenu dya utuminu wa kindawula;
 - c)- Mu ikuma yakamukwa yaxindi mu Kimukanda ni mu kijila.
2. Kibuka Kyakalelaku akyendesha kwala Kyunde kya Kyonge kya Ixi kidi-bunda ni idyandu iyi:
- a)- Kyunde kya Kabinganu kya Kyonge kya Ixi;
 - b)- Jiseketa ja Kibuna;
 - c)- Yunde ya Ibuka ya Yonge ya Ixi;
 - d)- Yunde ya Isangela ya Yonge ya Yakalelaku ya Kikalakalu;
 - e)- Kyunde kya Kyonge kya Utumininu;
 - f)- Kyunde kya Kibuka kya Ahatu a Yonge ya Ixi;
 - g)- Dikwinyi ni Kiyadi kya Akunji mu kisokesu kya ixikamenu.
3. Kiteni mu Kisangela Kyakalelaku:
- a)- Kukala ni ungana wa Kyonge kyalungu ni utuminu wa Akunji;
 - b)- Kwidika dimatekenu dya idyongeku ya ijila;
 - c)- Kwixana mwitangana yengie Kyonge kya Ixi, mukaxi ka hanji yakuta-talesa maka axitulula ni lusolo;
 - d)- Kwendesha oikutu ya Isangela ya Kikalakalu Kyaxitulula, Isulukuta ni Yonge ya Kuzambula mu kitangana kyengi kya kikalakalu kyafamena kya Kyonge kya Ixi.
4. OKisangela Kyakalelaku kikolokota mwikalakalu, mu ukexilu wotuminu, ndu mukujikula kikutu kyakituminu kya Kyonge kyasolo mukindawula.

Kakitumu ka 157 (Idyongeku ya Ijila)

1. Utuminu wadilungu mu kitanu kya Idyongeku ya Itumu mba Mivo ya Yonge.
2. Kadya kidyongeku kya Kijila kimateka mu 15 dya Kamusasadi, kinakina mu kitangana kya muvo umoxi, mukwila ibatu yaxindi mu Ijila ya Usokejeku ni Wendelu wa Kyonge kya Ixi.
3. OIdyongeku ya Ijila ibunda ikutu yesangela yejidila ni yetangana yengi yatokala mukudisa ikalalaku.

Kakitumu ka 158
(Divula dya Ukalakalelu)

OKyonge kya Ixi kitena kukalakala mu ikutu ya isangela 1/5 ya Akunji mu ufamenu wa ikalakalu.

Kakitumu ka 159
(Ibatwilu)

Oibatwilu ya Kyonge kya Ixi enomona kunzungule ya Akunji anzungule akalahu, mukwila kale asomboka mbandu ya Akunji mu ukexilu wa ikalakalu, katule kyoso Kimukanda ni kijila axinda ijila yengi ya kibatwilu.

MBANDU YA IV
KUTENA

Kakitumu ka 160
(Utenenu wa Usokejeku)

Kitena kwa Kyonge kya Ixi, mukwijjiya kwe kwa usokejeku wa moxi:

- a)- Kubanga kitumu kyalungu ni usokejeku we wamoxi;
- b)- Kusola, mukuvula kwatundu kwa Akunji akalaku, o Kyunde kya, oYunde ya Kabinganu ni Jiseketa ja Kibuna;
- c)- Kubanga Kisangela Kyakalalaku, oIsangela ya Kikalakalu kya Ute-tulukilu, Isangela Isulukuta ni oIsangela ya Yonge ya Kuzambula;
- d)- Kukalaka ni kutena kwakamukwa, kwabana kukijila kya Kidyandu ni ijila yakamukwa ya kyonge.

Kakitumu ka 161
(Kutena kwa Utuminu ni Kitumu)

Kifamena kwa Kyonge kya Ixi, mukaxi ka ungana ni kubanga okitumu:

- a)- Kuxikina kwakubilula kwa Kimukanda, mumatelu a Kimukanda kiki;
- b)- Kuxikina ijila yoso yalungu ni maka oso, katule yahake mu Kimukanda ku Kyunde kya Ixi;
- c)- Kubana ku Kyunde kya Ixi kwehela kwakubanga kitumu ni kutalesa, isukinisu yotuminu mba kwalula, Jingonge ja Ituminu ya Uyunde wehelela, mu ikexilu ya kijila;
- d)- Kutalesa, mukaxi kamasukinu akulungulula mukijila mba kudituna, oJingonge ja Kitumu kya Uyunde wa Ibitisilu;
- e)- Kuxikina oKixindu Kyoso kya Unguvulu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- f)- Kuxikinisa ni kungulula ouwanenu wongani ni utuminu wa Ixi, mukaxi ka Kimukanda ni kijila;
- g)- OKubana miloloke wa yoso;
- h)- PKwambela kwalungu ni kutena kwa hundu kwala Kyunde kya Ixi ya ukexilu wa ukonde mba ukexilu utombeku;
- i)- Kwambela kwalungu ni kutena kwahundu kwala Kyunde kya ka Ixi ya ukexilu wa ita mba wendeselu wa wembu;
- j)- Kulondekesa ku Kyunde kya Ixi kuxikina lefelendu lwa maka yo abetakota alungu ni ixi;
- k)- Kixikina kyalungu ni kulungulula ni kuhongoloka kwa kikutu, ijila, ixikanu ni ima yamukwa ya makanga yalugu ni maka akutena kwe kwa kituminu kyakalelaku, kala we ikalakalu yakisangela kya Ngola mwibuka ya makanga, yakuyukisa jimbambe, ya kizomba, ya ukamba, ya uzokedelu ni yalungu ni maka a makwenze;
- l)- Kuxikina okuwangununa kwa ikutu, izwelelu, ixikanu ni ima yaka-mukwa ya makanga;
- m)- Kubandesa mukanda wa kuxitala ni ukatwilu wa Kyunde kya Ixi, mu ijila yaxindi ya tuitumu tu 127 ni 129 ya Kimukanda kiki;
- n)- Kubanga ikalakalu yamubana mu Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 162

(Utenenu wa Kilangidilu ni Utaleselu)

1. Kifamena kuKyonge kya Ixi, mu ukexilu wakulangidila ni wa utaleselu:
 - a)- Kutalesa oukalakalelu wa Kimukanda ni mu ubangeselu wa mbote wa ijila;
 - b)- Kutambula ni kutalesa Jimbongo Joso ja Unguvulu ni ja idyandu yamukwa ya mundu ya jijila mu kijila, mukwila kyenyeiki akyendesa we kya kitangelu ni kitaleselu kya Difundisilu dya Jimbongo, kala we ima yoso itokala kutalesa kwe, mu ikexilu ya kijila;
 - c)- Kutalesa ni kudiva kibangelu kyahundu yokexilu wa ita, wa ukexilu wa ukonde mba wa ukexilu wa utombeku l;
 - d)- Kwehela oAbangedi kubana ni kuta makongo, kala na we kubanga ima yakamukwa ya makongo, katule he kimakongweku a matelumatelu, kuxinda ukexilu woso wafama, ni kuta ombambe yasukinaku

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- ya ukwatekesu yabana kwa Abangedi mu muvo ni muvo, mukaxi ka kixikinisu kya Kixindu Kyoso kya Unguvulu;
- e)- Kutalesa, pala ikexilu yakudituna kwa usonekesu mba ulungululu, oJingonge ja Itumu ya Yunde axikina mu kikalakalu kya ungana wa kitumu kyehhelela;
 - f)- Kutambula ni kutalesa, mu itangana yaxindi mu kidi oItangelu ya ikalakalu ya Jimbeji Jitatu ja Kixindu Kyoso kya Unguvulu, yatumikisa kwala Kitwamena kya Utenenu wa Abangedi;
 - g)- Kubanga, Mwibuka ya Kikalakalu yalungisa ya Kyonge kya Ixi, kwiva ni itetulukilu Isengele ya Unguvulu, Isengele ni Jinguvulu ja Ibatu, mukutwamena okubinga kwa Kyunde kya Ixi atamu maka a Kibingilu;
 - h)- Kuxikina kisokejeku kya Isangela ya Yonge yakuzambula yalungu ni kubanga kuzambula kwa ima ni ukexilu wakidi ibita mwikalakalu ya Utumininu wa Mundu, kutangela oitaleselu iyi ni masukinu ku Kyunde kya Ixi ni, he kifama, jingana ja ufundisilu jatenena.
2. OMasunga olangidilu ni utaleselu waxindi mukitangu kyadyema kikyabane ku Kyonge kya Ixi utenenu wakutatela muwanji o Abangedi ni okufudisa okusulukakwe mwikalakalu.
 3. Utaleselu wa Kyonge kya Ixi ni Ungana udilungu mu maka abiti mu kithangana kyadifangana ni utuminu wobita.
 4. Kyaxindi mu kitangu kyadyema kikibinjikisa outaleselu wa Jimbongo Joso ja Unguvulu ni kya Kitangelu kya Kikalakalu kya Kixindu Kyoso kya Unguvulu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 163

(Utenenu Mukaxi ka Isangela Yengi)

1. Kyalungu ni idyandu yengi, kifamena ku Kyonge kya Ixi:
 - a)- Kusola afundixi alungu ni Difundisilu dya Kimukanda, mu ikexilu ya Kimukanda;
 - b)- Kusola Jinganji jalungu ni Yonge Yonene ya Kibuka kya Afundixi, ni kya Kidyandu kya Mundu;
 - c)- Kusola Mubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kabanganu;
 - d)-Kusola idyandu ya Ibuka ya Utumininu wa Kusola, mu ikexilu ya kijila;
 - e)- Kusola idyandu ya ibuka yengi, mukwila kixanu akifamesa mu kidi mu Kyonge kya Ixi.

2. Kifamena hanji ku Kyonge kya Ixi ya Usotelu Woso wa Ixi, Ngonga ya Ixi ya Ngola, Musotedi wa Uyukisu ni wa kidyandu kitena kya Utumininu wa Kusola kya Ubeka uzwelelu wa mivo ifamena ni ikalakalu ijidisa mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 164

(Kibakelu Kya Muvimba kya Utenenu wa Kijila)

OKyonge kya Ixi kifamena kuta ijila ni dihakelu dyatundu kumaka ya:

- a)- Utambwilu, utexikilu ni uvutukilu wotambwilu wa ixi;
- b)- Ifamenu, wa ufolo ni ujingu wabetakota wa mutu;
- c)- Ikondejeku ni jimbambe mufamenu, ufolo ni ujingu wa atu;
- d)- Yela ni kituminu kya jingana ja Idyandu ya Ungana, wa Ungana wa Kididi ni wa idyandu yamukwa ya kituminu, mu matelu a Kimukanda ni wa kijila;
- e)- Ujimbulukilu wamilonga, jinjumbu ni ijila ya kifikidilu, kala we yajingunji jamikanda yamilonga;
- f)- Jingunji jokexilu wosokejeku ni wendelu wa Utenenu wa Kididi ni wa kisangela kya atu ni wa jingana ja mabata mu ukalakalu we;
- g)- Kitolo kya lefelendu;
- h)- Usokejeku wa Mafundisilu ni ditala dya Afundixi a Difundisilu ni ya Kidyandu kya Mundu;
- i)- Jingunji joso josokejeke wa kifikidilu kya ixi;
- j)- Jingunji yoso jyosokejeku, wa wendelu wobazelu wa Makwenze a Ngola a Matenda, a Makwenze ofikidilu wa atu ni a ikalakalu ya jihundu;
- k)- Itolo ya ita, ya ukondejeku ni ya kexilu wakulenguluka;
- l)- Isangela, kitungilu ni ibuka ya mawanji;
- m)- Kitolo kya ijimbwete ya ixi;
- n)- Kitolo kya mahemenu ni makina a ixi;
- o)- Ukexilu ni kutena kwa atu;
- p)- Ujimbulukilu wajimbambe jakalunga, ka ixi, ya ididi yambandu ni mbandu, ya ididi ya umamenu ya ixi.

Kakitumu ka 165

(Kibakelu Kyadifanganu kya Kutena kwa Kijila)

1. Kyonge kya Ixi kitenā kuta kijila ni jimbambe jalungu, katule kwehelela kwabana ku Ungana, kyalungu ni maka ya:
 - a)- Jingtonji ja ukexilu ni ukalakalu wa atu, ni kubandekesaku kikwa- tekesu kya atu atumina, okitumu kya akalakadi a mundu ni utenenu wa ngo wa Utumininu wa Mundu;
 - b)- Jingtonji ja kitumu kya matenda a mundu, kidyandu kya mundu ni kya isangela ya mundu;
 - c)- Kitolo kyoso kya kibakanu kya ubata ni ulombo;
 - d)- Kitolo kyoso kya jimbongo ja mundu;
 - e)- Jingtonji ja ukexilu wa jimbongo ni ubakelu
 - f)- Jingtonji ja ijila yoso ya ukexilu wa ixi wa kikaneku;
 - g)- Kitolo kyoso kya jimbote ni iselekete ya kikalakalu yabundu mukwi- jiya kwa mundu;
 - h)- Kitolo kyoso kyelekete ya kitangelu kya kisangela;
 - i)- Jingtonji ja ukexilu wa ixi ni ja kulonga, kudisanza ni ja kifikidilu kya kisangela;
 - j)- Ukexilu wajimbongo ni kikexilu kyenemenu yezongelu;
 - k)- Kijimbulukilu ya ididi ya kibakelu kya Unguvulu mu ukexilu wa kumamena;
 - l)- Jingtonji ja kyehelu kya kusota wenji wangongo ni wosambisambi wa wenji wa Unguvulu;
 - m)- Kijimbulukilu ni kijila kya jimbote ja wijidilu wa atu;
 - n)- Kijila kyoso kya kitambwijilu ni usotelu wa kikwatekesu kya atu;
 - o)- Ubangelu wa ifutilu ni ukexilu wa kitalessu, kala we kijila kyoso kya jinzongo ni ibanenu yamukwa ya jimbongo ikala ku mbandu ya ngana wa atu;
 - p)- Jingtonji ja ukexilu wa kifikidilu mikau, wa kikolesu kya kaxi ni kyehaku ni kyatokala ku idifa;
 - q)- Ijingtonji ja ukexilu wa kifikidilu mikawu, wa kikolesu kya kaxi ni kyehaku ni kyatokala ku idifa;
 - r)- Jingtonji joso ja kijila kya kubinga ni kubana mavu;

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- s)- Kitolo kyoso kya kikalakalu kya makwenze;
 - t)- Kitolo kyoso kya njumbu ya ubazelu ya kutandanganya ni ibangelu ya milonga ya ukexilu wayuka wa kisangela, kala we ya kifamenu kya mukanda.
2. OKyonge kya Ixi kyakala hanji ni dibakelu dyakutena kwalungu ni ujimbulukilu wa ukexilu wa kijila kyoso kyalungu ni maka oso, kikyadilungu ni kitangu kyabiti, katule kyabekela mu Kimukanda ku Kyunde kya Ixi.

MBANDU YA V UBANGELU WA KITUMU

Kakitumu ka 166 (Ukexilu wa Ibangelu)

1. OKyonge kya Ixi, kitumikisa, mu ukexilu wakutena kwe, Ijila ya Kutalesa kya Kimukanda, Ijila ya Idyandu, Ijila ya Jingunji, Ijila ya Kwehelela kwa Kitumu ni Kubatulula.
2. Oibangelu ya Kyonge kya Ixi yabanga mukalakalu wakutena kwe ikala ni ukexilu wa:
- a)- Ijila ya Kutalesa kya Kimukanda, oibangelu ya ijila yamono mu muxinda wa a) kakitumu ka 161 kya Kimukanda;
 - b)- Ijila ya Idyandu, oibangelu ya ijila yamono mu muxinda wa a) kakitumu ka 160 ni mumixinda ya d), f), g) ni h) ya kakitumu ka 164;
 - c)- Ijila ya Jingunji, oibangelu yejila yamono mumuxinda wa j) kakitumu ka 164. ni mumixinda ya a), b), e), f), i), l), p), q) ni r) ya kit. 1 ya kakitumu 165 ya Kimukanda;
 - d)- Ijila, oibangelu yamukwa ya itumu idilunga ni maka akutena kwa kijila kya Kyonge kya Ixi ni yakambele ni ukexilu wengi, mu matelu a Kimukanda;
 - e)- Ijila ya Kwehelela kwa Kitumu, oibangelu ya ijila yamono mu muxinda wa c) kakitumu ka 161;
 - f)- Ibatulwilu, oibangelu ya ijila yamono mumuxinda wa b) ni c) kakitumu ka160, mumixinda g), h), i), j), k), l) ni m) ya kakitumu ka 161., mumixinda b), c) ni d) wa kakitumu ka162 mu mixinda wa a), b), c), d) ni e) ya kakitumu ka 163 ni yehelu yamukwa mu maka a wendeselu wakikalakalu kyakyonge, kala we yo kyabingye ukexilu wengi, mu wendelu wa Kimukanda.

Kakitumu ka 167
(Dimatekenu dya Utuminu)

1. ODimatekenu dya utuminu aditena kudibanga kwala Akunji, kwala Ibuka ya Yonge ni kwala Kyunde kya Ixi.
2. OIdyandu ya ungana wa ufundisilu atena we okubana okikwatekesu kyafamena ni maka alungu ni usokejeku wa ufundsilu, oditala dya kibuka kya afundixi ni wendelu wa difundisilu.
3. Kikala ukexinu wa ditelu dya kijila odimatekenu dya kijila kyabanga kwala Akunji, ni kwala Ibuka ya Yonge.
4. Kikala ukexinu wakixinganeku kya kijila odimatekenu dya kijila kyabanga kwala Kyunde kya Ixi.
5. OAtu adisokejeka mu ibuka ni isangela yolondekesu atena we kulondekesa mu Kyonge kya Ixi oixinganeku ya matelu a dimatekenu, mu ufamenu wajimbulukisa mu kijila.
6. Kyatena kulondekesa matelu ni ixinganeku ya ijila idilunga, mu muvo wa kitaleselu wamubita, kuvudisa kwa dikumbu, mba kusosola kwa ngasu ya Unguvulu kyaxikinisa mu Kixindu, katule ojila ya Kutalesa kwa Kixindu Kyoso kya Unguvulu.

Kakitumu ka 168
(Dimatekenu dya Lefelendu ya Ixi)

1. ODimatekenu dya lefelendu ya ixi atena we kubanga kwala Kyunde kya Ixi, kwala kitanu kya ibuka ya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu ni kwala Ibuka ya Yonge.
2. Kikala ukexilu wakixinganeku kya lefelendu odimatekenu dyalondekesa kwala Akunji a ibuka ya Kyonge.
3. Akifudisa kubanga jilefelendu ja Imukanda.

Kakitumu ka 169
(Uxikionu)

1. OMatelu a ijila ya Kutalesa kwa Kimukanda ni ixinganeku ya ubingilu ajixikina mukuvula kwatundu kwa $\frac{2}{3}$ kya Akunji mubangelu wa ikalakalu.
2. OMatelu a ijila ya Idyandu ya Jingunji ajixikina mukuvula kwatundu kwa Akunji mu ubangelu wa ikalakalu.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

3. OMatelu Ejila ya Kubatula ajixikina mukuvula kwatundu kwa Akunji, mu kitangu kisomboka ombambe ya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu.

Kakitumu ka 170 (Yehelelu ya Ijila)

1. OIjila ya Kwehelela kwa itumu kale ijimbilwila omaka e, okexilu, kuvula ni kunakina.
2. OIjila yakwehelela kwa itumu kyatena kwita mukubita lumoxi, he kuzanga kwatena kuta mu kibututu.
3. OItuminu ya ijila jibwa ni:
 - a)- Kubwa kwa kitangana;
 - b)- Kubwa kwa kitumu ni kya ungana wa Kyunde kya Ixi.
4. OYehelelu a itumu yaxindi mu Kijila kya Kixindu Kyoso kya Unguvulu kitalesa kyaxindi mu kitumu kiki ni, kitakanesu kyalungu ni maka akutalesa, kibwa ngo mu disukinu dya muvo wa utaleselu kwa xila.

Kakitumu ka 171

(Utaleselu wa Kyonge kya Ixi ku Ibangelu ya Ijila ya Abangedi)

1. OJingonge ja Ijila ya Uyunde wehelela ikala we maka otaleselu wa kyonge, mukaxi ka dibingilu dyasoneka, kala we, 10 dya akunji mu ubangelu wa ikalakalu, mu makwinyi atatu a izuwa mukukayela ufumanesu we mu Kibandu kya Ixi.
2. OKitaleselu kya Ngonge ya Ijila ya Uyunde wehelela aibanga kukaxi ka disukinu dyotuminu mba yakubilula.
3. Akibingila okitalesu kya Ngonge ya Ijila ya Uyunde yehelela, he alon-dekesa ixinganeku ya kubilula, oKyonge kya Ixi itena we okufudisa, mu yoso mba mu mbandu, outuminu we ndu mu ufumanesu wa kijila kiza kubilula mba ndu mukudituna kwa kixinganeku kyoso.
4. OKifudisu kyazwela mu kitangu kyadyema kisukina kikubita 45 dya izuwa he kukamba ongolokela yasukinaku ya Kyonge kya Ixi.
5. He oKyonge kya Ixi kixikina oubuwilu wotuminu wa Ngonge ya Ijila ya Uyunde yehelela, omukanda weha okukala ni nguzu tunde oufumanesu mu Kibandu kya Ixi, kyutena kuvutuka kufumanesa mu kitangana kiki kya kijila.

6. OUbangelu wakutalesa wa kyonge wa jingonge ja Ijila ya Uyunde wehelela ukala mukutwamena anga we isukina he, ubingilu wakutalesa, ku Kyonge kya Ixi he kikale muzwelelu we mba, mukwila obatula ataku ibandekesu, kyasolwe kijila kiki ndu mu disukinu uwilu wakijila kiki, mukwila kubita kitanu kya idyongeku ya Yonge.

Kakitumu ka 172

**(Utalesele ku Kyonge kya Ixi ya Jingonge
ja Ijila ya Uyunde wa Ibitisilu)**

1. OKyunde kya Ixi ubana ku Kyonge kya Ixi oJingonge ja Ijila ya Uyunde wa Ibitisilu mu mbambi ya 10 dya izuwa yatanga tunde mu kizuwa kyajjidisa mu Kibandu kya Ixi.
2. OUtalesele wa kyonge aubanga mu dibingilu mu 10 dya akunji he, mu kitangana kyaxindi mu kitangu kyadyema, oNgonge ya Kijila kya Uyunde wa Ibitisilu yakibane mu Kyonge kya Ixi.
3. OUtalesele wa Jingonge ja Ijila ya Uyunde wa Ibitisilu isukinisa kubilula kwe mu kijila kya kyonge mba kudituna ku Kyonge kya Ixi.
4. He oKyonge kya Ixi kudituna oNgonge ya Kijila kya Uyunde wa Kibitisilu, omukanda weha kukala ni nguzu tunde okwijidisa kwa kibatwilu mu Kibandu kya Ixi, kikitema okuvutuka kukijidisa mutuminu wenyu wa kijila.
5. Ata ku utalesele wa kyonge kya Jingonge ja Ijila ya Uyunde wa Ibitisilu kyaxindi mu kit 6 kya Kakitumu ka kadyema.

Kakitumu ka 173

(Kibangu kya Ulengulukilu)

1. ODibingilu dya Kyunde kya Ixi, dya 10 dya Akunji mu ubangelu wa ikakakalu, ya Kibuka kyoso kyoso kya Kyonge ni kya Isangela ya Kikalakalu Yatetulukila, etena kwibinga ku Kyonge kya Ixi olusolo mu kuta omaka aditelu dyoso dyoso mba kixinganeku kya kijila mba kya kubalulula.
2. OKyonge kya ixi kitena, mudibingilu dya 10 dya Akunji mba dya Kibuka kyoso kyoso kya Kyonge, kuzwela oulengulukilu wa dixokweselu dya maka oso oso alungu ni ixi.
3. OUbingi oulengulukilu wa kibakanu kya njimbu yoso yoso, ufamena ku Kyunde kya Kyonge kya Ixi okubatulula oubingilu, he kabodyo ka

dilengelu mu Kyonge mukubangela okubatulula kwalungu ni ulengu-
lukilu wabingi.

**KAPITULU KA IV
UTENENU WA UFUNDISILU**

**MBANDU YA I
IKIJILA YA YOSO**

**Kakitumu ka 174
(Kikalakalu kya Difundisilu)**

1. OMafundisilu Idyandu ya Ungana ni Utenenu wa kwendesa ouyukilu mu dijina dya mundu.
2. Mubangelu wa kikalakalu kya ufundisilu, kifamena kwa difundisilu okubatula omaka okyandalu kya atu mba kya ubeka, kukwatekesa okifikidilu kya ufamenu ni kyandalu kya kidi kyafikidila, kala na we omamatekenu akuxitala ni akibinjikilu ni kufudisa okabodyo mu kidi kya ungana wa atu.
3. Idyando yoso ya mundu ni ya ubeka ifamena kudilunga ni mafundisilu mubangelu wa ikalakalu ya, mukufamena okubanga, mu mbambe ya kutena kwa, oibangelu yabingila kwala mafundisilu.
4. OKijila kikolesa ni kilungisa oima ni ibangelu ya usokeje kya difundisilu dya dilungula dya maka, kala na we oukexilu we, usokejeku, kutena ni wendelu.
5. OMafundisilu kyatena we okudituna ouyukilu mu kukala ni kitadi kyatolo.

**Kakitumu ka 175
(Ufolo wa Mafundisilu)**

Mubangelu wa kikalakalu kya kifundisilu, omafundisilu akala mu ufolo he mbandu, mukukaxila ngo o Kimukanda ni kijila.

**Kakitumu ka 176
(Kitolo kya Difundisilu)**

1. OMafundisilu Akalelaku a Ixi ya Ngola akala we Difundisilu Dyakalelaku, oDifundisilu dya Kituminu, oDifundisilu dya Jimbongo ni Difundisilu Dyalelaku dya Makwenze.
2. OUkexilu wa usokejeku ni wendelu wa Mafundisilu ufamena kiki:

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- a)- Utuminu wa kisangela wadyangela kwala Difundisilu Dyakalelaku, mwadilungu na hanji kwala Difundisilu Dyakudibana ni Mafundisilu engi;
 - b)- Utuminu wa makwenze wadyangela kwala Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze, mwadilungu na hanji kwala Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze dya Kibatu.
3. Atena we kubanga ufundisilu wa kwendesa, wa kutalesa ni kididi wa kusoneka mawenji wa ubeka, wadyangela kwala Difundisilu Dyakalelaku.
 4. Atena na we kubanga mafundisilu a kalunga.
 5. Kyofudise okubanga omafundisilu akala ngo ni ungana walungu ni kufundisa oituxi imoxi.

Kakitumu ka 177

(Isanu ya Mafundisilu)

1. OMafundisilu akwatekesa ni afikidila outaleselu wa Kimukanda, wa ijila ni wa ibangelu yamukwa ya ijila ya kitangana kiki, okufikidila kwa ufamenu ni kyandalu kyafamena kya atu ni idyandu ni abana oubatwilu walungu ni kidi kya ibangelu ya wendeselu.
2. OUkexilu wa mafundisilu kale autenesa kwala atu oso ni atu akamukwa adifundisilu ni axikina kyalungu ni ungana woso woso.
3. OKijila kilungisa mu matelu obangelu wa ubatwilu wa mafundisilu, isondola oitwamena mukukamba kutenasa ni atatela oituxi ojingana ja atu ni obeka abangela pala ouzangelu we.

Kakitumu ka 178

(Ufolo wa Utuminu ni Jimbongo ja Mafundisilu)

OMafundisilu akala ni ufolo wakutumina ni wa jimbongo, mukwila okijila kitena okujimbulukisa omatelu akisangela kya Ungana wa Difundisilu mu kitangana kya kikanenu kya kixindu.

Kakitumu ka 179

(Afundixi)

1. OAfundixi akala ni ufolo mubangelu wa ikalakalu ya, axila ngo oKi-mukanda ni kijila.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OAfundixi kyatena kwakatula, kyatena kwalungula, kwazangidika, kwatununa, kwahemenesa, kwatundisa he mukukala mu ukexilu wa Kimukanda ni kijila.
3. OAfundixi kyakala ni umbangi mu ibatulwilu yasola mu ubangelu wa ikalakalu ya, katule ojimbambe ja xindi mu kijila.
4. OAfundixi aakuta ngo kyamana kusokejeka okikuma, mukwila he okikuma kiyisa mu ngonga kisomboka 2 kya mivo, katule kituxi kyo-tuwame mu kituxi kitobesa kikutisa mu njumbu yasokela.
5. OAfundixi mubangelu wa ikalakalu kyatena kukala ni kikalakalu kyengi kya atu mba kya ubeka, katule kya kulonga ni kya kuzambula kwa kwi-jiya kyalungu ni kifundisilu.
6. OAfundixi mubangelu wa ikalakalu kyatena kudilunga mwibuka ya wanji mba isangela yalungu ni wanji, mbidi kubanga ikalakalu ya wanji ya ibuka.
7. Ku afundixi aijidisa oufamenu wa kisangela kya kibuka kya ukalakalu, mukwila aaxitila oukalakalelu wa kifamenu ku kiximbuku.
8. OAfundixi kale atalesa mu kitangana ni kitangana kwala Abazedi Atundu Afundixi, alungu ni ufamenu wa kikalakalu kye, mu ukexilu ni kitangana kyaxindi mu kijila.
9. OAfundixi aituminu yoso yoso anyoha kyoso kyatenesa 70 dya mivo.

MBANDU YA II MAFUNDISILU

Kakitumu ka 180 (Difundisilu Dyakalelaku)

1. ODifundisilu Dyakalelaku dyene okidyandu kya kituminu kyatundu kya utuminu wa oso.
2. OAfundixi a Kubazela a Difundisilu Dyakalelaku aasola kwala Kyunde kya Ixi, mukilondekesu kya Kyonge Kyonene kya Ufundixilu, mu ukexilu wa kisangela kya wendelu wa mwenyu mukaxi ka Afundixi a Ufundisilu ni Afundixi a Idyandu ya Mundu ni afundixi a ujitu, mu ikexilu yaxinda mu kijila.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

3. OKyunde kya Difundisilu Dyakalelaku ni Kyunde kya Kabinganu aasola kwala Kyunde kya Ixi, mukaxi ka 3 kya abingidi anona mukaxi ka 2/3 kya Afundixi a Ubazelu mu ubangelu wa ikalakalu.
4. OMufundixi wa Kyunde kya Difundisilu Dyakalelaku ni Kyunde kya Kabinganu atenesa okikalakalu kya mu kitumu kya sambwadi dya mivo, kiyatena kwisulukisa.
5. OUndonda, ukokejeku, kutena ni wendelu wa Difundisilu Dyakalelaku akixinda kwala kijila.

Kakitumu ka 181

(Difundisilu dya Kimukanda)

1. Ku Difundisilu dya Kimukanda kifamena, mu yoso, okwendesa okidi ku maka adifangana ni ufamenu wa kitumu, mu ukexilu wa Kimukanda ni kya kijila.
2. Kifamena ku Difundisilu dya Kimukanda:
 - a)- Kutalesa outumininu wa ijila yoso yoso ni ibangelu yamukwa ya Unguvulu;
 - b)- Kutalesa mukutwamena outumininu wa ijila ya Kyonge;
 - c)-Kikalakalu kya utuminu kyalungu ni maka engi alungu ni ufamenu wa kitumu, a kusola ni awanji wa kibuka, mu ikexilu ya Kimukanda ni kijila;
 - d)- Kutalesa mulengelu wa utumininu wa ubatuwilu wa Mafundisilu akamukwa adituna okuta ijika yoso yoso mu ngunji ya kukamba kuxila okituminu kye;
 - e)- Kutalesa mulengelu wa utumininu wa ubatuwilu wa Mafundisilu akamukwa akuta ijika mukwila utumininu kale aukimateka mu ki-tangana kya ubangelu.
3. ODifundisilu dya Kimukanda dyakala ni 11 ka Afundixi a Ubazelu anona mukaxi ka akwa ufamenu ni abatudi, mu ukexilu yu:
 - a)- Afundixi awana asolo kwala Kyunde kya Ixi, kutaku na oKyunde kya Difundixilu;
 - b)- Afundixi awana aasolo kwala Kyonge kya Ixi mu kuvula kwa 2/3 kwa Akunji mu ubangelu wa ikalakalu, kutaku Kyunde ka Kabinganu kya Difundisilu;

- c)- Afundixi ayadi aasolo kwala Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Ufamenu;
- d)- Mufundixi umoxi wasolo mukisangelu kya atu muwendelu wa mwenyu, mufamenu wa kijila.
4. OAfundixi a Difundisilu dya Kimukanda aasola mu ukexilu wa kitumu 1 kya sambwadi dya mivo kyosulukisa akala na we ni kifikidilu kya ufolo, ukoleselu, he kukala ni mbandu ni kukamba ndunda ya afundixi a Mafundisilu amukwa.

Kakitumu ka 182

(Difundisilu dya Jimbongo)

1. ODifundisilu dya Jimbongo kidyandu kyatundu kya uteleselu wa ufa-menu wa jimbongo ja mundu ni kya ufundisilu wa kitadi mukwila okijila kikala ni utuminu we.
2. OKyunde, oKyunde kya Kabinganu ni Afundixi amukwa a Ubazelu wa Difundisilu dya Jimbongo aatumbula kwala Kyunde kya Ixi, mukaxi ka afundixi ni yo kyatokala, pala utuminu 1 umoxi ngo wa sambwadi dya mivo.
3. OUndonda, usokejeku, itenenu ni wedeselu wa Difundisilu dya Jimbongo exindi mu kijila.

Kakitumu ka 183

(Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze)

1. ODifundisilu Dyakalelaku dya Makwenze kidyandu kyatundu mu disokejeku dya mafundisilu a makwenze.
2. OMufundixi wa Kyunde, oMufundixi wa Kyunde kya Kabinganu ni Afundixi akamukwa a Ubazelu wa Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze aasola kwala Kyunde kya Ixi mukaxi ka Afundixi a Makwenze.
3. OUndonda, usokejeku, itenenu ni wendeselu wa Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze a kixindi mu kijila.

Kakitumu ka 184

(Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa)

1. OKyonge Kyonene kya Afundixi a Uyukulu kidyandu kyatundu kya wendeselu wa kubazela kwa Ufundisilu waUfamenu, mukufamena, muyoso:

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

- a)- Kutalesa ounene wa ukakalelu ni kubanga okikalakalu kya kubazela kyalungu ni oAfundixi a Uyukilu;
 - b)- Kusola Afundixi akala mu Difundisilu dya Kimukanda mu ukexilu wa Kimukanda ni dya kijila;
 - c)- OKutendelesa uzokedi, utaleselu ni isotelu ku ikalakalu ya ufamenu ni kulondekesa ojipangu jifamena mu wendeselu we ni ukudilu;
 - d)- Kulondekesa ousolelu wa Afundixi aUbazelu wa Difundisilu Dyakalelaku;
 - e)- Kusola, kutudila, kulungulula ni kuzangidika Afundixi aUfamenu, mu ukexilu wa Kimukanda ni kya kijila;
 - f)- Kubanga kisangela kya wendelu wa mwenyu mukusola Afundixi a Difundisilu dya Jimbongo;
 - g)- Kulondekesa kwa Abangedi oKixinganeku kya Kixindilu ni Kulondekesa oMafundixilu a Utuminu ubangelu wa kudixokwesa ni ukokejeku wa Kixindu Kyoso kya Unguvulu;
 - h)- Kutalesa oubangelu wa kixindu kya Mafundisilu aUtuminu aKisangela, mubangelu wa Kimukanda ni kya kijila;
 - i)- Kubanga owendeselu wa akalakadi amafundisilu autuminu wa kisangela.
2. OKyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa audyangela kwala Kyunde kya Difundisilu Dyakalelaku dyakala ni aasolo ya:
- a)- Kitatu kya Afundixi aasolo kwala Kyunde kya Ixi, mukwila umoxi mudya Mufundixi wa Difundisilu;
 - b)- Kitanu kya Afundixi aasolo kwala Kyonge kya Ixi;
 - c)- Dikwinyi dya Afundixi aasolo mukaxi ka kwala Afundixi a Mafundisilu.
3. OAfundixi a Yunde a Mafundisilu a Kimukanda, kya Jimbongo ni Difundisilu Dyakalelaku dya Makwenze adilunga kala asonyi akalelaku mwikalakalu ya Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa mukukala ni ufamenu wakuzwela he kukamba ufamenu wa kusola.
4. OKitumu kya idyandu ya Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa azwela mu mixinda a), b) ni c) ya kit 2 kya kitanu kya mivo, kyasulukisa mu lumoxi, mu ukexilu wa kijila.
5. Asolo idyandu ya Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kufundisa akala ni ijimunu yabana kwa afundixi a Difundisilu Dyakalelaku.

**MBANDU YA III
KIDYANDU KYA MUNDU**

**Kakitumu ka 185
(Ufolo wa Idyandu)**

1. OKidyandu kya Mundu kyene okidyandu kya Usotelu wa Ixi Yoso kyafamena mukalakalu wa utuminu wa Unguvulu, wabana oufolo ni ungana utena.
2. OUfolo wa Kidyandu kya Mundu kidifanganesa mukaxi ka kisangela kye mwibangelu yayuka ni kidi.
3. OAfundixi a Kidyandu kya Mundu akala ni utenenu mu ditala dya yo aatuminina, mu ikexilu ya kijila.

**Kakitumu ka 186
(Utenenu)**

Ku Kidyandu kya Mundu kitena kutwamena oUnguvulu, kubangela okidi kya ungana wa mundu ni kyandalu kyaxinda okijila, kuzangidika owendelu wa milonga ni ubangelu wa ikalakalu ya milonga, mu ukexilu wa kijila, kala we:

- a)- Kutwamena oUnguvulu mukulunga ni Mafundixilu;
- b)- Kubana oikwatekesu ya ufamenu wa utuminu kiyatena, ya anandende ni yakambebu;
- c)- Kuzangidika owendelu wa mulonga ni ikalakalu ya mulonga;
- d)- Kuzokedela oyandalu ya jipunga ni ya mwangajana;
- e)- Kubandesa oubangelu wa ibatululu ya iyukisu;
- f)- Kwendesa okitangana kya widikilu wa matelu a jinjumbu, seudiboteselu wa utalelu wa ikwatekesu ya katunda ya atu ku Mufundixi wa Uyukisu, mu ikexilu ya kijila.

**Kakitumu ka 187
(Kitumu)**

1. OIkalelu ni ijila ya kubokona ni kuzangidika mu kibuka kya Afundixi ya Idyandu ya Mundu aibanga mukaxi ka kisangelu kya kutenesa, mukutena kwa kikalakalu ni mu kitangana kya kikalakalu, mu ikexilu ya kijila.
2. OUbokwelu mwikalakalu yafamena mu mafundisilu Atundu akibanga mukaxi ka kyandulu kya kutena, kyalungu ni kisangelu kya wendelu

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

wa mwenyu wajikula kwa Afundixi a Ufamenu a Kidyandu kya Mundu ni afundixi engi a ujitu, mu ikexilu yaxindi mu kijila.

3. OAfundixi a Kidyandu kya Mundu kyatena kwabilula, kwafudisa, kwakuta, kwanyohesa mba kwakatula mba mu ukexilu woso kwalungulula oukexilu we, katule mu ubangelu waxindi mu kijila kye.
4. OAfundixi a Kidyandu kya Mundu akala we mu ukexilu wenyu ni ufundisilu wa Afundisi a Ufamenu akisoko kyadilungu, mukukala we mu ukexilu wakutambula jimbongo jifamena ni kikalakalu kye ni ubangelu umoxi wa kikalakalu kye.

Kakitumu ka 188

(Ibulukilu)

OAfundixi a Kidyandu kya Mundu atena ngo kwakuta kyamana kukokejeka okikuma mukwila omulonga ukutisa mu njumbu ya ngonga isomboka 2 kya mivo, katule mu kituxi kyotuwame mu mulonga utobesa ukutisa ni njumbu yenyi.

Kakitumu ka 189

(Usetelu Woso wa Ixi)

1. OUsotelu Woso wa Ixi kidyandu kya Unguvulu ni kikalakalu kya kutwamena oUngana, kala we mukubanga oikalakalu ya mulonga, kufikidila oufamenu wa atu amukwa obeka mba a kisangela, kufikidila okufamana mu ubangelu wa kikalakalu kya utuminu ni kya kutalesa okufamana mu kitangana kya wendeselu wa dimatekenu dya mikanda ni kyalungu mukutenesa kwa jinjumbu.
2. OUsotelu Woso wa Ixi ukala mu ufolo wa utuminu ni wa jimbongo, mu ikexilu ya kijila.
3. Yene idyandu yatundu ya Usetelu wa Ixi oUfundisilu wa Mundu, Kyonge Kyonene wa Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu ni Usetelu wa Makwenze.
4. OMusotedi wa Ixi Yoso ni Afundixi a Kabinganu Oso aasola kwala Kyunde kya Ixi, mu kilondekesu kya Kisangela Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu, mu kitumu kimoxi kya kitanu kya mivo, kyasulukisa mu lumoxi.
5. OAsotedi Oso a Kabinganu ka Ixi atwamena, mutuminu wa Musotedi wa Ixi Yoso, oIdyandu ya Mundu mukudilunga ni Difundisilu Dyakalelaku,

dya Difundisilu dya Kituminu, dya Difundisilu dya Jimbongo mukudilunga ni Mafundisilu amukwa Atundu.

6. OAsotedi Oso a Kabinganu ka Ixi aasola kwala Kyunde kya Ixi, mukilondekesu kya Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu, mu yandalu yaxindi mu kijila.
7. Mu muvo enemubanga kitangelu kyakikalakalu kya Usotelu wa Ixi Yoso, kyalondekesa mu Kyonge kya Ixi, akibana na we ku Idyandu yamukwa ya Ungana.

Kakitumu ka 190

(Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu)

1. OKyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu kyene okidyandu kyatundu kya wendeselu ni kubazela kwa Afundixi a Kidyandu kya Mundu, kikalakala mu Kyonge ni mu Kisangela kya Kyonge Kyakalaku.
2. Oibangelu ya ulolelu, utudiku, utelu, ubitisilu ni uzangidiku kwa Afundixi a Kidyandu kya Mundu, kala na we oubangelu wa ikalakalu yakubazela, ifamena Kyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu.
3. OKyonge Kyonene kya Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu akitwamena kwa Musotedi wa Ixi Yoso, kudilunga na oidyandu iyi:
 - a)- Asotedi Oso a Kabinganu ka Ixi;
 - b)- Idyandu yasolo kwala oAfundixi a kidyandu kya Mundu mukaxi ka ni mu dyanda dya;
 - c)- Idyandu yanona kwala Kyunde kya Ixi;
 - d)- Idyandu yasolo kwala Kyonge kya Ixi.
4. OKitumu kya idyandu ya Kyonge Kyonene wa Ufundisilu wa Kidyandu kya Mundu kyazwela mumixinda ya b), c) ni d) kya Kakitumu kaka kya kitanu kyamivo, kyasanzumuna mu lumoxi, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 191

(Kyonge kya Asotedi a Makwenze)

1. OUsotelu wa Makwenze ene okidyandu kya Usotelu wa Ixi Yoso mukwila oikalakalu ye okulangidila ni kutalesa oufamenu mukaxi ka Makwenze a Matenda a Ngola, ya Pudixa ya Ixi ni ya Idyandu ya Ufikidilu wa Usokejeku wa Moxi, mukwatekeselu wa kutenesa oijila.
2. OUsokejeku ni wendelu wa Usotelu wa Makwenze awendesa mu kijila.

**MBANDU YA IV
IDYANDU YA KATUNDA YA UYUKILU**

**Kakitumu ka 192
[Yojimune]**

**Kakitumu ka 193
(Ukalakalelu kya Uzokelelu)**

1. OUzokelu kidyandu kyatundu kya utumininu wa uyukisu.
2. OMuzokedi mukalakadi wa Uyukidilu ni wa ufamenu, kimutena we kubamba mu ixu yo ibangelu ya ikalakalu ya kwividila ni kutwamena kwa unganji, kala na we okubanga okikwatekesu kya unganji, mu ukexilu wa kijila.
3. Kitenena kuKisangela kya Azokedi ulungilu wobokwelu wozokidi, kala na we oubazelu waubangelu we wakukwatekesa kwa folenze, mu ukexilu wa kijila ni kya kitumu kya.

**Kakitumu ka 194
(Ikwatekesu ya Muzokedi)**

1. Mwibangelu yelondekesu ya mikanda ya folenze ifamena mu ubangelu wa kikalakalu kye, Azokedi akala ni ijimunu, mu jimbambe ja xindi mu kijila.
2. Kyokwatekesu okifikidilu kyamikanda yalungu mu ubangelu wakikalakalu, mu jimbambe jaxindi mu kijila, kifamena ngo okuxikina okitakanu, ikutilu, yalwila ya ima, ni ibangelu yadifangana ni itumu mukubata kwa ufamenu kwabanga hakala Mufundixi utena, Muzokedi wa utwamenenu wa Kisangela kya Azokedi, kyoso kikala oubangelu wa kabodyo ukutisa ngonga itunda 2 kya mivo mukwila oilondekesu ibana kwa Muzokedi oubangelu we.
3. OAzokedi akala mu ufamenu wa kutangela mutu ni mukaswekele ni ikwatekesu ya, mbidi enya asanga alase mba akwika mu idyandu ya atu ango mba ya makwenze.

**Kakitumu ka 195
(Ubixilu ku Kifamenu ni ku Uyukisu)**

1. Kitenena ku Kisangela kya Azokedi outeleselu wa nganji, outenenu wa ufamenu ni wakikwatekesu kya folenze mumatala oso a kidi.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OKijila kilungila ni ukokejeku wa ukexilu ukwatekesu wonganji, utumininu wa ufamenu ni ukwatekesu wa folenze, kala idyandu yatundu mu wendeselu wa uyukilu, mukwila oUnguvulu ulondekesa jimbongo jalungu ni kiki.

Kakitumu ka 196 (Uzokedelu wa Mundu)

1. OUnguvulu ufikidila, atu akala ni kitadi kyatolo, matelu a kifikidilu kya mundu mukulunga ni ukwatekesu wa unganji ni wa ukwatekesu wa folenze wa kidyandu, mu matala ene oso.
2. OKijila kilungila owendelu wa Kifikidilu kya Mundu.

Kakitumu ka 197 (Mafundisilu a Wembu)

1. Akixikina oubatwilu wa jimvunda ja isangela yandenge mu mafundisilu a wembu.
2. OKijila kilungila owendelu wa mafundisilu awembu.

MUTWE WA V UTUMINU WA MUNDUA

KAPITULU KA I IKIJILA YA YOSO

Kakitumu ka 198 (Masukinu ni Ikiijila ya Katunda)

1. OUtuminu wa Mundu wasokejeka mu ukexilu wakulelukisa kwotuminu, wakuzukamesa oikalakalu kwa atu ni wakatundisa ni kusondolokesa kwa ituminu.
2. OUtumininu wa Mundu usuluka mu matelu a Kimukanda ni kya kijila, okyandalu kya mundu, mukwila, oubangelu wa kikalakalu kye, kyendela mu ukexilu wakusokela, ufamenu, kidi, ubanenu, kukamba mbandu, utuminu wa mbote, ubundilu, kya luxilu lwa wenji ni wa ndunda.
3. OUsulukilu wa kyandalu kya mundu kale kixila oifamenu ni yandalu yafikidila mu ufamenu.

**Kakitumu ka 198-A
(Ukexilu)**

OUtumininu wa Mundu ubanga mbandu ku Utumininu wa Mundu mukufama ni kukamba kufama kwa Unguvulu, oUtumininu wa ubeka ni Utumininu wa Ufolo.

**Kakitumu ka 199
(Usokejeku wa Utuminu wa Mundu)**

1. [Yojimune].
2. OKijila kitendelesa oikexilu ni matala a kisangela kya akwa ubeka, kukutundisa ni kusondolokesa kwa utuminu, he kabodyo ka maungana aidyandu ya ubangelu wa Utuminu, kya Idyandu ya Utumininu wa kutalesa ni yakuva kwa kituminu, kala we kubindamena kwa dibundilu dya Utuminu wa Ubeka ni Muvi wa Kutena kwa Abangedi.
3. OIdyandu ya utumininu wa ubeka ayibanga ku kijila.
4. OUsokajeku,oukalakalelu, omaufunu wa atu asunga wa utumininu mu ubeka aibanga ku kijila.
5. OIdyandu ya ubeka yakala ni ungana wa atu iyi yafamena outaleselu wa ungana wa atu, mu uikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

**Kakitumu ka 200
(Ifamenu ni Ikwatekesu ya Aatuminina)**

1. OAtu akala ni ufamenu wa kwaividila ku Utumininu wa Mundu mu mikanda ya ikalakalu yalungu ni kubindamesa oufamenu wa ni yandalu yakufikidila mu kidi.
2. OAtu akala ni ufamenu wakwatangela kwala utumininu kwalungu ni wendelu wa mikanda yedi okwila akala mu ukexilu wa kyandalu kya, kala wa kwijiya oubatwilu walungu ni ene.
3. OAkwa ubeka amesena kale atangela mu ibangelu ya utumininu, mu ukexilu watendelesa mu kijila, yene yabingi kutongolola kwaxindi kyoso kyabindamesa ufamenu mba yandalu yafikidila mu kidi.
4. Kyofikidile outenenu wakufamena kwa akwa ubeka oibakelu ni usonekenu ya utumininu, he kabodyo katendelesa mu kijila kya maka alungu ni kufikidila ni kubangela, kukaswekele ka Unguvulu, ka kuzambula kwa ikuma ni ku uswekelu wa atu.

Kakitumu ka 200-A
(Utumininu wa Kaxi wa Unguvulu)

1. OUtumininu wa Dikaxi dya Ungana dibunda oidyandu ni ikalakalu ya utuminu wa dikaxi yadinameka kungana wa kidyandu ni ya utaleselu wa Muvi wa Utenenu wa Abangedi.
2. OIbanenu a idyandu ni ikalakalu ya Unguvulu wa Dikaxi dya Ungana osanzumukisa mu xixi yoso, he kabodyo ka ibanenu yafamena ku Utumininu wa Ubeka ni Utumininu wa Ufola.

Kakitumu ka 201
(Utumininu wa Kididi kya Unguvulu)

1. OUtumininu wa Kididi kya Unguvulu okalakalesa kwidyandu yasondolokesa ya Ungana wa Dikaxi anga ukwatekesa, mu kaxi ka kididi, oubangelu wa ubanenu ni yandalu idilunga yatetulukila ya Utumininu wa Unguvulu mujingulukilu wafamena wa utumininu, he kabodyo kaufolo wa ungana wa kididi.
2. ONguvulu ya Kibatu kyene okitwamena kya Utumininu wa Dikaxi mu kibatu kyenkyo, kimufamena, muyoso, kwendesa outuminu wa kibatu ni kukwatekesa owendelu ufamena wa Utumininu wa Kididi kya Unguvulu.
3. ONguvulu ya Kibatu esola kwala Kyunde kya Ixi, kupolo dya yo atambwisa wanji ni mu utuminu.
4. OUsokajeku ni wendelu wa Idyandu ya Utumininu wa Kididi kya Unguvulu aulungila mu kijila.

KAPITULU KA II
UFIKIDILU WA IXI

Kakitumu ka 202
(Masukinu ni Ikiyila ya Katunda ya Kifikidilu kya Ixi)

1. Kiteni ku Unguvulu, ni kisangela kya atu, kubana oufikidilu wa xixi, kiyatendelesa mu Kimukanda ni mu kijila, kala we oiselekete ya makanga yadilungu ni Ngola.
2. OUfikidilu waixi kudisukinu dya kikwatekesu kya kifikidilu kya ufola ni ungana wa xixi ni kutena kwa xixi, kwa Unguvulu wa Demokalasiya wa Ufamenu, wa kuditumina ni kwa ufikidilu wa xixi ku kavanza kosokoso

ni kubindama, kala we okubanga okisangela kyalungu ni ukudilu wa ixi ni kibanenu kyalungu ni wembu ni kifikidilu ya makanga.

3. OUsokajeku ni wendelu wa ukexilu wa kifikidilu kya ixi kyalungila ku kijila.

Kakitumu ka 203

(Kifamenu ku Kifikidilu kya Ixi ni ku Uzokelelu wa Yuka)

Oixi ya Ngola ikalakala mwibangelu ya kitumu kyafamena mukufikidila oukondejeku we wa ixi ni kudibakela kwa ufamenu wadilengelu dya nguzu dya kitumu kyalungu ni kuvutwila owembu mba kutululuka kwa atu, kyalungu ni Kimukanda, aijila ni kifamenu kya makanga.

Kakitumu ka 204

(Ukexilu wa Ubhindamenu wa Kimukanda)

1. Mu ukexilu wa kufikidila kwa kikondejeku kya ixi ni kyokwatelu wa kutululuka kwa atu, oKyunde kya Ixi utena kuzwela, mu ufamenu kutatamana kwa kukala, oukexilu wakubinjika kwa kitumu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.
2. Ukexilu wakubinjika kwa kitumu o ukexilu wa kisweya, oukexilu wakididi ni ukexilu walusolo, mulengelu wokexinu yu ouzwelelu we ndu oukexilu wakuzuba kwe.
3. OKijila kilungila oukexilu wa ita, oukexilu wa ukonde ni ukexilu wa utombeku.

Kakitumu ka 205

(Isosolwelu ku Kikalakalelu kya Ifamenu)

Oakalakadi a kifikidilu kya ixi mukalakalelu, kwaxinda makwenze, pudixa ni masoladi, mukutokama kwa kifikilu kya ijijilu ya ukexilu wa kikalakalelu, okijila kitena kuka jimbambe kukutena ku usolelu watululuka, kala we mu ubangelu wa ufamenu wakuzwela, kikutu, kilondekesu, kisangela, kudituna kukalakala, kibingilu mba ya ukexilu wadifu.

KAPITULU KA III
KIZOKEDELU KYA IXI NI KYA MAKWENZE A MATENDA

Kakitumu ka 206
(Uzokelelu kya Ixi)

1. OKifikidilu kya ixi kyakala ni masukinu kubana kifikidilu kya ungana ni ufolo wa jixi, kutenena kwa ixi ni ungana wa kitumu ni, dimatekenu dya ya, dya kijila ni kya kutululuka kwa atu, okikwatekesu kya kuditumina ni kya kifikidilu kya mundu, kufudisa oungulungumba ni ilwezu ya makanga ni ya moxi, kala we oukudilu wa ikalakalu wa kyandalu kya atu, mu ukexilu wa Kimukanda ni kya kijila.
2. OUsokwejeku ni wendelu wa kifikidilu kya ixi akixindi mu kijila.

Kakitumu ka 207
(Makwenze a Matenda a Ngola)

1. OMakwenze a Matenda a Ngola ene oidyandu ya kimbadi kya ixi kyakalaku, kyalungika ni kyakambe kibuka, kyatendelesa kufikidila kwa makwenze a ixi, kukokejeka kwokexilu wa kisokelu, kya ubazelu ni kya kuxila oidyandu ya ungana itena, mu utuminu wakalaku wa Kyunde kya Ixi ni ya Kitwamena kya Ngana, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila, kala we kya izwelelu ya makanga yadilungu ni Ngola.
2. OMakwenze a Matenda a Ngola adisokejeka ni atu ngo a ixi mukwila okisangela kye kyenye ngo mu ixi yoso.
3. OKijila kilungila oukokejeku, wendelu, ubazelu, kifikidilu ni kikalakalu kya Makwenze a Matenda a Ngola mukitangana kya wembu, kya kutata ni kya jimvunda.

Kakitumu ka 208
(Uzokelelu wa Ixi ni Kikalakalu kya Usoladi)

1. OKifikidilu kya Ixi ni ufamenu wa atu we oufamenu ni kubindamena kwatundu kwa akwa Ngola oso.
2. OKikalakalu ya makwenze yalungila mu kijila, ixikinisa odibangelu, ukexilu ni maka alungu ni kitenesu kye.

KAPITULU KA IV
DIKWATEKESU DYA KITUMINU KYA PUDIXA YA IXI

Kakitumu ka 209
(Dikwatekesu dya Ubazelu)

1. ODikwatekesu dyobazelu dyakala ni disukinu okifikidilu kya kukondejeka ni kutululuka kwa atu, oukwatelelu ni kifikidilu kya idyandu, kya atu ni kya jimbote ni kya ufamenu wa ni ufolo watundu, ufudisilu wa milonga wa nguzu mba ya kisangela ni kubinjika ni ibindamesu yengi, mu ukexilu wa uxilu wa Kimukanda, ku ijila ni ku ibakanu ya makanga adilungu ni Ngola.
2. OUsokejeku ni wendelu wa idyandu ifikidila oubazelu wa athu oxindi mu kijila.

Kakitumu ka 210
(Pudixa ya Ixi)

1. OPudixa ya Ixi yene okidyandu kya pudixa ya ixi, kyakalelaku, kya kitangana kyoso anga ki kyatokala kibuka kya wanji, kyokhokejeke mu ukexilu wa matala ni wobazelu, kyatendelesa mu ukifikidilu ni ukwatekesu wa pudixa wa Ixi, mu uxilu wa Kimukanda ni ku ijila, kala we kya ibakanu ya makanga adilungu ni Ngola.
2. OPudixa ya Ixi yakala ngo ni atu a ixi, mukwila ousokejeku we umoxi ngo pala omukau woso wa ixi.
3. OKijila kilungila usokejeku ni wendelu wa Pudixa ya Ixi.

KAPITULU KA V
KIFIKIDILU KYA KIKONDEJEU KYA UNGUVULU

Kakitumu ka 211
(Ulangidilu wa Kifikidilu kya Unguvulu)

1. OKifikidilu kya kikondejeku kya Unguvulu kyakala ni disukinu oulangidilu wa Unguvulu wa Demokalasiya dya Kifamenu mu ufudisilu wa milonga ya nguzu mba ya kisangela ni kubinjika ni ibindamesu yengi, mu ukexilu wa luxilu lwa Kimukanda, kya ijila ni ku izwelelu ya makanga yadilungu ni Ngola.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OKifikidilu kya kikondejeku kya Unguvulu kibunda jimbandu ja idyandu jya Isangela ya Unjimu ni Ufikedilu wa Unguvulu.
3. OUsokajiku ni wendelu wa kifikedilu kya kikondejeku kya Unguvulu kyoxindi mu kijila.

Kakitumu ka 212

(Isangela ya Unjimu ni wa Kifikidilu kya Unguvulu)

1. OIdyandu ya Unjimu ni kya Kifikidilu kya Unguvulu yene oidyandu yatendelesa mukubanga okikalakalu kya jihundu ni kutalesa, kala we kuta jipangu ja ujiminu ni ja Kifikidilu kya kikondejeku kya Unguvulu kitokala kya kufikedila kya Unguvulu wa Demokalasiya wa Kifamenu ni kya wembu wa mundu.
2. OKijila kilungila ousokajeku, wendelu ni utaleselu wa ikalakalu yonjimu ni yakikondejeku.

KAPITULU KA VI

MUBANI WA UYUKISU

Kakitumu ka 212-A

(Mubani wa Uyukisu)

1. OMubani wa Uyukisu kidyandu kya mundu kyobeka kyakala ni disukinu okifikidilu kya ufamenu, kya ufolo ni kikwatekesu kya atu, mukwatekeselu, mukaxi ka ima yakambe odifilu, okidi ni ufamenu wa ukalakalu ya Utumininu wa Mundu.
2. OMubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kayadi aasola mu Kyonge kya Ixi, mu kwehelela mu kuvula kwatundu kwa Akunji mu ubangelu wa ikalakalu ya.
3. OMubani wa Uyukisu ni Mubani wa Uyukisu wa Kayadi atambula oun-gana bu pholo ya Kyunde kya Kyonge kya Ixi mu kitumu kimoxi kya kitanu kya mivo kyasulukisa ngo mu lumoxi.
4. OIfuxi ni athu a kisangela atena kulondekesa okitalesu ku Ubanenu wa Kidi okujimbula kwalungu ni ibangelu mba uswekelu wa ungana wa mundu, watalesa he kutena kwakubatula, mukutumikisa ku idyandu itena oitendelesu ifamena ouvutulwilu wa kidi.
5. OKikalakalu kya Mubani wa Kidi kya ubeka kuyima yautuminu ni kya phata kyaxindi mu Kimukanda ni mu kijila.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

6. OIdyandu ni akalakadi a Utumininu wa Mundu, atu ni atu amukwa a kisangela kya mundu ni ya ubeka akala ni kubindama kwakudibunda ni Mubani wa Uyukisu mu masukinu yakalakalu ya.
7. Mu muvo, asoneka kitangelu kya ikalakalu, kyatumikisa ku Kyunde kya Ixi, ku Kyonge kya Ixi ni ku Kyonge kya Ixi ni ku Usotelu wa Yoso ya Ixi.
8. OKijila kixinda oikalakalu yamukwa ni kitumu kya Mubani wa Uyukisu ni kya Mubani wa Uyukisu wa Kayadi, kala we kya kibuka kyene yoso kya kikwatekesu kyasolo ku Ubanenu wa Uyukisu.

MUTWE WA VI UTENENU WA KIDIDI

KAPITULU KA I IKIJILA YA YOSO

Kakitumu ka 213

(Isangela ya Ufolo wa Utenenu wa Kididil)

1. OUsokajeku wakutena kwa Unguvulu wa atu mukaxi ka kididi obanga mukaxi kadimatekenu dya kusondolokesa kwa wanji wa utuminu, ubunda oukexilu wesangela ya Utenenu wa Kididi, mu ikexilu ya Kimukanda ni ya kijila.
2. OMaukexilu a usokajeku wa Mautalakiya a Ididi ubunda Mautalakiya a Ididi, oidyandu ya Utenenu wa Dyembu ni ikexilu yamukwa yatetulukila ya kisangela kya atu, mu ikexilu ya kijila.
3. He kabodyo kaxindi mu kit. 1, usulukilu wa ubanenu ni kikalakalu kyakutena kya Mautalakiya aIdidi, kya idyandu ya Utenenu wa Dyembu ikexilu yamukwa yatetulukila ya kisangela kya atu, mu kuxila oijila yakutundisa kwa utuminu, kya ufamenu, okutena, oubangelu wakwa kyandalu kya mundu ni kya kifikidilu kya ufamenu ni yandalu yafiki-dila mu kidi kya akwa ubeka ni kya uvwilu wa utuminu, mu ikexilu ya Kimukanda ni kya kijila.

Kakitumu ka 214

(Kikijila kya Ufolo wa Kididi)

1. OUfolo wa kididi usambikisa kufamenu ni kutena kwanguzu kwa Mautalakiya a Ididi okutwamena ni kuta kitumu, mu ukexilu wa Kituminu

ni kya kijila, kyalungu ni kutena kwe ni kya kyandalu kya atu, omaka a mundu a kididi.

2. OUfola wa kididi ukala mu jimbambe josomejeki, wa kitumu, wa ngana, wa jimbongo ni wa jimbote, jaxindi mu kijila.
3. ODimatekenu dya ufolo wa kididi, dyatumbika mu kakitumu kaka, akata mu ukexilu woso wasokejeka wa Ungana wa Kididi, kyabanga mu ufamenu wa kijila kitena, he kabodyo okyaxindi mu Kimukanda.

Kakitumu ka 215

[Yojimune]

Kakitumu ka 216

(Ikwatekesu ya Mautalakiya a Ididi)

OMautalakiya a Ididi akala ni ufamenu okulengela mudikifundisilu, mukutena kukwatekesa oubangelu wa ufolo wa ikalakalu ye ni luxilu mudimatekenu dya ufolo wa kididi watumbika mu Kimukanda mba mu kijila.

Kakitumu ka 217

(Mautalakiya a Ididi)

1. OMautalakiya a Ididi ene atu a kisangela a xixi alungu ni kibuka kya atungi a kididi kimozi kya xixi ya Ngola akwatekesa oubangelu wa jihanji jatetulukila jatundu muzukamenu, kyalungu ni idyandu yafamena itwamena omundu kyenzyiki.
2. OUsokejeki ni wendelu wa Mautalakiya a Ididi, kala we okutena kwa idyandu ya, akilungila mu kijila, mukudiva ni dimatekenu dya kusondolokesa kwa utumininu.
3. OKijila kijimbulwila oimbamba ya Mautalakiya a Ididi ni ixindila okitumu kya jimbongo mukutalesa okuwana kufamena kwa wenji wa mundu kwala oUnguvulu ni kwala ongana wa kididi, okuyukisa mukudixa kwalungu ni ungana wakididi ni ditundilu dya dibingilu dya kitadi ni kya jimbambe jakubanga ongasu.
4. OMautalakiya a Ididi akala ni kitenenu kye itangana yoso, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 218
(Itala ya Mautalakiya a Kididi)

1. OMautalakiya a Ididi osokejeka mu jimbonge.
2. Mukwila oukexilu wa ifa, misoso ni ukexilu wa ukudilu, atena kubanga ungana wa Kimbonge.
3. OKijila kitena hanji kubanga, kyalungu ni ukexilu watetulukila, ibuka yamukwa yakaxi ka jimbonge ya ukokelu wa xixi ya Utumininu wa Kididi kya Ufolo.

Kakitumu ka 219
(Ibanenu)

OMautalakiya a Ididi akala, mu kexilu wengi ni mu ditelu dya kijila, ungana mu ukexilu wa kulonga, wa kudisanza, mukengeji, menya, iselekete ya dyembu ni ya kilombo, undundu, ifa ni kwijiya, yambatelu ni kutangela, itanga ya kunyoha ni malunda, inzo, ukwatekesu wa kisangela, kifikidilu kya atu ango, ukexilu ni useya, ukwatekesu wa asumbi, kuzangidika kwa ukudilu kunamina ni wa kisangela, utuminu wa kididi, pudixa yambonge, kudibana kwosondelokesa ni kusabuka.

Kakitumu ka 220
(Isangela ya Mautalakiya)

1. OUsokejeku wa Mautalakiya a Ididi ubinga Kyonge kyakala ni itenenu ya kubatula, Kyonge kya Abangedi a Kisangela ni Kyunde kimoxi kya Utalakiya.
2. OKyonge kyakala ni akunji a kididi, kyasolo mukyela, kyasokela, kya ufolo, kya kidi, kyakaswekele ni kya kitangana kya atu ni akwa kusola mu kididi kya ungana wenyu, kyalungu ni ubangelu wakutwamena.
3. OKidyandu kya Abangedi a Kisangela osokejeka kwala Kyunde ni ku Jiseketa jasolo kwala mwene, enyoso akala ni kijingu bu polo ya Kyonge kya Utalakiya.
4. OKyunde kya Kyonge kya Abangedi a Utalakiya mwene omutwe wa kisoneku kyasolo dingi mukaxi ka Kyonge.
5. OIbingilu yalungu ni kyela kya Idyandu ya Mautalakiya etena kwilondekesa kwala oibuka ya wanji, mubeka, mba mu kisangela, mba kwibuka ya atu akusola, mu ikexilu ya kijila.

Kakitumu ka 221
(Kilangidilu kya Utuminu)

1. OMautalakiya a ididi akala mulangidilu wa utuminu wa Abangedi.
2. OUlangidilu wa utuminu walungu ni Mautalakiya a Ididi akala mukuta-lesa kwa kutenesa okijila kyalungu ni Idyandu ya Mautalakiya akibanga we mu ikexilu ya kijila.
3. OUbwilu wa Idyandu ya Mautalakiya, mbidi atundu mu kyela, ukala ngo ni kikuma mukonda dya ubangelu mba kudingila kwa makutu kwonene.
4. OMautalakiya a Ididi atena kufudisa odifundisilu dya maka omakutu ate kwala okidyandu kya ungana, mukalakalelu wakutena kwa ungana.

Kakitumu ka 222
(Ukwatekesu ni Udikwatesu)

1. Ni kuswinisa kwa Unguvulu, oMautalakiya a Ididi atena we kuzangidika ohenda mukaxi ka ene, mukonda dyokexilu wa ngamba ni ngamba, mukusosolwesa okudixa kwa ibatu ni ukudilu wa ixu.
2. OKijila kikwatekesa oukexilu wa kisangela ni wosokelu wedi okwila oMautalakiya a Ididi atena kubanga mu usulukilu wa yandalu imoxi, jatangulula ibanenu ni ungana ufamena.

KAPITULU KA II
IDYANDU YA UTENENU WA DYEMBU

Kakitumu ka 223
(Kiwijidilu)

1. OUnguvulu wejiya okitumu, ubangelu ni ikalakalu ya idyandu ya ungana wa dyembu wabange mu kudilunga ni ufamenu wa ifa ni idifanganu kiyadixi ni Kimukanda.
2. OKutumbula kwa idyandu ya ungana wa dyembu kulandemekesa oidyandu ya mundu wa ubeka okuxila, mukudibana kwa ni idyandu yenyoyo, oijingu ni itumu ya ifa ni idifanganu yatalesa bukaxi kedyandu ya wanji wa kisangela kya membu ikamba kuzoka ni Kimukanda kala na we ni ujitu wa mutu wa lumbi dyasuku.

Kakitumu ka 224
(Jingana ja Madyembu)

OJingana ja madyembu idyandu itwamena yakala ni ungana bukaxi ka kibuka kya wanji wa kisangela kya dyembu, kyalungu ni ijingu, itumu ya ifa ni idifanganu ni mu uxilu ku Kimukanda ni ku kijila.

Kakitumu ka 225
(Ibanenu, Kitenenu ni Usokejeku)

OMautumininu, kutena, usokejeku, ijila yakulangidila, yakutena ni undunda wa idyandu yongana wa dyembu, okudibana kwa idyandu yeniyi ni Idyandu ya Utumininu wa Kididi ya Unguvulu ni ya Untuminu wa Utalakiya, kala we oukexilu wa ibuka ya ungana wa madyembu, exindi mu kijila.

MUTWE WA VII
IKWATEKESU YA KIMUKANDA NI KILANGIDILU KYA KIMUKANDA

KAPITULU KA I
UTALESELU WA KIMUKANDA

MBANDU YA I
IKIJILA YA YOSO

Kakitumu ka 226
(Wakimukanda)

1. OKitangana kya kijila ni kyobangelu yamukwa ya Unguvulu ni Utumininu wa Mundu ni wa Utenenu wa Kididi kitunda mu ufamenu we ni wa Kimukanda.
2. Kiyakimukanda oijila ni ibangelu ikamba kuxila omamatekenu ni itumu yatumbika mu Kimukanda kiki.

Kakitumu ka 227
(Kima kya Utaleselu)

Etena kwitalesa mukimukanda oibangelu yoso idifangana ni ikamba kuxila omamatekenu ni itumu ya imukanda, kala we:

- a)- Oibangelu ya ituminu;
- b)- Oibakanu, ikutu ni itumu ya makanga;
- c)- OUtaleselu wa kimukanda;
- d)- Olefelendu.

MBANDU YA II
UTALESELU WASETULUKA WA UFIKIDILU

Kakitumu ka 228

(Utaleselu wa Ufikidilu wa Kimukanda)

1. OKyunde kya Ixi katena kubinga ku Difundisilu dya Kimukanda outaleselu wa ufikidilu wa kitumininu kya kijila kyoso kyoso kyakala Mukanda wa Kidi watumikisile mukwijidisa, abwate mukwandala watumikisile okuyukisa mba kibakanu kya makanga kyatumikisile mukusoneka.
2. Utena hanji kubinga outaleselu wa ufikidilu wa kimukanda kyakijila kyoso kyoso kyakala Munkanda wa Kidi watumikisile mukuwijidisa^{1/10} kwa Akunji a Kyonge kya Ixi mu ubangelu wa ikalakalu.
3. OUtaleselu wa ufikidilu wa kimukanda kale obinga mu kitangana kya 20 dya kizuwa mukumateka mu kizuwa kya utambwilu oMukanda wa Kidi.
4. ODifundisilu dya Kimukanda ditena kuzwela mu kitanga kya makwinyi awana ni kitanu kya kizuwa, mu kaxi ka ubingilu wa Kyunde kya Ixi mba kya 1/10 dya Akunji mubangelu wa ikalakalu.

Kakitumu ka 229

(Isukinu ya Utaleselu wa Ufikidilu)

1. Kyetena kwifumanesa, kwisoneka mba kwixikina mikanda yedi okwila outaleselu wofikidilu wa kitumininu otumukisile ku Difundisilu dya Kimukanda, mukwila odyenidi didizwela mu kibingilu kyeniki.
2. He oDifundisilu dya Kimukanda dizwela okukamba kuxila okitumininu kya kijila kyakala Mukanda wa Kidi, kixikanu, kikutu mba kibakanu kya makanga, wene ofudisa kwala Kyunde kya ixi ni ovutulwisa ku kidyandu kyoxikinisile.
3. Mu ukexilu wa kitangu kya dyema, omukanda, kixikanu, kikutu mba kibakanu kyamakanga, kyetena kwiyijidisa, kwixikina mba kwisoneka, kyalungu ni ikuma, he okwila okidyandu kixikina akatule okitumu kwazwela kwila ki kyaxila okimukanda.
4. He oMukanda wa Yuka, kixikanu, kikutu mba kibakanu kya makanga akibilula, atena oKyunde kya Ixi mba Akunji afudisile kukamba kuxila

kimukanda kyeniki okubingidila outaleselu wa ufikidilu wa kukamba kuxila kimukanda kya kijila kyoso kyoso.

MBANDU YA III
UTALESELU WASETULUKA WADISUNGAMA

Kakitumu ka 230
(Kyayuka)

1. ODifundisilu dya Kimukanda ditalesa ni dizwela, ni nguzu yoso ya kulandemeka, kukamba kuxila kimukanda kyakijila kyoso kyoso.
2. Atena kubinga kuDifundisu dya Kimukanda ohundu yakukamba kuxila kitumininu kwidyandu iyi:
 - a)- Kyunde kya Ixi;
 - b)- Dikwinyi dimoxi dya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu;
 - c)- OIbuka ya Kyonge;
 - d)- OMusoti wa Ixi Yoso;
 - e)- OMubani wa Uyukisu;
 - f)- OKisangela kya Azokedi a Ngola.

Kakitumu ka 231
(Ikalakalu ya Utaleselu Kiyadilondekesa)

1. OHundu yakukamba kuxila kitumininu ni nguzu yoso yakulandemeka ibanga isukinu tunde mu ubokwelu mu wendelu wa kitumu kyazwela kukamba kuxila kitumininu ni kuxinda okuxikina okitumu kyajimuna.
2. Mukuzwela, anga, kukamba kuxila kitumininu mumilonga yakijila kya kimukanda kyadyema, ohundu ibanga ngo isukinu tunde mudimatekenu dya wendelu wasukinaku yu.
3. Abaka oikuma yafundisa, katule oubatwilu wengi wa Difundisilu dya Kimukanda kyoso okitumukixila omaka amulonga, ubazelu mba kikuma kya wendelu wa kisangela he ukala ni maka atolo kwaxitala.
4. Kyoso okifikidilu kya kifundisilu, ulungilu wa kusokela mba kwandala kwa mundu wa katunda wabetakota, okujjidisa, oDifundisilu dya Kimukanda ditena okuxikinisa okumamba kitumu mba okutandanganya ni usanzumukilu wotolese udixa ni waxindi mu1 ni 2 kya kakitumu kaka:

Kakitumu ka 232

(Kikyakimukanda ku Uswekelu)

1. Atena kubinga ku Difundisilu dya Kimukanda ohundu yakukamba kuxila kimukanda mubitisilu oKyunde kya Ixi, kitanu kimoxi kya Akunji mukukala mubangelu wa ikalakalu ni Musotedi wa Ixi Yoso.
2. Mukutalesa okukala kwa kukamba kuxila kimukanda mubitisilu, oDifundisilu dya Kimukanda ditangela omaka ya ku kidyandu kya kijila kitena, pala ubatwilu wa kibulalu.

KAPITULU KA II

UWUTALESU WA KIMUKANDA

Kakitumu ka 233

(Dimatekenu dya Utaleselu)

ODimatekenu dya Kutalesa kwa Kimukanda kitena ku Kyunde kya Ixi mba kitatu kya mbadu imoxi kya Akunji a Kyonge kya Ixi mu ubangelu wa ikalakalu.

Kakitumu ka 234

(Uxikinisu ni Ukolelu)

1. OKubilula kwa Kimukanda akuxikina kunzungule ya $\frac{1}{3}$ ya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu.
2. OKyunde kya Ixi katena we kudituna okwijidisa oKijila kya Utaleselu wa Kimukanda, he kabodyo kakutena kubinga outaleselu we wa ufikidilu ku Difundisilu dya Kimukanda.
3. OIbiluli ya Kimukanda yaxikina aibunda mu Kijila kimoxi kya Utaleselu.
4. OKimukanda, mu mukanda we wa ube, akijidisa mu lumoxi ni Kijila kya Utaleselu.

Kakitumu ka 235

(Jimbambe ja Itangana)

1. OKyonge kya Ixi kitena we kutalesa oKimukanda, mukubita kitanu kya mivo mu ubokwelu we mu kwijidisa mba kya kutalesa kwasukinaku kwejidila.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

2. OKyonge kya Ixi kitena kudyangela, mu kitangana kyoso, ungana wakutalesa kwadilungulula, mukuxikina kwa nzungule ya 2/3 kya Akunji mu ubangelu wa ikalakalu.

Kakitumu ka 236 (Jimbambe ja Imbamba)

Oibiluli ya Kimukanda kale axila iyi:

- a)- OUjitu wa mutu;
- b)- OUfola, utenenu wa ixi ni kudilunga kwa ixi;
- c)- OUkexilu wotuminu wa ungana;
- d)- OUkexilu wa ubeka wa Unguvulu;
- e)- ODikaxi dyatundu dya ufamenu, ufolo ni kikwatekesu;
- f)- OUnguvulu wa ufamenu ni wa demokalasiya wa uvudilu;
- g)- OUnguvulu udituna kusamba ni dimatekenu dya kuwangununa Unguvulu ni jingeleja;
- h)- OUsolelu, umoxi, wa yuka, wakaswekele ni wa kitangana walungu ni unonenu wa dyandu yakusola ya Idyandu ya Ungana ni wa Mau-talakiya a Ididi;
- i)- OUfola wa Mafundisilu;
- j)- OUwanenu ni kisangela kya Idyandu ya Ungana;
- k)- OUfola wa Kidid.

Kakitumu ka 237 (Jimbambe ja Ukexilu)

Tunde okitangana kya kikexilu kya ita, kya kikexilu kya ukonde mba kikexilu kya utombeku , kyatena kubanga ubilulu woso woso wa Kimukanda.

MUTWE WA VIII UKEXILU WA JIMBONGO NI UBITILU

Kakitumu ka 238 (Dimatekenu dya Ukalakalelu)

OKimukanda kya Ixi ya Ngola kibokona muwendelu mukizuwa kyadijidisu kye mu Kibandu kya Ixi, he kabodyo mukixindilu kyadyema.

Kakitumu ka 239
(Ukalakaleu wa Ijila Yakwema)

Oufamenu wejidila wadyema ubokona muwendelu wa Kimukanda ukala, mukwila kikitena kukala kyengi kuKimukanda.

Kakitumu ka 240
(Kyonge kya Ixi)

OKitumu kya Akunji a Kyonge kya Ixi mukalakalu mu kitangana kya kubokona mu wa Kimukanda kya Ixi ya Ngola kikala ndu mu utambwilu wa ungana wa Akunji aasolo mu maikexilu ya Kimukanda kiki.

Kakitumu ka 241
(Kyunde kya Ixi)

1. OKyunde kya Ixi, mu ikalakalu mu kitangana kyakubokona mu wendelu mu Kimukanda kya Ixi ya Ngola kikala ndu mu utambwilu wa ungana wa Kyunde kyasolo mu maikexilu ya Kimukanda kiki.
2. Tunde mudimatekeni dya kitangana kiki kya Kimukanda, oKyunde kya Ixi wakalakala ni utwamenu wa Utenenu wa Abangedi, kala we ufamenu wa usolelu wa isengele ye ni ukalakalelu wa ibangelu yengi mukaxi ketumu ni ijila ya Kimukanda kiki.
3. Ndu mu ubangelu wa kyela kyamukwa kya yoso mu ditelu dya Kimukanda kiki, kitena kwa Kyunde kya Ixi okusola oKyunde kya Kabanganu kya Ixi.
4. OUsokajeku ni wendelu wa Utumininu wa Unguvulu, kala we oungana wa Utumininu wa kyasu wa Unguvulu ni Utumininu wa Ufola, kale adixikinisa mu kixindilu kya Kimukanda kiki.

Kakitumu ka 241-A
(Usonekeni wa Usolelu wa Kukala)

He kabodyo mu kixindilu kya kakitumu 107-A, mukwila kyabange hanji oukexilu wa ubokwelu wa kisangela kya Kamukanda ka Kwijidisa kwa Mutu wa Ixi, mu Ixi Usonekeni wa Usolelu aubanga we mukukala mu ididi mwakambe oikalakalu ya kwijidisa kwa atu.

Kakitumu ka 242
(Ubanenu wa Kidyandu Kyakalelaku wa Mautalakiya a Ididi)

1. [Yojimune].

2. OUBanenu wa kidyandu Wakalelaku wa Mautalakiya a Iddi kyaxindi mu kijila, kibana okituku kya ubangelu we ni usanzumukilu wa kutena kwe.

Kakitumu ka 243

(Utudiku Yoxikine ya Afundixi a Kubazela)

OUsolelu wa Afundixi a Mafundisilu Onene kale akibanga mu kuxila okubilula kwe kwoso mu kitangana kimoxi.

Kakitumu ka 244

(Muloloke)

Etetulwila okwila aaloloka oituxi ya makwenze, ituxi ya kavanza ka kikwatekesu kya Unguvulu ni ituxi yamukwa yadilungu, kala we oituxi yate kwala omakwenze ni akalakadi akikwatekesu ni kutululuka kwa moxi, ibangelu yalungu ni ukexilu woso woso wa kisangela, mu ukexilu wa kavanza ka wanji wa makwenze wasukina mu 2002.

Akitalesa kikyaxikina kwala Kyonge Kyasokeka, mu 21 dya Katatu dya 2010 ni, mukusuluka kwa Dibatwilu dya Difundisilu dya Kimukanda kit. 111/2010, kya 30 kya Katatu, mu 3 kya Kawana kya 2010.

OKyunde kya Kyonge kya Ixi ni Musokeki, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

O Kyunde kya Ixi, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

KIBANDEKESU I KIPEPUMUNU KYA IXI

OKipepumunu kya Ixi kyakala ni idifanganu iyadi yakala mu jimbandu jiyadi butandu kala. Ombandu yahulu yadifanganu dya kusuluka, oyofele yadifanganu dyaxikelela, yene ijimbulukila:

a)- Yakusuluka – Omanyinga ambombesa kwala akwa Ngola mu kitan-gana kya kulandemekesa kwa akwa kaputu, okuhalela kwa ufolo wa ixi ni uzokedelu wa Ixi;

b)- Yaxikelela – ONgongo ya Afidika.

Bukaxi, bwakala isokejeki yandondemeka ni mbandu yadilola dya mazwi axakela, kijimbwete kya akalakadi ni kya ikalakalu ya matenda, njangu, kijimbwete kya idimakaji, ya kikalakalu kya kudima, ni tetembwa, kijimbwete kya kudikwatekesa ni jixi jengi ni kya usulukilu.

ODilola dya mazwi axakela, onjangu ni tetembwa ya kidifanganu kya-zeluluka, kijimbulukila owenji wa ixi.

Akitalesa kikyaxikina kwala Kyonge Kyasokeka, mu 21 dya Katatu dya 2010 ni, mukusuluka kwa Dibatwilu dya Difundisilu dya Kimukanda kit. 111/2010, kya 30 kya Katatu, mu 3 kya Kawana kya 2010.

OKyunde kya Kyonge kya Ixi ni Musokeki, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

OKyunde kya Ixi, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

**KIBANDEKESU II
KIJIMBWETE KYA IXI**

OKijimbwete kya Ixi ya Ngola kyala ni mbandu ya dilola dya mazwi axakela ni kisasa kya masa, kafe ni njinya, kijimbulukila akalakadi ni kikalakalu kyamatenda, oidimakaji ni ikalakalu ya kudima.

Bu dixamenenu dya kisangela, bwakala kibandu kya jikuka, kijimbwete kya kulonga ni idifa, ni lwanya lwatundu, kijimbuluka oIxi yobe. Bukaxi atulabu njangu ni ditemu, kijimbuluka okikalakalu ni dimatekenu dya kubanga kwa matenda. Bulu bwakala otetembwa, kijimbwete kya kudikwatekesa ni jixi jengi ni kya usulukilu.

Mu mbandu yahonga ya kijimbwete atulabu nzemba yafamesa ni ulu ni kisoneku «Ixi ya Ngola».

Akitalesa kikyaxikina kwala Kyonge Kyasokeka, mu 21 dya Katatu dya 2010 ni, mukusuluka kwa Dibatwilu dya Difundisilu dya Kimukanda kit. 111/2010, kya 30 kya Katatu, mu 3 kya Kawana kya 2010.

OKyunde kya Kyonge kya Ixi ni Musokeki, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

OKyunde kya Ixi, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

KIBANDEKESU KYA III
MWIMBU WA IXI

<<Angola Avante>>

Ó Pátria nunca mais esqueceremos
Os heróis do 4 de Fevereiro
Ó Pátria nós saudámos os teus filhos
Tombados pela nossa independência
Honrámos o passado, a nossa história
Construímos no trabalho o homem novo
Honrámos o passado, a nossa história
Construímos no trabalho o homem novo

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Levantemos nossas vozes libertadas
Para a glória dos povos africanos
Marchemos combatentes angolanos
Solidários com os povos oprimidos
Orgulhosos lutaremos pela paz
Com as forças progressistas do mundo
Orgulhosos lutaremos pela paz
Com as forças progressistas do mundo

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Akitalesa kikyaxikina kwala Kyonge Kyasokeka, mu 21 dya Katatu dya 2010 ni, mukusuluka kwa Dibatwilu dya Difundisilu dya Kimukanda kit. 111/2010, kya 30 kya Katatu, mu 3 kya Kawana kya 2010.

OKyunde kya Kyonge kya Ixi ni Musokeki, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

OKyunde kya Ixi, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

AKWA IJILA AKONDEMEKA

Fernando da Piedade Dias dos Santos – Kyunde kya Kyonge kya Ixi, João Manuel Gonçalves Lourenço – Kyunde kya Kabinganu kya 1 kya Kyonge kya Ixi, Joana Lina Ramos Baptista – Kyunde kya Kabinganu kya 2 kya Kyonge kya Ixi, Ernesto Joaquim Mulato – Kyunde kya Kabinganu kya 3 kya Kyonge kya Ixi, Pedrito Cuchiri – Kyunde kya Kabinganu kya 4 kya Kyonge kya Ixi, Carlos Magalhães – Seketa ya 1 ya Kibuna kya Kyonge kya Ixi, Emília Carlota S. Celestino Dias – Seketa ya 2 ya Kibuna kya Kyonge kya Ixi, Carlos de Oliveira Fontoura – Seketa ya 3 ya Kibuna kya Kyonge kya Ixi, Raúl José Barcelos – Seketa ya 4 ya Kibuna kya Kyonge kya Ixi, Abílio J. A. Kamalata Numa, Adão Campos Congo, Adão Cristóvão Neto, Adélia Maria Pires C. de Carvalho, Adelino Marques de Almeida, Adriano Sofia Cacussa Bento, Adriano Botelho de Vasconcelos, Adriano Mendes de Carvalho, Afonso Domingos Pedro Van-Dúnem, Afonso Maria Vaba, Afonso Morais Kuedi, Ágata Maria Florinda Mbaka Raimundo, Agostinho Ndjaka, Albertina Cuingomoco Muxindo, Albertina Teresa José, Alda Juliana Paulo Sachiambo, Alfredo Berner, Alfredo Furtado de Azevedo Júnior, Alice Paulino Dombolo Chivaca, Almerindo Jaka Jamba, Amaro Cacoma da Silva, Ana Maravilha Borges A. Fernandes, Ana Maria de Oliveira, Ana Maria Manuel J. Taveira, Anabela M. dos Santos Alberto, Anabela Trindade J. da Silva, Aníbal João S. Melo, António Filipe Tchiyulo Jeremias, António D. Ventura de Azevedo, António dos Santos França, António Francisco Cortêz, António F. Ferreira Júnior, António Sambuquila, Armando Dala, Aurora Junjo Cassule, Bento Joaquim S. Francisco Bento, Bernarda G. Martins H. da Silva, Bornito de Sousa B. Diogo, Carlos Alberto Ferreira Pinto, Carlos Francisco Conde, Carlito Roberto, Carolina Cerqueira, Carolina Cristina Elias, Cassongo João da Cruz, Catarina Pedro Domingos, Clarisse M. M. Caputu, Cesaltina da Conceição Major, Constantino M. dos Santos, Cristóvão Domingos F. da Cunha, Daniel António,

Delfina Helena Inácio, Demóstenes Amós Chilingutila, Deolinda O. P. S. Vilarinho, Desidéria H. Ndakhupapo, Desidério G. M. K. Wapota, Diogénes do E. Santo Oliveira, Domingas P. F. Damião, Domingos Damião Neto, Domingos Manuel Nginga, Domingos Martins Ngola, Domingos Paulino Dembele, Domingos V. Rafael Mate, Dumilde das Chagas Simões Rangel, Edith Livila V. Lissimo Manuel, Eduarda M. Nicolau S. Magalhães, Eduardo Kuangana, Elias Satyohamba, Elisa Fernanda Vihemba, Emílio José Homem Gomes, Ernesto Fernando Kiteculo, Eufémia Hambeleleni, Eufrazina M. M. Teodoro Paiva, Eufrazina Teresa C. L. G. Maiato, Eulália Maria Alves Rocha da Silva, Fabrice Alcebiádes Maieco, Faustina F. Inglês de A. Alves, Feliciano Lizana Ozar, Felisbina Bento dos Santos, Fernando José de França D. Van-Dúnem, Fernando Faustino Muteka, Filipe Domingos, Francisco José Ramos da Cruz, Francisco Magalhães Paiva, Francisco Sozinho Chiuissa, Garcia Vieira, Gerdina Ulipamue Didalewa, Guilherme Cango, Guilhermina Fundanga Manuel, Gustavo Dias Vaz da Conceição, Inês Baca Cassule Camele, Inocência de D. F. de Morais, Irene Alexandra da Silva Neto, Isabel Helena da Costa Dala, Isabel J. Miguel S. Peliganga, Isabel Nlandu Morena, Jacinto dos Santos José, Jeremias Dumbo, João Baptista Domingos, João Baptista Ngandagina, João Bernardo de Miranda, João de Almeida A. Martins, João Fernando Mucanda, João Marcelino Tchiypinge, João Manuel Pinto, João Muatonguela, Joaquim Wanga, Job Pedro Castelo Capapinha, Jorge Marques Bela, José Augusto, José Diogo Ventura, José Domingos Francisco Tuta, José Eduardo Carmo Nelumba, José F. Tingão Pedro, José Gabriel Paiva, José Mangovo Tomé, José Mário Katiti, José Miúdo, José Pami, José Samuel Chiwale, Josefina Pandeinge Haleinge, Judite Kaiovola, Julião Francisco Teixeira, Julião Mateus Paulo, Júlio M. Vieira Bessa, Júlio Tungu, Leonora Mbimbi de Morais, Lopo F. Ferreira do Nascimento, Lourenço Diogo Contreiras Neto, Lucamba Paulo, Lúcia Maria Tomás, Luís Domingos, Luís Reis Paulo Cuanga, Luís Wachihassa Maiajala, Luzia P. de S. Inglês Van-Dúnem, Manuel Figueira Kalunga, Manuel L. Rocha da Silva, Manuel Pedro de Oliveira, Manuel Teodoro de Jesus Quarta, Manuel Saviemba, Marcelina Huna Alexandre, Mártires Correia Víctor, Maria Ângela T. de A. S. Bragança, Maria Buitti Makuala, Maria Carolina M. F. M. Fortes, Maria de Assunção Vahekeny do Rosário, Maria da Conceição Wimbo Pinto, Maria de Fátima Munhica António, Maria de L. S. Abanbres Veiga, Maria Eulália A. Camilo, Maria Isabel, Maria Isabel M. Mutunda, Maria José, Maria Júlia de C. Ornelas,

KIMUKANDA KYA IXI YA NGOLA

Maria Madalena da C. Narciso, Maria Rosa de Lourdes, Maria Sebastião I. Jerónimo, Maria Sebita João Pertence, Mariano Paulo A. Afonso, Marta B. do Carmo Issungo, Mateus Isabel Júnior, Meneses Clemente Cambinda, Miguel Maria Nzau Puna, Miraldina Olga Marcos Jamba, Monteiro Pinto Kapunga, Natália A. Abílio Dobia, Norberto Fernandes dos Santos, Ngola Kabangu, Nuno dos Anjos C. Albino, Nzuzi Makiese Wete, Nimi a Simbi, N'Zola Pierre Mamona, Palmira D. Pascoal Bernardo, Palmira Leitão Barbosa, Panzo Joaquim, Paulo Gime, Paulo Teixeira Jorge, Paulo Pombolo, Pedro Diavova, Pedro Domingos Peterson, Quintino António Moreira, Raúl Augusto Lima, Raúl Manuel Danda, Regina Eduardo Tchipoia, Roberto António Víctor Francisco de Almeida, Rodeth Teresa M. Gil, Rosa Pedro Afonso Garcia, Rosália Sandalawa Kapamba, Rosária Ernesto da Silva, Rui Luís Falcão Pinto de Andrade, Ruth Adriano Mendes, Sabina Napolo, Sabonete Muancopotola, Samuel Daniel, Sapalo António, Sara Luísa Mateus, Serafina Miguel Emília Pinto, Sérgio de Sousa M. dos Santos, Sérgio Luther Rescova Joaquim, Simão Geremias Boa Carroba, Sónia Moisés Nele, Suzana Pereira Bravo, Silvestre Gabriel Samy, Teresa de Jesus Cohen dos Santos, Teresa Jorge Pinto, Tomás Simão da Silva, Tito Chimona, Valeriano Chimo Cassauí, Vasco Pedro José, Víctor Pedro ni Victória Manuel da Silva Izata.

In Memoriam: Beatriz Aurora Fernandes Salucombo ni Fernando da Costa Andrade.

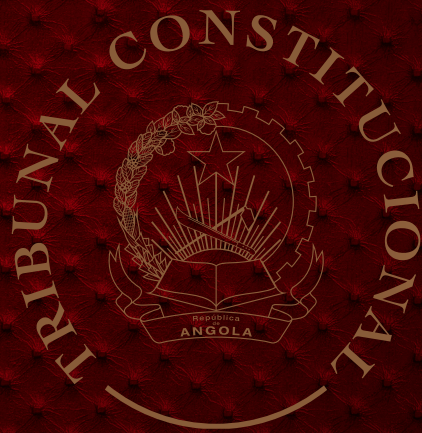
IDYANDU YA KISANGELA KYA KIKALAKALU

Carlos Maria da Silva Feijó – Mwidiki, António Rodrigues Afonso Paulo – Mwidiki wa Kabanganu, Adão Francisco Correia de Almeida, Cremildo José Félix Paca, João Maria Pocombo, José Octávio Serra Van-Dúnem, José António Lopes Semedo, Sihanouk L. Fortuna, Marcy Cláudio Lopes, Rosa Branca da Cunha Cardoso, Rosa Maria Fernandes Guerra, Solange Romero de Assis Machado Pereira, Casimiro Calei, Armindo Moisés Cassessa, Cláudio da Conceição Henriques da Silva, David Alberto Já, Lopes Toni do Nascimento N. Malanje, Gongo João Pedro ni Manuel Moreira Pinheiro.

Abange mbandu hanji: Adérito Belmiro Correia ni Manuel Neto Costa.

OKyunde kya Kyonge kya Ixi, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

OKyunde kya Ixi, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

“ODifundisilu dya Kimukanda kyakala ni kikalakalu kyabetakota mu utungilu ni ukolesu wa Unguvulu wa demokalasiya ni ya Kifamenu, mu uzokedelu wa Kijila kya Kimukanda ni kya ukondejeku wa uvimba wa kitumu kya ufundisilu.”